

*ρωσικά
πασχαλινά διηγήματα*
ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Μετάφραση από τα Ρωσικά
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Β. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

επίκεντρο

*ρωσικά
πασχαλινά διηγήματα*
ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Μετάφραση από τα Ρωσικά
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Β. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

 επίκεντρο

Μετάφραση από τα Ρωσικά
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Β. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

ΡΩΣΙΚΑ ΠΑΣΧΑΛΙΝΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2017

επίκεντρο

Πρώτη έκδοση, Εκδόσεις ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ Α.Ε. · Θεσσαλονίκη, 2017

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου ή τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με τον ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, σελιδοποίησης, εξωφύλλου και γενικότερα της όλης αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές, ηλεκτρονικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

Η μετάφραση και η έκδοση αυτού του βιβλίου έγινε με επιχορήγηση του προγράμματος «Ο πολιτισμός της Ρωσίας 2012-2018» της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Τύπου και ΜΜΕ της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

Ρωσικά πασχαλινά διηγήματα
Русские пасхальные рассказы

Μετάφραση από τα ρωσικά: Δημήτρης Β. Τριανταφυλλίδης

Επιμέλεια έκδοσης: Δήμητρα Ασημακοπούλου

Εκδόσεις ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ Α.Ε.

Αθήνα: Κιάφας 5-TK 10678

Τηλ.: 210 3811077 · Fax: 210 3811086

Θεσσαλονίκη: Καμβουνίων 9-TK 54621

Τηλ.: 2310 256146 · Fax: 2310 256148

www.epikentro.gr

e-mail: epikentro@epikentro.gr

ISBN: 978-960-458-675-2

Αλεξάντρ Κουπρίν

Το άγιο ψέμα

Ο Ιβάν Ιβάνοβιτς Σεμενιούτα κάθε άλλο παρά χαζός άνθρωπος είναι. Είναι νηφάλιος, συμπονετικός, θρησκευόμενος, δεν πίνει, δεν καπνίζει, δεν έχει καμιά ροπή ούτε στα χαρτιά, ούτε στις γυναίκες. Όλη του η ύπαρξη σηματοδοτείται από το μοιραίο χαρακτηριστικό μιας κάποιας αμήχανης ατολμίας και αυτή είναι η αιτία που η μοίρα πότε τον χτυπάει κατά μέτωπο, πότε του ρίχνει μια σφαλιάρα. Η μοίρα, ως γνωστό είναι μια δύστροπη γυναίκα, αγαπάει και ακούει μόνο ανθρώπους που είναι αυταρχικοί και αποφασιστικοί. Από τα μα-

θητικά του χρόνια ο Σεμενιούτα ήταν πάντα ο αποδιοπομπαίος τράγος στην τάξη του. Ορισμένες φορές, κατά τη διάρκεια του μαθήματος κάποιο μεγάλο ζιζάνιο έπαιρνε μια σελίδα χαρτί, έφτιαχνε μ' αυτήν ένα αεροπλανάκι και το πετούσε κατευθείαν στη μεγαλοπρεπή φαλάκρα του καθηγητή των Γαλλικών. Εκείνη τη στιγμή ο Σεμενιούτα προσπαθούσε να διώξει μια μύγα από το μέτωπό του. Κατακόκκινος από την οργή ο καθηγητής γαλλικών φώναζε:

- Ω! Σε τσάκωσα, άθλιο πλάσμα! Au mur! Στον τοίχο!

Έτσι, τον φτωχό και αθώο Σεμενιούτα, την ώρα του διαλείμματος τον πήγαιναν στον επιθεωρητή, ο οποίος κουνούσε την γκριζα τραγίσια γενειάδα του, με τα γκριζα μάτια του να λάμπουν μέσα από τα γυαλιά με το χρυσό σκελετό και χτυπούσε με το γερασμένο, αρτηριοσκληρωτικό του δάχτυλο το μέτωπο.

- Κάκιστος μαθητής! Φα - σα - ρί - ας Η ντροπή του σχολείου!... Θρε - φτά - ρι! ... Βλα - κό - μου - τρο!..

Και στη συνέχεια κουνούσε το κεφάλι του, λέγοντας αυστηρά:

- Μετά το γεύμα στην απομόνωση για τρία μερόνυχτα. Μέχρι τα Χριστούγεννα δεν θα πάρεις άδεια (το ίδρυμα ήταν κλειστού τύπου), κι αν επαναληφθεί, τότε θα σε αποβάλουμε δια παντός από τη σχολή.

Στη συνέχεια τον χτυπούσε δυνατά και έλεγε απειλητικά: «Ουσ! Ζαγάρι!»

Αυτό γίνονταν μονίμως. Όταν έσπαγαν με τη σφεντόνα τα παράθυρα στο διαμέρισμα του επιθεωρητή, όταν έκαναν επιδρομή στα γειτονικά περιβόλια, - την κρίσιμη στιγμή πάντα οι νεαροί εγκληματίες προλάβαιναν να φύγουν και να κρυφτούν, ενώ ο σεμνός, ήσυχος Σεμενιούτα, ο οποίος δεν είχε την παραμικρή ανάμειξη στην επονείδιστη πράξη, κατά ένα μοιραίο τρόπο βρίσκονταν πάντα κοντά στο μέρος του εγκλήματος. Και τότε, τον ξανατραβούσαν για να τον τιμωρήσουν, ακούγονταν ξανά οι ρυθμικές φωνές:

- Θρε- φτά - ρι! Βλα - κό - μου - τρο!..

Έτσι, με μεγάλη δυσκολία έφτασε μέχρι την έκτη τάξη. Αν δεν τον απέβαλαν πολύ νωρίτερα από το σχολείο με διαγωγή κοσμία, αυτό το χρωστούσε στο γεγονός ότι η μητέρα του μια θλιβερή και σακάτικη γριούλα, η οποία ζούσε σε πτωχοκομείο, διέσχιζε με τα πόδια όλη την πόλη και πήγαινε στον επιθεωρητή, το διευθυντή ή τον ιερέα της σχολής, έπεφτε στα πόδια τους, τα αγκάλιαζε, μούσκευε τα γόνατά τους με άφθονα μητρικά δάκρυα, παρακαλώντας για το γιο της:

– Μη μου καταστρέψετε τον μικρό. Για όνομα του Θεού, είναι πολύ υπάκουος και τρυφερός. Είναι όμως πολύ δειλός και τρομαγμένος. Τα άλλα ζιζάνια τον πειράζουν διαρκώς. Καλύτερα να τον ξυλοκοπήσετε.

Πολύ συχνά ξυλοκοπούσαν με επιμέλεια τον Σεμενιούτα, αλλά αυτός ο δοκιμασμένος τρόπος, ελάχιστα τον βοηθούσε. Μετά από δυο ανεπιτυχείς προσπάθειες να περάσει στην έβδομη τάξη, τον απέβαλαν, παρόλο που υποκύπτοντας στα δάκρυα της μητέρας του, του έδωσαν απολυτήριο στην έκτη τάξη.

Μετά από πολλές θυσίες και ταπεινώσεις η μητέρα του, τελικά, κατάφερε να συγκεντρώσει ένα μικρό ποσό για να του αγοράσει ένα κουστούμι. Κουστούμι με γιλέκο, πράσινο παλτό «ντεμί-σαιζόν», μπότες σολιασμένες και καπέλο, αγοράστηκαν στο παζάρι, από εμπόρους ρούχων «δεύτερο χέρι». Η μητέρα του έραψε εσώρουχα χρησιμοποιώντας τις δικές της φούστες και πουκαμίες.

Τώρα έπρεπε να βρει δουλειά. Δουλειά όμως «δεν έβρισκε», - αυτή ήταν η μόνιμη ευτυχία του Σεμενιούτα. Αν και θα έπρεπε να πούμε ότι έναν ολόκληρο χρόνο με ασυνήθιστο ζήλο έτρεχε από το πρωί μέχρι το βράδυ στους δρόμους της τεράστιας πόλης αναζητώντας την παραμικρή ευκαιρία απασχόλησης. Γευμάτιζε και δειπνούσε στο πτωχοκομείο για χήρες: η μητέρα επιστρέφοντας από την τραπεζαρία του έφερνε κρυφά τη μισή από τη φτωχική της μερίδα. Πιο δύσκολα ήταν τα πράγματα με τη διανυκτέρευση, αφού οι χήρες κοιμόνταν σε μεγάλους θαλάμους ανά πέντε ή έξι άτομα σε καθένα από αυτούς. Η μητέρα όμως ικέτευσε τον ψάλτη, ικέτευσε και την αποθηκάρη κι εκείνοι μεγαλόψυχα επέτρεψαν στον Σεμενιούτα να

κοιμάται στη κουζίνα, πάνω σε δύο ξύλινα σκαμνιά που τα ένωνε με μια καρέκλα.

Τελικά, μετά από ένα χρόνο και πλέον βρήκε μια θέση γραφέα στο δημόσιο ταμείο για είκοσι τρία ρούβλια και έντεκα και μισό καπίκια το μήνα. Τη δουλειά αυτή του τη βρήκε ο συμβολαιογράφος Γιουβενάλι Ευψύχεβιτς Αντόνοφ, ο οποίος γνώριζε τη μητέρα του από την εποχή που ήταν νέα και εύπορη.

Ο Σεμενιούτα με πολύ ζήλο και χωρίς να δείχνει την παραμικρή κούραση, χαρακτηριστικά που τον έκαναν να ξεχωρίζει, προσαρμόστηκε γρήγορα στο ρυθμό της δύσκολης και πληκτικής εργασίας. Ερχόταν πρώτος στο γραφείο και έφευγε τελευταίος από αυτό, μερικές φορές μάλιστα δούλευε και τα βράδια, αφού για ελάχιστα χρήματα αναλάμβανε να διεκπεραιώσει και τις εργασίες των συναδέλφων του. Οι άλλοι γραφείς τον αντιμετώπιζαν ψυχρά: λίγο αφ' υψηλού, λίγο περιφρονητικά. Δεν έκανε γνωριμίες, δεν έπαιζε μπιλιάρδο και δεν έκανε περιπάτους με γνωστές δεσποινίδες όταν έπαιζε μουσική. «Σύριος αναχωρητής», - αποφάσισαν οι άλλοι πως είναι.

Ο Σεμενιούτα ήταν ευτυχής: ένα σεμνό δωματιάκι, σαν κλουβί, σε μια σοφίτα, γεύμα για είκοσι καπίκια στο ελληνικό οινομαγειρείο, δικό του τσάι και ζάχαρη. Τώρα όχι μόνο μπορούσε αραιά να κερνάει τη μητέρα του πότε ένα μήλο, πότε εκατό γραμμάρια καραμέλες, πότε χαλβά, αλλά και στα τέλη του χρόνου επέτρεψε στον εαυτό του να αγοράσει ένα όμορφο κουστουμάκι και καλές μπότες που έτριζαν καθώς περπατούσε. Οι προϊστάμενοί του, προφανώς, εκτίμησαν το φιλότιμό του. Τη δεύτερη χρονιά προήχθη στο αξίωμα του δημοσιογράφου και έλαβε αύξηση πέντε ρούβλια στο μισθό του, ενώ στο τέλος εκείνης της χρονιάς ήταν ήδη μόνιμος δημόσιος υπάλληλος και άρχισε κατά διαστήματα να αποταμιεύει μικρά ποσά στο ταμειυτήριο. Τότε ήταν που μέσα στην αρκαδική ευμάρεια η μοίρα του έδειξε ξανά το ανελέητο πρόσωπό της.

Μια φορά ο Σεμενιούτα έμεινε στο γραφείο μέχρι αργά το βράδυ. Εκτός απ' αυτό, στο σπίτι τον περίμενε μια επείγουσα εργασία αντιγραφής. Έπεσε να κοιμηθεί στις πέντε η ώρα το πρωί, ξύπνησε κατά

τη συνήθειά του στις επτά, κουρασμένος, ταλαιπωρημένος, χλωμός, με μαύρους κύκλους γύρω από τα μάτια του, με κόκκινες βλεφαρίδες και πρησμένα μάτια. Αυτή τη φορά δεν πήγε στο γραφείο πρώτος απ' όλους, αλλά ένας από τους τελευταίους.

Δεν είχε προλάβει καν να καθίσει στο γραφείο του και να απλώσει μπροστά του τα έγγραφα, όταν ένιωσε στη ψυχή του ένα παράξενο αίσθημα, ανησυχητικό και τρομακτικό. Ένας από τους συναδέλφους του τον λοξοκοίταζε περιφρονητικά, άλλοι με μια στιγμιαία περιέργεια, κάποιοι τρίτοι κατέβαζαν το βλέμμα και γύριζαν από την άλλη πλευρά όταν συναντιόνταν τα βλέμματά τους. Δεν μπορούσε να καταλάβει τίποτα, η καρδιά του όμως είχε σταματήσει από τον παγωμένο πόνο.

Η ταραχή του μεγάλωνε συνεχώς. Στις έντεκα η ώρα, ως συνήθως, ακούστηκε το δυνατό κουδούνισμα, το οποίο ανήγγειλε την έλευση του διευθυντή. Ο Σεμενιούτα ταραχτήκε και από τη στιγμή εκείνη δε σταμάτησε να τρέμει ελαφρά. Και μάλιστα, δεν εξεπλάγη καθόλου, απλά ταλαντεύτηκε σαν το ζεμένο βόδι, όταν ο γραμματέας, σκύβοντας πάνω από το γραφείο του, του είπε χαμηλόφωνα με αυστηρό ύφος: «Η εξοχότητά του θα σας δει στο γραφείο του». Εκείνος σηκώθηκε και με βήματα βαριά, θαρρείς και ζούσε έναν εφιάλτη, διέσχισε ολόκληρο το κτίριο, συνοδευόμενος από τα έκπληκτα βλέμματα όλων των συναδέλφων του.

Δεν είχε πάει ποτέ σε εκείνο το ιερό, το οποίο τον εντυπωσίασε για τις τεράστιες διαστάσεις του, τα μεγάλα του έπιπλα, αυστηρού και ψυχρού στυλ, τις μεγάλες μασίφ πόρτες, ώστε δεν πρόσεξε αμέσως τον μικροκαμωμένο διευθυντή, ο οποίος καθόταν πίσω από το πολυτελές γραφείο, σαν σπουργιτάκι μέσα σε μια τεράστια πιατέλα.

– Πλησιάστε Σεμενιούτα,– είπε ο διευθυντής, αφού πρώτα ο Σεμενιούτα υποκλίθηκε μπροστά του. – Πείτε μου, γιατί το κάνατε αυτό;

– Ποιο, εξοχότατε;

– Εσείς το ξέρετε καλύτερα από εμένα. Γιατί σπάσατε το συρτάρι του εκτελεστικού γραφείου και κλέψατε από εκεί ένσημα και χρήματα;

Μην τολμήσετε να το αρνηθείτε. Τα ξέρουμε όλα.

– Εγώ... εξοχότατε... εγώ... εγώ... εγώ... για όνομα του Θεού...

Ο διευθυντής, πολύ φιλελεύθερος, συγκρατημένος και καλοκάγαθος άνθρωπος, καθηγητής του πανεπιστημίου στο Δίκαιο της οικονομίας, χτύπησε ξαφνικά οργισμένα τη γροθιά του στο γραφείο:

– Πώς τολμάτε να πιάνετε στο στόμα σας το όνομα του Θεού; Χθες το βράδυ είχατε μείνει εδώ μόνος σας. Μείνατε μέχρι τις μία τη νύχτα. Εκτός από εσάς, σε όλο το κτίριο είχε μείνει μόνο ο φύλακας Ανκούντιν, μα αυτός εργάζεται εδώ περισσότερα από σαράντα χρόνια κι εγώ μπορώ να υποπτευθώ πρώτα τον εαυτό μου και μετά αυτόν. Συνεπώς, ομολογήστε κι εγώ θα σας απαλλάξω από την υπηρεσία, χωρίς να σας κάνω κανένα άλλο κακό.

Τα πόδια του Σεμενιούτα άρχισαν να τρέμουν τόσο πολύ που έπεσε στα γόνατα.

– Εξοχο.... για όνομα του Θεού, στο λόγο της τιμής μου... εξοχο... Ας με τιμωρήσει η μητέρα του Θεού, ο άγιος Νικόλαος αν εγώ... εξοχότατε!

– Σηκωθείτε,– του είπε με περιφρόνηση ο διευθυντής, μαζεύοντας τα πόδια του κάτω από την καρέκλα. Νομίζετε πως δε βλέπω στο πρόσωπο και στο βλέμμα σας ότι περάσατε μέσα σε ασωτίες τη νύχτα σας; Βλέπετε, ξέρω ότι εσείς μετά την κατάχρηση ή την κλοπή (ο διευθυντής υπογράμμισε με ιδιαίτερη σκληρότητα αυτή τη λέξη), η πρώτη σας δουλειά ήταν να πάτε στο καπηλειό ή στον οίκο ανοχής. Δεν θέλω να αμαυρώσω την υπόληψη της διεύθυνσέως μας, γι’ αυτό δε θα ενημερώσω την αστυνομία, να θυμάστε όμως ότι αν οποιοσδήποτε με ρωτήσει για εσάς, λόγο καλό δεν θα πω. Πηγαίνετε.

Και πάτησε το κουμπί του ηλεκτρικού κουδουνιού.

Έκτοτε, εδώ και τρία χρόνια ο Σεμενιούτα ζει μια βάρβαρη, αρρωστημένη και παράξενη ζωή. Έχει βολευτεί σε ένα μισοσκοτεινό υπόγειο, όπου νοικιάζει την πιο σκοτεινή, υγρή και παγωμένη γωνιά. Στην άλλη γωνιά ζει η Μιχέγιεβα, μια εμπόρισσα, η οποία αγοράζει

από τους ψαράδες καλάθια με γαύρο, φτιάχνει μπιφτέκια και τα πουλάει στο παζάρι ένα καπίκι το κομμάτι. Στην τρίτη, την πιο φωτεινή γωνιά όλη τη μέρα, καθισμένος σε ένα σκαμνάκι, χτυπάει το σφυράκι του ο τσαγκάρης Ιβάν Νικολάγιεβιτς, ο οποίος τις καθημερινές είναι ένας γλυκός, τρυφερός, χαρούμενος άνθρωπος, ενώ στις γιορτές ένας φωνακλός και καβγατζής, ο οποίος ζει με ένα πλήθος μικρών παιδιών και την μονίμως έγκυο σύζυγό του. Τέλος, στην τέταρτη γωνιά από το πρωί μέχρι το βράδυ βροντάει το τεράστιο ξύλινο μάγγανο η πλύστρα Ιλίνισα, η ιδιοκτήτρια του υπογείου, γυναίκα δύστροπη που έπινε πολύ και μεθούσε.

Ούτε ο ίδιος ο Σεμενιούτα ξέρει πώς τα βγάζει πέρα. Κάνει μαθήματα στα μεγαλύτερα παιδιά του τσαγκάρη, στον Κόλκα και την Βέρκα, για τα οποία κάθε πρωί του δίνουν τσάι και μαύρο ψωμί. Γράφει αιτήσεις στα εστιατόρια και στις μπουραρίες, καθώς επίσης και τα πρωινά στο κεντρικό ταχυδρομείο γράφει τις διευθύνσεις των παραληπτών και επιστολές για τους αγράμματους, παραδίδει μαθήματα στην οικογένεια ενός εμπόρου που μένει στην άκρη της πόλης, για τρία ρούβλια το μήνα. Σπανίως του ζητάνε να ασχοληθεί με την αλληλογραφία. Η βασική του ενασχόληση είναι να τρέχει εδώ κι εκεί στην πόλη ψάχνοντας δουλειά. Ωστόσο, το παρουσιαστικό του δεν ενέπνεε εμπιστοσύνη σε κανένα. Ήταν αξύριστος, με τα μακριά του μαλλιά να κρέμονται σαν φυτρωμένα στάχια, το χλωμό του πρόσωπο ήταν πρησμένο εξαιτίας της αρρωστημένης υπόγειας ζωής του, οι μπότες του έχασκαν. Δεν ήταν ακόμη μέθυσος, είχε όμως αρχίσει να πίνει λίγο-λίγο.

Υπάρχουν όμως τέσσερις ημέρες μέσα στο έτος, κατά τη διάρκεια των οποίων θέλει να καθαριστεί και να γίνει ευπαρουσίαστος. Οι ημέρες αυτές είναι η Πρωτοχρονιά, το Πάσχα, της Αγίας Τριάδας και η τριakoστή Αυγούστου.

Τις παραμονές αυτών των ημερών με πολλούς κόπους και ταπεινώσεις βρίσκει δεκαπέντε καπίκια - πέντε για να δώσει στα λουτρά, πέντε για τον κουρέα, ο οποίος κουρεύει τους πελάτες του στο ίδιο υπόγειο όπου ζει, χωρίς ταμπέλα, και πέντε καπίκια για μια πλάκα σοκολάτας ή ένα πορτοκάλι. Στη συνέχεια πηγαίνει σε έναν από τους

δύο πρώην συνάδελφους του, οι οποίοι παρόλο που νιώθουν άβολα με τις επισκέψεις του, τον δέχονται, παρόλα αυτά με εκείνη τη σιχασιαρική λύπη στην καρδιά. Τους έλεγαν: τον ένα Ποιούνκιν και τον άλλο Μάσσα. Ο Σεμενιούτα, επειδή φοβάται να μη γίνει βαρετός, κάνει τις επισκέψεις του εναλλάξ.

Πίνει το ποτήρι τσάι που του δίνουν, αναστέναζε και μελαγχολικά, σα γέρος, κουνάει το κεφάλι του.

– Τι; Δε νιώθεις καλά, αδελφέ Σεμενιούτα;– ρωτούσε ο Μάσσα.

– Είναι αμαρτία να παραπονιέσαι στο Θεό, μα δεν είμαι καλά, δεν είμαι καλά, Νικολάι Στεπάνοβιτς.

– Ας μην έκανες εκείνο που δεν έπρεπε.

– Νικολάι Στεπάνοβιτς... ο Θεός βλέπει... εγώ δεν...αλήθεια λέω, εγώ δεν.

– Φτάνει, φτάνει, μη κλαις. Αστεία το είπα. Σε πιστεύω. Ατυχίες συμβαίνουν σε όλους. Μήπως χρειάζεσαι Σεμενιούτα χρήματα; Μπορώ να σου δώσω ένα εικοσπενταράκι.

– Όχι, όχι Νικολάι Στεπάνοβιτς δε χρειάζομαι χρήματα, δεν θα τα πάρω, αν όμως είστε τόσο μεγαλόψυχος, δανείστε μου ένα σακάκι για δυο ωρίτσες. Το πιο παλιό που έχετε. Μην μου το αρνηθείτε καλέ μου, μην μου το αρνηθείτε περιστέρι μου. Μην ανησυχείτε, χθες είχα πάει στα λουτρά. Είμαι καθαρός.

– Παράξενος είσαι Σεμενιούτα. Τι να το κάνεις το κοστούμι; Τρίτη χρονιά αυτή που μου δανείζεσαι σακάκι. Τι το θέλεις;

– Έχω μια δουλειά, Νικολάι Στεπάνοβιτς. Έχω μια θεία... γριά. Θα πεθάνει ξαφνικά, εγώ είμαι ο μοναδικός της κληρονόμος. Θα πρέπει να πάω να την επισκεφτώ να της πω χρόνια πολλά. Τα λεφτά που έχει δεν είναι πολλά, για όνομα του Θεού, είναι όμως παρόλα αυτά πεντακόσια ρούβλια... Δε θα χρειάζεται να φιλήσω τα χέρια του Μακάρι.

- Εντάξει, εντάξει, πάρ' το, πάρ' το, πήγαινε στην ευχή του Θεού.

Να λοιπόν, με μπότες καθαρές σαν καθρέφτη, έχοντας βάψει με μπογιά τις τρύπες τους, έχοντας κόψει προσεκτικά τις κλωστές που κρέμονταν από τα μπατζάκια του παντελονιού του, φορώντας χάρτινο γιακά και κόκκινη γραβάτα, που συνήθως τα φυλούσε όλο το χρόνο προσεκτικά τυλιγμένα σε μια εφημερίδα, ο Σεμενιούτα διέσχισε με τα πόδια όλη την πόλη μέχρι να φτάσει στο πτωχοκομείο για τις χήρες, προκειμένου να επισκεφτεί τη μητέρα του. Στη ζεστή, μεγαλοπρεπή είσοδο του κρατικού ιδρύματος, καμαρώνει, σα μνημείο, με την κόκκινη λιβρέα του, στολισμένη με μαύρους αετούς, ο χοντρός γκριζομάλλης θυρωρός Νικίτα, ο οποίος γνωρίζει τον Σεμενιούτα από τότε που ήταν πέντε χρονών. Ο θυρωρός όμως κοιτάζει αφ' υψηλού τον Σεμενιούτα, δίχως καν να ανταποδώσει το χαιρετισμό του.

- Γεια σου Νικιτούσκα. Πώς είναι η υγεία σου;

Ο υπερήφανος Νικίτα σωπαίνει, θαρρείς κι έχει πετρώσει.

- Πώς είναι η υγεία της μητερούλας;- ρωτάει δειλά ο αποθαρρυσμένος Σεμενιούτα, κρεμώντας το παλτό στην κρεμάστρα.

Ο θυρωρός ανακοινώνει:

- Μια χαρά είναι. Η γριούλα είναι γερή. Τρίζει.

Ο Σεμενιούτκα συνήθως φροντίζει να έρθει την ώρα που νυχτώνει, ώστε να μην φαίνονται οι ατέλειες του κουστουμιού του. Με αθόρυβα βήματα περνάει δίπλα από τα τεράστια θολωτά δωμάτια, οι τοίχοι των οποίων ήταν βαμμένοι στο ήρεμο πράσινο χρώμα, δίπλα από τα κατάλευκα κρεβάτια με τα σφυρήλατα κάγκελα και τα βουνά μαξιλαριών, δίπλα από τις γριούλες, οι οποίες με περιέργεια τον συνόδευαν με το βλέμμα τους. Οι γνώριμες από την παιδική ηλικία μυρωδιές, η μυρωδιά από το φυτό πατσουλί, μέντας, κεριού και μαστίχας από το ξύλινο παρκέ και κάποια άλλη παράξενη, απροσδιόριστη, μουχλιασμένη μυρωδιά παλιοκαιρινή, η μυρωδιά της γης και όλες αυτές οι μυρωδιές τον χτυπούν κατακέφαλα, κάνουν την καρ-

διά του να σφίγγεται και νιώθει μια λεπτή και ιδιαίτερα οδυνηρή λύπη.

Να, επιτέλους το δωμάτιο, στο οποίο ζει η μητέρα του. Έξι ψηλά κρεβάτια είναι τοποθετημένα με το κεφάλι κολλημένο στον τοίχο, τα πόδια προς τα μέσα και δίπλα σε κάθε κρεβάτι μια μικρή ντουλάπα, στολισμένη με παλιές κορνιζαρισμένες φωτογραφίες. Στο κέντρο του δωματίου κρεμόταν από το ταβάνι χαμηλά μια τεράστια λάμπα, η οποία έριχνε το φως της στο τραπέζι, γύρω από το οποίο τρεις γριούλες έπαιζαν μια ατελείωτη παρτίδα πρέφας, ενώ άλλες δύο κάτι έπλεκαν και σπανίως ανακατεύονταν με πάθος στο μέτρημα των πόντων του παιχνιδιού. Ω, πόσο οδυνηρά οικεία ήταν όλα αυτά για τον Σεμενιούτα!

– Κονκόρντια Σεργκέγιεβνα, έχετε επισκέψεις.

– Μήπως είναι ο Βάνιετσκα;

Η μητέρα σηκώνεται γρήγορα, ανεβάζοντας τα γυαλιά της ψηλά στο μέτωπο. Ένα κουβάρι μαλλιού πέφτει στο πάτωμα και κυλάει, μπερδεύοντας τις θηλιές του πλεκτού.

– Βάνετσεκ! Καλέ μου. Σε περίμενα, σε περίμενα, σκεφτόμουν ότι δεν θα προλάβω να δω το καλό μου γεράκι. Πάμε, πάμε. Σε είδα σήμερα στον ύπνο μου.

Τον πιάνει με το τρεμάμενο χέρι της και τον οδηγεί στο κρεβάτι της, όπου δίπλα στο παραθύρι βρίσκεται το δικό της τραπεζάκι, στρώνει ένα τραπεζομάντιλο, ανάβει ένα κερί, βγάζει από την ντουλάπα ένα τσαγιερό, μια ζαχαριέρα και είναι όλη την ώρα περίφροντις, ενώ τα γέρικα, αποστεωμένα και ρυτιδιασμένα χέρια της τρέμουν.

Περνάει δίπλα τους η γεροδεμένη γριά καθαρίστρια, η «κοπέλα των θαλάμων», ετών πενήντα, φορώντας την μπλε στολή και τη λευκή ποδιά της.

– Ντόμνουςκα!– είπε λίγο απορημένη η Κονκόρντια Σεργκέγιεβνα. Φέρε μας, μητερούλα, λίγο καυτό νερό. Βλέπεις, ήρθε να με δει ο Βάνιουςκα.

Η Ντόμνα, υποκλίθηκε βαθιά στον Σεμενιούτα, υποκλίθηκε με τον παλιό μοσχοβίτικο τρόπο.

– Χαίρετε, πατερούλη Ιβάν Ιβάνοβιτς. Καιρό έχετε να μας έρθετε. Η μανούλα σας έχει πεθυμήσει πολύ. Τώρα, κυρά μου, θα σου φέρω, αμέσως.

Όσο η Ντόμνα πήγε να φέρει καυτό νερό, η μητέρα και ο γιος μένουν σιωπηλοί και με γρήγορα, διαπεραστικά βλέμματα σα να ψαχουλεύουν ο ένας τον άλλο. Ναι, μόνο όταν έχεις πολύ καιρό να δεις κάποιον, μπορείς να διακρίνεις στο πρόσωπό του εκείνα τα σημάδια της καταστροφής και του μαρασμού, τα οποία προκαλεί αδιάλειπτα ο χρόνος και τα οποία είναι τόσο αδιόρατα κατά την κοινή καθημερινή ζωή.

– Δε δείχνεις καλά Βάνκα,– λέει η γριούλα και με το αποστεωμένο σκληρό της χέρι χαϊδεύει το χέρι του γιου της που ακουμπούσε στο τραπέζι. – Είσαι χλωμός, κουρασμένος δείχνεις.

– Τι να κάνουμε μαμά! Η δουλειά. Τώρα, θα έλεγα, είμαι σε θέση που με προσέχουν όλοι. Μικρό ψάρι, αλλά όλη η υπηρεσία σ' εμένα στηρίζεται. Δουλεύω από το πρωί μέχρι το βράδυ. Σα βόδι. Θα συμφωνήσετε, μαμά, ότι θα πρέπει να σταδιοδρομήσω;

– Να μην κουράζεσαι πολύ, Βανιούσα.

– Δεν πειράζει, μαμά, είμαι εφτάψυχος. Το Πάσχα όμως θα πάρω δώρο και αύξηση και μπόνους. Τότε θα τελειώσει και η παραμονή σας ενταύθα. Θα νοικιάσω ένα διαμέρισμα και θα σας πάρω μαζί μου. Και δεν θα ζείτε σε σπίτι, μα στον παράδεισο. Εγώ θα πηγαίνω στη δουλειά κι εσείς θα είστε η οικοδέσποινα.

Στα μάτια της γριούλας εμφανίστηκαν δάκρυα συγκίνησης και άρχισαν να κυλούν μέσα στις βαθιές ρυτίδες του προσώπου της.

– Να δώσει ο Θεός, να δώσει ο Θεός Βάνιοτσκα. Να σου δίνει ο Θεός υγεία και υπομονή. Δε δείχνεις καλά....

– Δεν πειράζει μαμά, θα αντέξουμε!

Αυτός ο δειλός, ο ξεχασμένος από τη ζωή άνθρωπος πάντα κατά τη διάρκεια των σύντομων και σπάνιων επισκέψεων του στη μητέρα μιλούσε πάντα με ένα ύφος συγκρατημένο και ανεξάρτητο, μιμούμενος εκείνους τους κοσμικούς «εφήμερους» ελαφρόμυαλους, τους οποίους είχε συναντήσει παλιά στην υπηρεσία όπου εργάστηκε. Εξ ου και η βλακώδης λέξη «μαμά». Πάντα αποκαλούσε τη μητέρα του, πράγμα που από μέσα του συνέχιζε να κάνει «μαμά», «μανουλίτσα», «μανούλα» και πάντα απευθύνονταν σε αυτή στον ενικό. Αλλά στην προσφώνηση «μαμά» υπάρχει κάτι το αριστοκρατικό και το ανέμελο. Τις στιγμές εκείνες, κοιτάζοντας το ταλαιπωρημένο, γερασμένο, σκεβρωμένο πρόσωπο της μητέρας του, νιώθει ένα τρόμο, μια τρυφερότητα, ντροπή και οίκτο.

Η Ντόμνα έφερε καυτό νερό, υποκλίνεται και το αφήνει στο τραπέζι και φεύγει αμέσως.

Η Κονκόρντια Σεργκέγιεβνα φτιάχνει τσάι. Μπροστά από το τραπέζακι τους περνούν άσκοπα, γεμάτες περιέργεια γριούλες με ποντικίσια μάτια, μοιάζοντας και οι ίδιες με σταχτιά ποντίκια. Όλες αυτές θυμούνται τον Σεμενιούτα από τότε που ήταν πέντε χρονών. Σταματούν μπροστά του, ανταλλάσσουν χειραψίες, κουνούν το κεφάλι τους και λένε έκπληκτες:

- Θεέ μου! Βάνιετσα! Παραλίγο να μη σε γνώριζα, είσαι τόσο μεγάλος πια. Εγώ σε θυμάμαι τόσο δα. Γενναίο πιτσιρίκι ήσουν, παράτολμο! Έτσι σε λέγαμε όλες: ο στρατηγός Σκόμπελεφ. Εμένα όλο με πείραζες λέγοντας «Περπετούγια Ιζμεγκούγιεβα» ενώ τη μακαρίτισσα τη Γκολολόμποβα, τη Ναντιέζντα Φιοντόροβνα «ασημένια γριούλα με ουρίτσα». Τα θυμάμαι σαν να 'ναι τώρα.

Η Κονκόρντια Σεργκέγιεβνα κυνικά την έδιωχνε κουνώντας το ρυτιδιασμένο χέρι της.

- Ευχαριστώ... Έχουμε όμως με το γιο μου μια πολύ σημαντική συζήτηση. Ευχαριστώ. Πηγαίνετε, πηγαίνετε.

- Πώς είστε μαμά;- ρωτάει ο Σεμενιούτα, φουσώντας το τσάι του προκειμένου να κρυώσει για να το πιει.

- Τα ίδια. Γεράματα. Ήρθε η ώρα μου για... Με τις κόρες μου έχω προβλήματα. Εσύ, δόξα τω Θεώ, έχεις βρει το δρόμο σου, σε σέβεται η κοινωνία, εκείνες όμως δύσκολα περνούν. Ο σύζυγος της Κάτιας παραμελεί εντελώς την οικογένειά του. Χαρτοπαίζει, πίνει, κάθε μέρα μεθυσμένος γυρίζει στο διαμέρισμα. Χτυπάει την Κάτια. Μάλλον, σύντομα, θα τον διώξουν από το σιδηρόδρομο, η Κάτια όμως είναι ξανά έγκυος. Το μόνο που ξέρει να κάνει το κάθαρμα.

- Σ' αυτό έχετε απόλυτο δίκιο μαμά, είναι κάθαρμα.

- Σοσο... μίλα πιο σιγά. Μη μιλάς δυνατά...- ψιθυρίζει η μητέρα. - Εδώ όλοι κρυφακούνε και μετά κουτσομπολεύουν. Ναι. Η Ζόγια μας, δε ξέρω αν είναι καλύτερα ή χειρότερα. Ο Στας της είναι καλός και τρυφερός... Αλλά, όλοι αυτοί, οι Πολωνοί είναι λιχούδηδες, όσον αφορά τη γυναίκα όμως, είναι σκέτοι επιβήτορες, Θεέ μου συγχώρα με. Όλα του τα λεφτά στις γυναίκες τα τρώει. Η Ζόγια μας η χαζούλα είναι ακόμη ερωτευμένη μαζί του σα γατούλα! Δεν καταλαβαίνω τι βλακεία είναι αυτή! Πριν από μερικές ημέρες, βρήκε το κλειδί από το γραφείο του, άνοιξε το συρτάρι και βρήκε φωτογραφίες που έβγαλε από τις Δουλτσινέες του, ξέρεις... ξεδιάντροπες... γυμνές. Η Ζόγια που λες πήγε και φαρμακώθηκε με όπιο... μόλις που πρόλαβαν να τη γλιτώσουν. Άστα όμως, όλα αυτά είναι τόσο δυσάρεστα. Πες μου καλύτερα για σένα. Μόνο μίλα σιγανά... εδώ και οι τοίχοι έχουν αυτιά.

Ο Σεμενιούτα επιστρατεύει όλη του την έμπνευση κι αρχίζει να λέει ψέματα άνετα και αναίσχυντα. Είναι αλήθεια ότι μερικές φορές λέει πράγματα που έρχονται σε αντίθεση με εκείνα που είχε πει κατά την προηγούμενη επίσκεψή του. Δεν το προσέχει όμως, έτσι κι αλλιώς. Το προσέχει η μητέρα του, αλλά δε λέει τίποτα. Μόνο τα γέρικά της μάτια παίρνουν μια έκφραση λύπης και μελαγχολίας.

Στην υπηρεσία του όλα πηγαίνουν μια χαρά. Η διεύθυνση εκτιμάει τον Σεμενιούτα, οι συνάδελφοι τον αγαπούν. Είναι αλήθεια πως ο Τρακτάτοφ και ο Πρεομπραζένσκι τον ζηλεύουν και συνωμοτούν εναντίον του. Αυτό ξέρουν να κάνουν μόνο! Δεν έχουν γνώσεις, δεν έχουν ιδέες. Δεν έχουν καν σπουδάσει: ο ένας έχει αποβληθεί από το εκκλησιαστικό σχολείο, ο άλλος είναι απλά αλήτης. Ασήμαντοι

είναι, δεν μπορούν να συγκριθούν μαζί του. Έχει μελετήσει όλα τα μυστικά της υπηρεσίες λεπτομερώς. Ο προϊστάμενος τον θεωρεί δεξί του χέρι. Πριν από λίγες ημέρες τον είχε καλέσει σε δείπνο. Χόρεψαν. Η κόρη του προϊσταμένου του, η Λιούμποτσκα, τον πλησίασε μαζί με μια άλλη δεσποινίδα. «Τι θέλετε: τριαντάφυλλο ή λεβάντα;» – «Λεβάντα!». Τότε εκείνη κατακοκκίνισε. Στη συνέχεια ρώτησε: «Πώς ξέρατε ότι ήμουν εγώ;» – «Μου το υπαγόρευσε η καρδιά μου».

– Πρέπει να παντρευτείς Βάνιετοκα.

– Περίμενετε. Είναι νωρίς ακόμη μαμά. Περιμένετε να δυναμώσουν τα φτερά μου. Είναι όμορφη. Πολύ όμορφη.

– Αχ, σκανταλιάρη!

– Φτου, φτου, να μη με ματιάσω. Η ζωή μου είναι μια χαρά, δεν κάνει να παραπονιέμαι. Ο προϊστάμενος αυτές τις μέρες, περνώντας δίπλα μου, με χτύπησε φιλικά στον ώμο και είπε επιδοκιμαστικά: «Να προσπαθείτε νεαρέ μου, να προσπαθείτε. Σας παρακολουθώ και θα σας στηρίζω. Γενικά, σας έχω υπόψη μου».

Μιλάει, μιλάει ακατάπαυστα, ορμώμενος από την ίδια του τη φαντασία, καθισμένος επιπόλαιο σταυροπόδι, στρίβοντας το μουστάκι του και μισοκλείνοντας τα μάτια του, ενώ η μητέρα του κρέμεται από τα χείλη του, γοητευμένη από το μαγικό παραμύθι. Να όμως που από μακριά ακούγεται ένα κουδούνισμα το οποίο ολοένα και πλησιάζει. Μπαίνει η Ντόμνα με το κουδούνι και λέει: «Κυρία, ήρθε η ώρα του δείπνου».

– Περίμενέ με,– ψιθυρίζει η μητέρα. – Θέλω να σε δω κι άλλο.

Μετά από είκοσι λεπτά επιστρέφει. Στα χέρια της κρατάει ένα πατάκι, στο οποίο βρίσκεται ένα κομμάτι παστός οξύρρυγχος ή πηχτή, ή σαλάτα με παστό ψάρι και μερικές φέτες νόστιμου μαύρου ψωμιού.

– Φάε, Βάνιετοκα, φάε,– του λέει η μητέρα τρυφερά. – Μην περιφρονείς το φαγητό της χήρας! Όταν ήσουν μικρούλης σου άρεσε πολύ ο οξύρρυγχος.

– Μαμά σας παρακαλώ, έχω φάει του σκασμού, δε χωράει άλλο. Σήμερα, γευματίσαμε στην «Πράγα», ήταν η γιορτή του προϊσταμένου. Εξάλλου, σας έφερα από εκεί ένα πορτοκαλάκι. Ορίστε...

Παρόλα αυτά όμως, τρώει το φαγητό από το πιατάκι με θηριώδη όρεξη και δεν προσέχει πως στα ρυτιδιασμένα μάγουλα του προσώπου της μητέρας του κυλούν, σα να είναι στενά ορεινά ρυάκια, ήρεμα δάκρυα.

Έρχεται η ώρα που πρέπει να φύγει. Η μητέρα θέλει να ξεπροβοδίσει το γιο της μέχρι την εξώπορτα, αλλά θυμάται ότι φοράει ένα παλιό παλτό εντελώς απαράδεκτο κι έτσι αποφασίζει να αφήσει κατά μέρος αυτή την ευγένεια.

– Μα τι λέτε μαμά. Μεγάλοι αποχαιρετισμοί, περιττά δάκρυα. Αφήστε που μπορεί να κρυολογήσετε. Να προσέχετε τον εαυτό σας!

Στην εξώπορτα ο ψηλομύτης Νικίτα κοιτάζει με ανέκφραστη υπεροπτική μεγαλοπρέπεια πως ο Σεμενιούτα φοράει βιαστικό το παλιό του παλτουδάκι και πως βάζει στο κεφάλι του ένα μισκοοσκισμένο γούνινο καπέλο.

– Λοιπόν Νικίτουςκα,– του λέει τρυφερά ο Σεμενιούτα. – Μπορούμε να συνεχίσουμε να ζούμε... Δεν πρέπει να απογοητευόμαστε... Αχ θα 'πρέπε να 'χα να σου δώσω μια δεκάρα, αλλά δεν έχω ψιλά μαζί μου.

– Ελάτε τώρα,– πετάει περιφρονητικά ο θυρωρός. – Ξέρω ότι έχετε μόνο χοντρά χαρτονομίσματα. Πηγαίνετε λοιπόν, πηγαίνετε. Θα παγώσει το θυρωρείο.

Θα δείξει, άραγε, ποτέ η μοίρα στον Σεμενιούτα όχι το άθλιο, μα το τρυφερό της πρόσωπο; Θα το δείξει; Νομίζω πως ναι.

Τι θα της στοιχίσει, αυτής της φαντασιόπληκτης και επιπόλαιας καλλονής, για να πικάρει όλους τους θαυμαστές της, να χαϊδέψει τρυφερά τον τελευταίο της δούλο;

Να όμως που ο γέρος, έντιμος φύλακας Ανκούντιν, αρρώστησε και νιώθοντας πως πλησιάζει ο θάνατός του, στέλνει στον διευθυντή του δημόσιου ταμείου τον εγγονό του Γκρίσκα:

– Πες στην εξοχότητά του: ο Ανκούντιν είναι ετοιμοθάνατος και λίγο πριν πεθάνει θέλει να αποκαλύψει στην εξοχότητά σας ένα πολύ σημαντικό μυστικό.

Πήγε ο στρατηγός στο κρατικό διαμερισμάκι όπου έμενε ο Ανκούντιν. Τότε, συγκεντρώνοντας τις τελευταίες του δυνάμεις, σηκώνεται από το κρεβάτι ο Ανκούντιν και γονατίζει μπροστά στον στρατηγό:

– Εξοχότατε, έχω ένα βάρος στη συνείδησή μου... Πεθαίνω... Θέλω να ξαλαφρώσω τη ψυχή μου... Τα χρήματα και τα ένσημα... Εγώ τα έκλεψα... Με έβαλε σε πειρασμό ο πονηρός... Συγχωρέστε με, για όνομα του Χριστού, αθώο άνθρωπο κατάστρεψα, τα χρήματα και τα ένσημα... να εδώ είναι... Στο κομό, στο πάνω δεξί συρτάρι.

Την επόμενη ημέρα έστειλε ο προϊστάμενος τον Πσόνκιν ή τον Μάσ-σα να φέρουν τον Σεμενιούτα, τον παίρνει από το χέρι μπροστά σε όλους τους υπαλλήλους και διηγείται όλα όσα του είπε ο Ανκούντιν για τα κλεμμένα χρήματα και τα ένσημα και για τα δεινά του κακό-τυχου Σεμενιούτα, ζητώντας του δημοσίως συγγνώμη του έσφιξε το χέρι και, συγκινημένος μέχρι δακρύων, τον φιλάει στο μέτωπο.

Και τότε θα ζει ο Σεμενιούτα μαζί με την μητερούλα του για πολλά χρόνια, στο ήσυχο, σεμνό και ζεστό διαμέρισμα. Ποτέ όμως η γριού-λα δεν θα έκανε τον παραμικρό υπαινιγμό ότι γνώριζε την απάτη του, αλλά κι εκείνος ποτέ δεν θα της πει πως ήξερε πως εκείνη γνώρι-ζε. Αυτό το οδυνηρό ζήτημα θα το αποφεύγουν με επιμέλεια. Το άγιο ψέμα είναι ένα τόσο ευαίσθητο και ντροπαλό άνθος, το οποίο μαραίνεται σαν το αγγίζει κανείς.

Βλέπετε όμως ότι συμβαίνουν θαύματα στη ζωή! Ή μήπως μόνο στα πασχαλινά διηγήματα;

Ο βουδιστής ιερέας

Ήταν τη νύχτα πριν την ένδοξη του Χριστού ανάσταση. Εγώ και ο καλός μου φίλος, δόκτωρ Σουμπότιν, περιδιαβαίναμε για πολλές ώρες στους δρόμους της πόλης, θαυμάζοντας τους γιορτινούς στολισμούς, την τόσο ασυνήθιστη κατά τις νυχτερινές ώρες κίνηση και αραιά και που ανταλλάσσαμε τις εντυπώσεις μας. Μου άρεσε πολύ η παρέα του γιατρού. Πριν από μερικά χρόνια είχαν πεθάνει τα τέσσερα παιδιά του και, τελικά, η σύζυγός του τον εγκατέλειψε, όταν και οι δύο πείστηκαν πως δεν καταλαβαίνουν ο ένας τον άλλον από την ημέρα που παντρεύτηκαν. Γενικά, σε όλη του τη ζωή ο Σουμπότιν ήταν αποτυχημένος, από τότε που καθόταν στα σχολικά θρανία μέχρι που γκρίζααν τα μαλλιά του. Οι ατυχίες όμως δεν τον έκαναν να κακιώσει και δεν σκληραίνουν την καρδιά του, παρά μόνο σημάδεψαν τους τρόπους του, τη φωνή του και όλη του την ύπαρξη με τη σφραγίδα μιας ράθυμης θλίψης. Ήταν θαυμάσιος συνομιλητής και πολύ προσεκτικός ακροατής.

Τελικά, ανεβήκαμε τη μεγάλη πέτρινη σκάλα με τα φαρδιά και χαμηλά σκαλοπάτια και φτάσαμε στην κορυφή του όρους Γιαροσλάβ, το οποίο δέσποζε πάνω από ολόκληρη την πόλη και καθίσαμε σε ένα από τα παγκάκια για το κοινό, τοποθετημένα κατά μήκος του πολύ ψηλού και πολύ απότομου γκρεμού. Η πόλη απλωνόταν κάτω από τα πόδια μας. Οι διπλές σειρές φανοστατών μας επέτρεπαν να βλέπουμε από εδώ πώς απλώνονταν και πώς περικύκλωναν τους γειτονικούς λόγους οι δρόμοι της. Τα λαμπερά καμπαναριά των εκκλησιών από εδώ φαίνονταν ασυνήθιστα ανάλαφρα, σχεδόν διάφανα. Ακριβώς από κάτω, μπροστά μας, ήταν η λευκή γραμμή του παγωμένου ποταμού, ο οποίος δεν είχε αρχίσει ακόμη να λιώνει με τις απειλητικές μαύρες τρύπες εδώ κι εκεί. Κοντά στον ποταμό, εκεί όπου το καλοκαίρι έδεναν οι μαούνες, τα φώτα του δρόμου δημιουργούσαν ένα τεράστιο μπερδεμένο κουβάρι: θαρρείς και μια μεγάλη πομπή με αναμμένα φανάρια ξαφνικά σταμάτησε σε κάποιο σημείο. Το φεγγάρι έλαμπε. Στη διαυγή ατμόσφαιρα, στις βαριές αραιές σκιές των σπιτιών και των δέντρων, στον τρεμάμενο αντίλαλο των κωδωνοκρουσιών ήταν αισθητή η ανοιξιάτικη τρυφερότητα...

Καθόμουν, συγκινημένος από τις αναμνήσεις εκείνων των χαρούμενων και αθώων αισθήσεων, τις οποίες προκαλούσε στην ψυχή μου αυτή η μεγάλη γιορτή, όταν ήμουν μικρό παιδί. Σταδιακά με κατέλαβε μια έντονη, γλυκιά θλίψη, η οποία συνοδεύει πάντα τις αναμνήσεις της παιδικής ηλικίας, κάτι σαν μια ανίσχυρη λύπη για την αδυναμία να βιώσω άλλη μία φορά αυτές τις έντονες και ζωντανές εντυπώσεις.

Ο Σουμπότιν, θαρρείς και κατάλαβε τις σκέψεις μου, άξαφνα είπε με την ήρεμη, αργόσυρτη και μελαγχολική φωνή του:

– Κάθε φορά αυτή τη νύχτα δεν μπορώ επ’ ουδενί να αποφύγω την ανάμνηση ενός γεγονότος της παιδικής μου ηλικίας. Είναι παράξενο, θα νόμιζε κανείς πως η ζωή με πολλή σκληρότητα, μου φέρνει στο νου πολλές αναμνήσεις. Όλες όμως σβήστηκαν, χάθηκαν, ξεθώριασαν, αυτή όμως την απλοϊκή ιστορία τη θυμάμαι τόσο ζωντανά, θαρρείς και συνέβη μόλις χθες. Κι όταν την αφηγούμαι σε κάποιον, τότε ξανά και ξανά ζω όλες εκείνες τις μικρές λεπτομέρειες των αισθήσεων που ένιωσα τότε.

Εγώ, πιο πολύ για λόγους ευγένειας, παρά από περιέργεια, παρακάλεσα το γιατρό να μοιραστεί μαζί μου αυτή την ιστορία (είδα ότι ήθελε πάρα πολύ να τη διηγηθεί). Στην αρχή άκουγα αμήχανα και υποχρεωτικά, παρακολουθώντας με το βλέμμα μου τα σύννεφα, τα οποία βιαστικά ακολουθούσαν το φεγγάρι, πράγμα που τα έκανε να αποκτούν ένα διάφανο πορτοκαλί χρώμα. Στη συνέχεια όμως η αβίαστη αφήγηση του γιατρού, σιγά - σιγά τράβηξε την προσοχή μου και με συγκίνησε.

– Ήμουν τότε οκτώ ετών. Λένε, πως κάθε επτά χρόνια αλλάζει το παρουσιαστικό του ανθρώπου και το αίμα του και ο χαρακτήρας του και οι συνήθειές του. Πιθανόν, να υπάρχει μια δόση αλήθειας σε αυτό. Κατά τη γνώμη μου, η ηλικία των επτά ετών όντως είναι μεταίχμιο για την παιδική ψυχή: σε αυτή την ηλικία τα παιδιά με μεγάλη προθυμία και αταξία συλλέγουν εντυπώσεις, έχουν απώλεια βάρους και είναι πολύ αφηρημένα...

Ζούσαμε στη Μόσχα. Ο πατέρας ήταν αιωνίως απασχολημένος, ήταν ένας σοβαρός άνθρωπος. Δεν έχω πολλές αναμνήσεις από αυτόν: η μόνη ξεκάθαρη εικόνα που έχω είναι το φαλακρό του κεφάλι, η μακριά μαύρη γενειάδα με την ευχάριστη μυρωδιά του καπνού και τα λευκά, μεγάλα του χέρια. Η μητέρα ήταν μια μελίχια, ασθενική γυναίκα, πολύ αδύνατη και εμφανώς γερασμένη, η οποία φοβόταν το σύζυγό της, του φερόταν τρυφερά, με μια υποψία θλίψης και μονίμως ήταν τυλιγμένη με μια γκριζα μαντίλα από «κατοικίσιο μαλλί». Ήμασταν τρία αδέρφια: εγώ και η Ζιναΐντα, σχεδόν συνομήλικοι και η μεγαλύτερη, η Ναντιέζντα, ενήλικη πλέον, αρραβωνιασμένη. Εκείνη τη χρονιά, μία εβδομάδα πριν το Πάσχα, επέστρεψε από το γύρο του κόσμου με πλοίο ο μνηστήρας της, αξιωματικός του ναυτικού και έμενε στη Μόσχα, περιμένοντας την εβδομάδα του Θωμά, στην οποία είχε οριστεί η ημερομηνία του γάμου τους. Η παρουσία του Νικολάι Νικολάγιεβιτς στο σπίτι μας έκανε την επερχόμενη γιορτή ιδιαίτερα επίσημη. Εγώ και η Ζίνα γνωρίζαμε πολύ καλά τι είδους προετοιμασίες γίνονταν στην κουζίνα και καταλάβαμε γιατί είναι πολύ πιο μεγαλοπρεπείς απ' ό,τι πέρσι, μα σωπαίναμε. Τα παιδιά πάντα καταλαβαίνουν πολύ καλά ό,τι θεωρούν άσκοπο να τους εξηγήσουν, αλλά εξαιτίας της συνήθους δυσπιστίας προς τους μεγάλους, κρύβουν επιδέξια από αυτούς όλα όσα έχουν καταλάβει.

Η Ναντιέζντα φέρονταν με μεγάλη σοβαρότητα, θεωρώντας πως είναι το κέντρο της προσοχής και της φροντίδας όλων. Εγώ με τη Ζίνα βλέπαμε ξεκάθαρα πως μια συνηθισμένη ημέρα δεν έχει ούτε εκείνη τη περπατησιά, ούτε εκείνη τη φωνή, ούτε εκείνο το χαμόγελο, που είχε όταν ήταν παρών ο μνηστήρας της και αυτό το εξηγούσαμε λέγοντας πως η Νάντια «ακίζεται» και «πως κάτι θέλει, μα δεν της βγαίνει». Συχνά, έχοντας προηγουμένως κοιτάξει στο σαλόνι, πώς φιλιούνται στο ντιβάνι, εμείς με ύφος αθώο, κρατώντας ο ένας το χέρι του άλλου, περνούσαμε από μπροστά τους, υποχρεώνοντάς τους να κοκκινίσουν και να απομακρυνθούν ο ένας από τον άλλον. Η Ναντιέζντα με αντιμετώπιζε με εκείνη την περιφρονητική, μα επιμελή αδιαφορία, με την οποία συνήθως φέρονται οι ενήλικες κυρίες σε σχέση με τους μικρότερους αδελφούς τους που είναι πάντα λερωμέ-

νοι, έτοιμοι να ριχτούν στο φόρεμά τους, να τις χτυπήσουν με το τόπι στο πρόσωπο ή τρέχοντας να τις τσαλαπατήσουν.

Αντίθετα, λατρεύαμε τον Νικολάι Νικολάγιεβιτς και πιο πολύ εγώ. Ήμουν ερωτευμένος μαζί του, ερωτευμένος τυφλά, παθιασμένα και ανιδιοτελώς. Θεωρούσα πως ήταν υπόδειγμα σωφροσύνης, δύναμης και τόλμης. Δεν τον απάτησα για τέσσερα χρόνια και μία από τις αγαπημένες μου διασκεδάσεις στο γυμνάσιο ήταν να εικονογραφώ σε μικρά, ενιαίου σχήματος χαρτάκια τις περιπέτειες που μου έλεγε από τη ζωή του και τις οποίες φυλούσα στη μνήμη μου ως κάτι ιερό. Ήταν αδύνατο να μην αγαπήσεις αυτόν τον όμορφο, δυνατό, ροδομάγουλο όμορφο άντρα με την εκκωφαντική φωνή και το κολλητικό γέλιο, έτοιμο ανά πάση στιγμή να παίξει και να κάνει αταξίες. Λόγω της καλής του καρδιάς έπαιζε πάντα μαζί μας, με τα παιδιά και η αδελφή μου η Ναντιέζντα τον κοιτούσε πάντα, ω, πόσο καλά το βλέπαμε αυτό! - με ένα αναγκαστικό χαμόγελο στα χείλη και με ζήλια στο βλέμμα. Με τη Ζίνα της βγάσαμε τη γλώσσα μας και μόλις μας γυρνούσε την πλάτη της χορεύαμε «το χορό των κανιβάλων».

Επιστρέφοντας από το θαλάσσιο ταξίδι του, έφερνε δώρα για όλους μας: μεταξωτά υφάσματα, γιαπωνέζικα και κινέζικα μπιχλιμπίδια, ομπρελίτσες, βεντάλια, καρύδες... Ιδιαίτερα όμορφο ήταν ένα πραγματάκι που χάρισε στη μνηστή του. Ήταν μια ιαπωνική παγόδα - μινιατούρα από παλιό μπρούντζο, στολισμένη με αλυσίδες, καμπανούλες, μενταγιόν και άλλα μικροπράγματα. Οι πορτούλες της παγόδας ήταν ορθάνοιχτες και μπορούσε να δεις έναν πορσελάνινο άνθρωπο καθισμένο ανακούρκουδα που κουνιόταν το κεφάλι του. Το παιχνίδι αυτό το θεωρούσα ως μεγαλοπρεπέστατο έργο τέχνης. Η μεγαλύτερη ευτυχία για μένα θα ήταν η ευκαιρία να κρατήσω έστω και για λίγο στα χέρια μου αυτό το παιχνίδι και να υποχρεώσω τον βουδιστή ιερέα να κουνήσει το κεφάλι του. Γνώριζα όμως πολύ καλά πως η Ναντιέζντα δεν επέτρεπε σε κανέναν να αγγίζει τα πράγματά της.

Έφτασε το Μεγάλο Σάββατο. Εμένα με την αδελφή μου μας έκλεισαν υποχρεωτικά στο δωμάτιο γιατί ενοχλούσαμε τους πάντες. «Ασχοληθείτε τουλάχιστον με κάτι», - έλεγε η μητέρα, στα πόδια της οποίας

βρισκόμασταν συνεχώς. Είχαμε όμως μεγάλη περιέργεια για όλα όσα γίνονταν στο σπίτι κι έτσι δεν κάναμε τίποτα.

Το απόγευμα στην μισοσκοτεινή αίθουσα έβαλαν τραπέζια, καλυμμένα με καινούρια τραπεζομάντιλα. Κοιτώντας το στολισμό από την πόρτα που άνοιγε μόνο για ελάχιστες στιγμές, βλέπαμε τα τσουρέκια, τα αυγά, τα μπουκάλια και διάφορα άλλα πράγματα. Έφτανε μέχρι εμάς η μυρωδιά της ζύμης και της βανίλιας.

Όσο πλησίαζε η ώρα του όρθρου, τα νεύρα μας τεντώνονταν και η ταραχή μεγάλωνε. Τα δωμάτια ήταν σκοτεινά, οι μεγάλοι μιλούσαν λίγο και χαμηλόφωνα και όλα αυτά είχαν σχέση με τις μυστηριώδεις προετοιμασίες στο σαλόνι, πράγμα που μας προδιέθετε για κάτι το θαυμαστό, το όμορφο και αναπάντεχο.

Όσοι είχαμε κουραστεί τόσο πολύ μέσα στη μέρα που στις δέκα η ώρα το βράδυ δεν είχαμε δυνάμεις για να αντιπαλέψουμε τον ύπνο και κουρνιαδάσαμε στη γωνιά του μεγάλου τουρκικού καναπέ στο σαλόνι. Όσο με έπαιρνε ο ύπνος άκουγα τυχαία τι έλεγαν χαμηλόφωνα και τους ήχους των πιάτων που τοποθετούνταν στα τραπέζια.

Στη συνέχεια μας ξύπνησαν. Πριν προλάβω να ξυπνήσω, τρέμοντας από το κρύο και την ταραχή, με έντυσαν φορώντας μου ένα λιλά βελούδινο κουστουμάκι με λευκό κεντητό γιακά και με οδήγησαν στο σαλόνι. Εκεί είχαν ήδη μαζευτεί όλοι: ο πατέρας που φορούσε το φράγκο του, αρωματισμένος και ευπαρουσίαστος, η μητέρα με αχυρόχρωμο φόρεμα, η Ναντιέζντα, ιδιαίτερα περιποιημένη με λευκό φόρεμα και ο Νικολάι Νικολάγιεβιτς με καινούρια στολή, εκτυφλωτικά λευκή και καλοκολαρισμένο πουκάμισο. Όλοι περιφέρονταν ασχολούμενοι με τις δουλειές τους, μιλούσαν χαμηλόφωνα και όλες αυτές οι γρήγορες προετοιμασίες έμοιαζαν σα να κάναμε μια πολύ σημαντική συζήτηση.

Όλα αυτά γίνονταν μακριά από εμένα, έφταναν σ' εμένα σαν μία περίπλοκη εντύπωση λάμψης και χαράς. Θυμάμαι από εκείνο το ευλογημένο όνειρο μερικές μόνο στιγμές. Όταν η λιτανεία γύρω από την εκκλησία, πλησίαζε την ορθάνοιχτη εξώπορτα του σπιτιού, τότε

η αναμονή του θαύματος, το οποίο έμελλε εκείνη ακριβώς τη στιγμή να επισυμβεί, με γέμισε ρίγη χαρούμενου τρόμου. Έξω από την πόρτα οι μελωδικές φωνές, σαν να έτρεμαν από την έκσταση, έψαλαν δυνατά: «Χριστός Ανέστη εκ νεκρών». Ο ιερέας μπήκε φορώντας καινούρια άμφια και με χαρούμενη δυνατή φωνή, ευλογώντας τους ενορίτες με το τρίκερι, φέρνοντας μας εκείνο το χαρμόσυνο νέο, το οποίο με τόση ανυπομονησία περιμέναμε: «Χριστός Ανέστη!». Εγώ, ακίνητος και κρυσθαίνοντας από τον ενθουσιασμό, συνειδητοποιώντας ότι κι εγώ συμμετέχω στη γενική μεγάλη χαρά, φώναζα δυνατά: «Αληθώς Ανέστη!»

Ο Νικολάι Νικολάγιεβιτς, αφού αντάλλαξε φιλιά μαζί μου, με σήκωσε ψηλά και εγώ είδα μια ολόκληρη θάλασσα γυμνών κεφαλιών και αναμένων κεριών. Γύρισα προς τα πίσω και είδα ένα πλήθος φωτεινών και αγαθών προσώπων και πολλά βλέμματα, τα οποία έλαμπαν, αντανakλώντας τις φλόγες των κεριών. Ακόμη και η αδελφή μου η Ναντιέζντα μου φάνηκε όμορφη εκείνη τη στιγμή. Το πρόσωπο της, φωτισμένο από το κεριό που κρατούσε κοντά του, ήταν λευκό και τρυφερό, τα μάτια της ήταν σκοτεινά και έλαμπαν, από τα φρύδια της έπεφταν μακριές σκιές και τα δόντια της έλαμπαν όμορφα όταν χαμογελούσε, χωρίς να γυρίζει το κεφάλι της, στο Νικολάι Νικολάγιεβιτς.

Γυρίσαμε σπίτι, κρατώντας στο χέρι τις αναμμένες λαμπάδες, προσπαθώντας να μην σβήσουν. Μόνο όμως η μαμά μου κατέφερε να φέρει την λαμπάδα αναμμένη στο σπίτι και με τη φλόγα της έκανε ένα σταυρό στο κάσωμα της εξώπορτας.

Η αίθουσα ήταν τόσο φωτισμένη κι όλα ήταν τόσο γιορτινά που δεν την αναγνώρισα. Ζωηρά συζητώντας και μετακινώντας με θόρυβο τις καρέκλες, καθίσαμε στο τραπέζι. Η Ναντιέζντα, αναστηλώνοντας τους ώμους, είπε ότι κρυσθαίνει. Συγκινημένος από τη λειτουργία και την προσμονή πολλών νόστιμων πραγμάτων, ζήτησα να πάω να της φέρω από το δωμάτιό της μια μαντίλα. Εκείνη συμφώνησε και όταν εγώ με τη λαμπάδα στο χέρι βγήκα τρέχοντας από την αίθουσα, εκείνη φώναξε στο κατόπι μου:

- Πρόσεξε μόνο μην αγγίξεις τίποτα στο κομό μου!

Βρήκα σχεδόν αμέσως τη μαντίλα της, η οποία ήταν ριγμένη στην πλάτη της πολυθρόνας και είχα ήδη βγει από το δωμάτιο, όταν ξαφνικά πίσω από την πλάτη μου άκουσα τον ήχο και το τρίξιμο της πορσελάνης που έσπαγε. Γύρισα και είδα την γιαπωνέζικη παγόδα να είναι στο πάτωμα δίπλα στον σπασμένο βουδιστή ιερέα.

Δεν μπόρεσα ποτέ να καταλάβω πώς συνέβη αυτό, αλλά δεν μπορούσα να πειράξω το παιχνίδι, γιατί πέρασα σε απόσταση πέντε βημάτων από αυτό. Σήκωσα τον βουδιστή ιερέα από το πάτωμα και με αισθήματα λύπης γι' αυτόν, προσπαθούσα να κολλήσω τα σπασμένα πλευρά του σώματός του. Ξαφνικά άκουσα τα γρήγορα βήματα της Ναντιέζντα, η οποία, προφανώς είχε ακούσει το θόρυβο που έκανε το παιχνίδι πέφτοντας. Υποτασσόμενος αστραπιαία στο αίσθημα του τρόμου ότι μπορεί να με υποπτευτούν στην αθέλητη ή ηθελημένη καταστροφή του πράγματος της αδελφής μου, πέταξα γρήγορα τα θραύσματα στο πάτωμα, αλλά το έκανα τόσο άτσαλα που η αδελφή μου αμέσως είδε την κίνησή μου.

- Τι έκανες εκεί παλιόπαιδο;- φώναξε, αρπάζοντας με από τον ώμο.
- Αφού στο είπα να μην πειράξεις τα πράγματά μου. Πώς τόλμησες;.. Πώς τόλμησες;

Ήταν εξαιρετικά εκνευρισμένη και, κρατώντας με γερά από τους ώμους, με οδήγησε στην αίθουσα.

- Για δεσ μπαμπά τι έκανε,- άρχισε να παραπονιέται με τα δάκρυα να πνίγουν τη φωνή της, ενώ παράλληλα έδειχνε τα κομμάτια από το σπασμένο παιχνίδι. - Το έκανε επίτηδες, το έκανε επίτηδες, το παλιόπαιδο.

Και άρχισε να κλαίει.

- Γιατί το έκανες;- ρώτησε ο πατέρας με αυστηρό ύφος, παίρνοντας από τα χέρια της Ναντιέζντα τα κομμάτια και όπως εγώ πριν από αυτόν, προσπάθησε μηχανικά να τα ταιριάξει. - Αφού η αδελφή σου σε προειδοποίησε!

Εγώ απαντούσα κομπιάζοντας:

- Μπαμπά, στο λόγο της τιμής μου... αυτό... εγώ δεν εγώ δεν το άγγιξα....δεν το άγγιξα καν. Μόνο του έπεςε, όταν έβγαινα....

- Ψέματα λέει! Ψέματα λέει!- φώναξε εκνευρισμένη η Ναντιέζντα, βγάζοντας τη μαντίλα από το μουσκεμένο και γεμάτο κακία της πρόσωπο. - Το είδα με τα ίδια μου τα μάτια πως πετούσε τα κομμάτια στο πάτωμα.

- Γιατί λες ψέματα;- ρώτησε σκυθρωπός ο πατέρας. - Αν στα χέρια είχες τα κομμάτια, πάει να πει ότι το έπιασες αυτό το πράγμα.

Εγώ κοκκίνισα, νιώθοντας πως όλοι με υποπεύονται για ψεύτη και το μόνο που έλεγα μονότονα ήταν:

- Εγώ δεν... εγώ δεν ... εγώ έβγαινα κι αυτό έπεςε ξαφνικά... εγώ το πήρα από το πάτωμα για να το δω.

Τη στιγμή εκείνη μίλησε η μητέρα μου:

- Άκου, Ντμίτρι, γιατί θέλεις να μας χαλάσεις αυτή τη μεγάλη γιορτή; Παραδέξου το και ζήτησε συγγνώμη από την Νάντια... Έτσι θα τελειώσουν όλα.

Το πρόσωπό της ήταν καλοκάγαθο και τρομαγμένο · προφανώς ήθελε το συντομότερο δυνατό να δώσει ένα τέλος στη δυσάρεστη αυτή ιστορία. Ο Νικολάι Νικολάγιεβιτς καθόταν, με το βλέμμα καρφωμένο στο πιάτο κι εγώ είδα πως με λυπόταν. Η Ζίνα, καθισμένη ευθυτενής στην καρέκλα, κοιτούσε τους μεγάλους στα μάτια και με όλο το παρουσιαστικό του καλού κοριτσιού ήταν σα να ήθελε να πει: βλέπετε, αυτό είναι ένα χαζό αγόρι, εγώ φέρομαι πάντα καλά και προσπαθώ να μη στεναχωρώ ποτέ τον μπαμπά και τη μαμά.

- Σε παρακαλώ να μην ανακατεύεσαι,- διέκοψε αυστηρά ο πατέρας τη μαμά, - θα πρέπει να ξέρει πλέον τι πρέπει να κάνει.

Εκείνη τη στιγμή ένιωσα ότι αν έκανα ό,τι έλεγε η μητέρα μου, όλα θα περνούσαν. Θα με επέπλητταν λίγο αλλά μετά θα μαλάκωναν, μη

θέλοντας να χαλάσουν την καλή τους διάθεση... Μέσα μου όμως φούντωσε η περηφάνεια κι εγώ επίμονα, με αισθήματα φρίκης μέσα στην ψυχή μου, επαναλάμβανα:

– Εγώ δεν...εγώ δεν... Μόνο του έπεσε και έσπασε.

Τότε ο πατέρας μου, εκνευρισμένος και κατακόκκινος, με άρπαξε τόσο δυνατά από το λαιμό που πόνεσα και με έβγαλε έξω από το δωμάτιο.

– Είσαι ψεύτης και δεν έχεις καμιά θέση ανάμεσα σε έντιμους ανθρώπους,– φώναξε στο κατόπι μου. – Πήγαινε στο δωμάτιό σου και μην τολμήσεις να ξανάρθεις.

Εγώ έφυγα τρέχοντας κι ρίχτηκα στο κρεβάτι μου, βυθίζοντας το πρόσωπο στο μαξιλάρι μου. Στην αρχή νόμιζα πως θα πνιγώ από το περίσσειμα δακρύων, τα οποία ανέβαιναν από το στήθος και πλημύριζαν το λαιμό μου. Γρατζούνισα με τα νύχια μου το μαξιλάρι και το δάγκωσα. Στη συνέχεια τα δάκρυα σταμάτησαν, αλλά ήδη μου άρεσαν αυτά τα δάκρυα του μικρού αγοριού που το αδίκησαν και το έκαναν να υποφέρει και προσπάθησα να τα προκαλέσω με την ανάμνηση της προσβολής που μου είχαν κάνει. Τελικά τα μάτια μου στέγνωσαν εντελώς και μόνο μια ανάλαφρη καταρροή και ένα αίσθημα δίψας μου θύμιζε τα δάκρυα αυτά. Τότε ήταν που άφησα ελεύθερη τη φαντασία μου. Αποφάσισα πως την επόμενη κιόλας ημέρα θα φύγω από το σπίτι, παίρνοντας προκαταβολικά από την κουζίνα όσο περισσότερο ψωμί μπορούσα και να θα πήγαινα στο μοναστήρι. Με ιδιαίτερη ζωντάνια φανταζόμουν πως ο αρχοντάρης θα με οδηγούσε στον ηγούμενο. «Τι σας έφερε στο μοναστήρι; - με ρωτάει ο ηγούμενος, ένας ψηλός γέροντας με μακριά γκριζα γενειάδα, ένα μαύρο σκουφί, με κεντημένο πάνω του ένα λευκό σταυρό. - Είστε πολύ νέος για να απαρνηθείτε τον κόσμο». Κι εγώ του απαντούσα: «Άγιε πατέρα, με έδιωξε από το σπίτι το μίσος των γονιών μου. Με καταδίωκαν, με τυραννούσαν και... και μάλιστα είπαν ότι έσπασα τον Γιαπωνέζο βουδιστή ιερέα...». Στη συνέχεια φανταζόμουν πως ο πατέρας και η μητέρα που με αναζητούσαν, έρχονται, τελικά στο μοναστήρι και με αναγνωρίζουν ενώ φοράω το μαύρο μοναστικό ράσο. Φευ!... Τώρα

πια είναι πολύ αργά. Αφιερώθηκα στον Θεό. Και πολλές άλλες πότε εκδικητικές, πότε μεγαλόθυμες εικόνες γεννούσε η φαντασία μου. Μισή ώρα αργότερα η πόρτα του παιδικού δωματίου έτριξε ήρεμα και άκουσα τη φωνή του Νικολάι Νικολάγιεβιτς που με ρωτούσε ήσυχα:

– Πού είσαι Μίτια;

Εγώ σώπαινα. Δεν ένιωθα άνετα, πικραμένος από την σκληρή και άδικη τιμωρία, να απαντήσω.

Εκείνος με αναζήτησε μέσα στο σκοτάδι, έσκυψε πάνω μου και, γαργλώντας τα μάγουλά μου με το πυκνό του μουστάκι, άρχισε να με φιλάει:

– Έλα Μίτια, πάμε στην αίθουσα, περιστεράκι μου– μου είπε τρυφερά. – Κάνε μου τη χάρη, αν με αγαπάς. Ζήτα συγγνώμη, τι σε πειράζει; Πάμε μαζί.

Εγώ, παρόλο που είχα κλάψει, ενθαρρυσμένος από την αναπάντεχη τρυφερότητα, αρνήθηκα παρόλα αυτά ακόμη πιο επίμονα να επιστρέψω στην αίθουσα. Ο Νικολάι Νικολάγιεβιτς αναστέναξε και χαϊδεύοντας μου την πλάτη με άφησε στην ησυχία μου.

Είχε ήδη αρχίσει να χαράζει όταν ήρθε η μητέρα μου για να ξεντύσει την μικρότερη αδελφή μου. Πλησίασε το κρεβάτι μου και με κοίταξε επίμονα. Εγώ όμως έκανα πως κοιμόμουν. Με σταύρωσε και αφού έφερε κοντά στο κρεβάτι μου μια καρέκλα, έβαλε πάνω της ένα κομμάτι τσουρέκι και ένα κόκκινο αυγό.

Ο γιατρός Σουμπότιν σώπασε, έφτιαξε τα μαλλιά του κάτω από το καπέλο και πρόσθεσε:

– Ό,τι κι αν μου συνέβη στη συνέχεια, όσες πίκρες και βάσανα πέρασα, αυτό το δυσάρεστο περιστατικό με το γιαπωνέζικο κουκλάκι όχι μόνο δεν έφυγε από τη μνήμη μου, αλλά παραμένει ολοζώντανο. Και πάντα η ανάμνηση αυτή για την πρώτη αδικία που μου έκαναν οι άνθρωποι μου, είναι μελαγχολική και τρυφερή.

Οικογενειακώς

Όλα αυτά συνέβησαν... αλήθεια, τώρα πια νομίζω πως όλα αυτά συνέβησαν πριν από τριακόσια χρόνια: τόσα πολλά γεγονότα, πρόσωπα, πόλεις, επιτυχίες, αποτυχίες, χαρές και λύπες συνέβησαν ανάμεσα στο τώρα και στο τότε. Ζούσα τότε στο Κίεβο, στις αρχές της συνοικίας Ποντόλ, κάτω από το λόφο Αλεξαντρόφσκι, στα δωμάτια του «Ντιεπρόφασκαγια γκαβάν», τα οποία διαχειρίζονταν ένας πρώην μάγισσας της ατμοπλοΐας, ο οποίος είχε απολυθεί επειδή ήταν μέθυσος και η σύζυγος του, την Άννα Πετρόβνα, πλάσμα εξαιρετικής μοχθηρίας, απληστίας και κακίας.

Οι μόνιμοι κάτοικοι ήμασταν έξι, όλοι άνθρωποι μοναχικοί. Στο πρώτο δωμάτιο κατοικούσε ο πιο ηλικιωμένος ένοικος. Κάποτε ήταν έμπορος, είχε ένα κατάστημα με ορθοπεδικά είδη και κορσέδες, στη συνέχεια όμως έμπλεξε με χαρτοπαιξίες και έχασε την επιχείρησή του· εργάστηκε για ένα διάστημα ως υπάλληλος, αλλά το πάθος του για την χαρτοπαιξία κυριολεκτικά τον περιθωριοποίησε εντελώς. Τώρα πια ζούσε κατά έναν εντελώς ανόητο και φρικτό τρόπο. Την ημέρα κοιμούνταν, αργά το βράδυ έφευγε και πήγαινε σε κάποια από τις μυστικές χαρτοπαικτικές λέσχες, η πλειοψηφία των οποίων βρισκόταν στην όχθη του Δνείπερου, κοντά στο μεγάλο παραποτάμιο λιμάνι. Ήταν, όπως όλοι οι παθιασμένοι παίκτες, άνθρωπος ευγενικός, γενναιόδωρος και μοιραίος.

Στο τρίτο δωμάτιο ζούσε ο μηχανικός Μπουτκόφσκι. Σύμφωνα με τον ίδιο είχε αποφοιτήσει από το δασολογικό, μεταλλευτικό, σιδηροδρομικό και τεχνολογικό ινστιτούτα, και επιπλέον ένα ανώτατο ίδρυμα του εξωτερικού. Είναι αλήθεια πως αναφορικά με κάθε είδους γνώσεις έμοιαζε με γεμιστό λουκάνικο ή με βαλίτσα στην οποία, λίγο πριν το ταξίδι, έχουν τοποθετήσει διάφορα ρούχα, περισσότερα από όσα χωράει και μετά έπεσαν με το στομάχι πάνω της και με δυσκολία κατάφεραν να την κλείσουν, η οποία όμως μόλις ανοίξει όλα πετάγονται έξω. Ελεύθερα και μάλιστα χωρίς καν να ρωτήσει μιλούσε για την ιστιοπλοΐα, για την αεροπλοΐα, για τη βοτανολογία, τη στατιστική, την δεντρολογία, την πολιτική, για τους απολι-

θωμένους βροντόσαυρους, την αστρονομία, την κατασκευή φρουρίων, για τα επτάχορδα και τα ακόρντα, για την πτηνοτροφία, την κηπουρική, την αναδάσωση και την αστική αποχέτευση. Μία φορά τον μήνα έπινε επί τρεις ημέρες, κατά τη διάρκεια των οποίων μιλούσε αποκλειστικά στα Γαλλικά και έγραφε στα Γαλλικά σύντομα σημειώματα για χρήματα προς τους πρώην συναδέλφους του μηχανικούς. Στη συνέχεια επί πέντε ημέρες παρέμενε ξαπλωμένος κάτω από το εγγλέζικο μπλε καρό σκέπασμα και ιδρώνε. Δεν έκανε τίποτα άλλο εκτός από το να γράφει επιστολές, τις οποίες έστελνε παντού με διάφορες αφορμές: με αφορμή την αποξήρανση των βάλτων του Πολέσι, την ανακάλυψη ενός νέου αστέρος, των αρτεσιανών φρεάτων κλπ. Όταν είχε χρήματα, τα ξόδευε για να αγοράσει διάφορα βιβλία, τα οποία τοποθετούσε σε ένα ράφι και στη συνέχεια τα ανακάλυπτε έκπληκτος. Θυμάμαι, μάλιστα, πως πολύ συχνά έλεγε (με άγριο ύφος):

– Φίλε μου. Πιάστε, σας παγακαλώ, από το γάφι την Ελίζ Γεκλιού, τον τέταγτο τόμο. Εκεί, ανάμεσα στη διακοσιοστή και τριακοσιοστή σελίδα πρέπει να υπάρχουν πέντε γούβλια, τα οποία σας χγωστάω.

Ήταν τελείως φαλακρός, με λευκά γένια και γκρίζες φαβορίτες.

Στο δωμάτιο Νο 8 ζούσα εγώ. Στο Νο 7 ένας φοιτητής με χοντρό άτριχο πρόσωπο, τραυλός και καλό παιδί (τόρα είναι ένα πολύ γνωστός εισαγγελέας). Στο Νο 6 ζούσε ο Γερμανός Καρλ, τεχνικός οδοποιίας, ένας χοντρός τύπος, ένας δειλός πότης μπύρας. Στο δωμάτιο Νο 5 ζούσε η πόρνη Ζόγια, την οποία η νοικοκυρά σεβόταν περισσότερο απ' όσο όλους τους άλλους μαζί. Πρώτον, πλήρωνε πιο μεγάλο ενοίκιο για το δωμάτιο απ' ότι οι υπόλοιποι, δεύτερον, πλήρωνε πάντα προκαταβολικά και, τρίτον, δεν έκανε τον παραμικρό θόρυβο, αφού εκείνες τις σπάνιες φορές που είχε επισκέψεις, ήταν σοβαροί, ηλικιωμένοι και ήρεμοι, ενώ συνήθως διανυκτέρευε αλλού, σε διάφορα ξενοδοχεία.

Θα πρέπει να πούμε ότι όλοι ήμασταν και γνωστοί και, τάχα μου, άγνωστοι. Δανειζόμασταν ο ένας από τον άλλο λίγο τσάι, μια βελόνα, κλωστή, ζεστό νερό, εφημερίδα, μελάνι, φακέλους και χαρτί.

Συνολικά, το ενδιαίτημά μας είχε εννέα δωμάτια. Τα υπόλοιπα τρία τα νοίκιαζαν για ένα βράδυ ή για λίγες ημέρες κάποια τυχαία ζευγάρια. Εμείς δεν παρεξηγιόμασταν. Τα είχαμε συνηθίσει όλα.

Ήρθε η βιαστική άνοιξη του Νότου. Στον Δνείπερο κυλούσαν οι πάγοι: το ποτάμι ξεπάγωνε τόσο γρήγορα που μέχρι την άκρη του ορίζοντα πλημμύρισε η αριστερή, αναλλοίωτη όχθη της περιοχής του Τσερνίγκοφ. Οι νύχτες ήταν ζεστές και σκοτεινές, ενώ έπεφταν σύντομες αλλά πλούσιες βροχές. Χθες τα δέντρα μόλις είχαν αρχίσει να πρασινίζουν, το πρωί ξυπνούσες όμως και έβλεπες να είναι καταπράσινα, γεμάτα τρυφερά, φρέσκα φυλλαράκια.

Έφτασε και το Πάσχα με την θαυμάσια, χαρούμενη και μεγάλη του νύχτα. Δεν είχα να πάω πουθενά να διασκεδάσω κι έτσι περιφερόμουν μόνος στην πόλη, έμπαινα στις εκκλησίες, παρακολουθούσα τις λιτανείες, το φωτισμό, άκουγα τις κωδωνοκρουσίες και τις ψαλμωδίες, απολάμβανα τα γλυκά παιδικά και γυναικεία προσωπάκια, έτσι όπως φωτίζονταν από τις φλόγες των λαμπάδων. Στην ψυχή μου είχα μια παρηγορητική θλίψη – μια γλυκιά, ανάλαφρη και ήρεμη, θαρρείς και ήταν μια θλίψη δίχως τον πόνο για την απολεσθείσα αγνότητα και την καθαρότητα της παιδικής μου ηλικίας.

Όταν επέστρεψα στο δωμάτιό μου, με υποδέχθηκε ο Βάσκα, ένας πονηρός και αεικίνητος πιτσιρικάς που κυκλοφορούσε στο διάδρομό μας. Ανταλλάξαμε ευχές. Χαμογελώντας μέχρι τα αυτιά και φανερώνοντας τα δόντια και τα ούλα του, ο Βάσκα μου είπε:

– Η κυρία του δωματίου Νο 5 είπε να πάτε να την δείτε. Ένιωσα μια μικρή έκπληξη. Δεν είχαμε συστηθεί με την κυρία. – Σας έστειλε σημείωμα,– συνέχισε ο Βάσκα. – Είναι εκεί, στο τραπέζι.

Πήρα το χαρτί, το οποίο είχε σκιστεί από ένα σημειωματάριο και υπό τον τίτλο «Ενορία» διάβασα το παρακάτω κείμενο:

«Αξιосέβαστε Νο 8

Αν έχετε ελεύθερο χρόνο και δε σιχαίνεστε σας θερμοπαρακαλώ να έλθετε στο δωμάτιό μου για να σας φιλέψω για το άγιο Πάσχα.

Η γνωστή σας Ζόγια Κραμαρενκόβα»

Χτύπησα την πόρτα του μηχανικού, για να τον συμβουλευτώ. Εκείνος στεκόταν μπροστά στον καθρέφτη και με επιμονή έφτιαχνε, χρησιμοποιώντας και τα δέκα του δάχτυλα, προκειμένου να βάλει σε μια τάξη τα σκληρά, μακριά γκρίζα του μαλλιά. Φορούσε μια γυαλιστερή παλιοκαιρισμένη ρεντιγκότα και μια λευκή γραβάτα στον τριμμένο, κιτρινισμένο στις άκρες του, γιακά. Είχε λάβει και αυτός πρόσκληση. Πήγαμε μαζί.

Η Ζόγια μας προϋπάντησε στο κατώφλι και μας ζήτησε συγγνώμη κοκκινίζοντας. Είχε το μέτριο, κλασσικό πρόσωπο της ρωσίδας πόρνης: μαλακά, αγαθά, άβουλα χείλη, μύτη που έμοιαζε λίγο με πατάτα και γουρλωτά γκρίζα μάτια με βγαλμένα εντελώς φρύδια – «πέταλα». Το χαμόγελό της όμως, – ένα χαμόγελο σπιτικό, αυθόρμητο, λίγο ντροπαλό, ήρεμο και θηλυκό,– για μια στιγμή έκανε το πρόσωπο της Ζόγια αξιοθαύμαστο.

Στο δωμάτιό της είχαν ήδη πάει ο χαρτοπαίκτης και ο οδοποιός Καρλ. Κατ' αυτόν τον τρόπο, με εξαίρεση τον φοιτητή, είχαμε συγκεντρωθεί όλοι οι μόνιμοι ένοικοι του πανδοχείου «Ντιεπρόβασκαφια γκαβάν».

Το δωμάτιο ήταν ίδιο με το δικό μου. Στο κομό υπήρχαν άδειες μπομπονιέρες, ανόητες εικονίτσες, πούδρα και τσιμπιδάκια για τα μαλλιά. Στους τοίχους κρέμονταν φωτογραφίες σγουρομάλληδων και αμούστακων φαρμακοποιών, επηρμένων ηθοποιών προφίλ και σκυθρωπών ανθυπασπιστών με γυμνά σπαθιά. Στο κρεβάτι είχε ένα βουναλάκι από μαξιλάρια κάτω από το τούλινο σκέπασμα, ενώ στο τραπέζι που ήταν καλυμμένο με χαρτί, κομμένο σαν δαντέλα, υπήρχαν τσουρέκια, κόκκινα αυγά, ζαμπόν και δύο μπουκάλια κάποιου μυστηριώδους κρασιού.

Αφού ανταλλάξαμε ευχές και φιλιά μαζί της, μάγουλο με μάγουλο, με σοφία και καλούς τρόπους, καθίσαμε να τσιμπήσουμε. Θα πρέπει να πούμε όλοι μας εκείνη την ώρα αποτελούσαμε ένα παράξενο θέαμα: τέσσερις άντρες, στα τέλη της γεμάτης απογοητεύσεις και αποτυ-

χίες ζωής τους, τέσσερις γέρους τράγους, η ηλικία των οποίων συνολικά ήταν μεγαλύτερη των διακοσίων ετών και μια πέμπτη παρουσία, η οικοδέσποινά μας –μια Ρωσίδα πόρνη που δεν ήταν πλέον νέα, δηλαδή το πιο δυστυχημένο, το πιο ανόητο και αθώο, το πιο άβουλο πλάσμα ολόκληρου του πλανήτη μας. Εκείνη όμως ήταν τόσο αδέξια γλυκιά, τόσο ντροπαλά φιλόξενη και τόσο φιλική και εκλεπτυσμένα απλή!

Πάρτε, πάρτε, –έλεγε τρυφερά προσφέροντας σε κάποιον από εμάς το πιάτο– πάρτε και φάτε, παρακαλώ. Ο του έκτου δωματίου, ξέρω ότι σας αρέσει να πίνετε πιο πολύ μπύρα. Μου το είπε ο Βάσια. Θα τη βρείτε κάτω από το τραπέζι κοντά σας. Εσάς κύριοι, θα σας βάλω κρασί. Είναι πολύ καλό κρασί. Τενερίφη. Έχω έναν γνωστό που δουλεύει στα ατμόπλοια και το πίνει διαρκώς.

Εμείς οι τέσσερις γνωρίζαμε τα πάντα στη ζωή και, φυσικά, γνωρίζαμε πόσο στοίχισε αυτό το πασχαλιάτικο τραπέζι μαζί με την μπύρα και την «Τενερίφη». Η γνώση αυτή, ωστόσο, ούτε μας εκνεύριζε, ούτε μας καταπίεζε.

Η Ζόγια μας έλεγε για τις νυχτερινές της εντυπώσεις. Στην Αδελφότητα όπου είχε πάει για τη λειτουργία, είχε πολύ κόσμο, η Ζόγια όμως κατάφερε να βρει καλή θέση. Η πανεπιστημιακή χορωδία έψαλλε εκπληκτικά, το δε Ευαγγέλιο το διάβαζαν οι ίδιοι οι φοιτητές σε διάφορες γλώσσες κατά σειρά, απ' όλο τον κόσμο: στα Γαλλικά, στα Γερμανικά, στα Ελληνικά, ακόμη και στα Αραβικά. Όταν ευλόγησαν στην αυλή τα αυγά και τα τσουρέκια, τότε έγινε τέτοιος συνωστισμός που οι προσκληνυτές μπέρδεψαν τα πρόσφορα τους και μάλωσαν. Στη συνέχεια η Ζόγια έμεινε σκεπτική, αναστέναξε πολλές φορές κι άρχισε να ονειροπολεί και να θυμάται τη Μεγάλη Εβδομάδα στο χωριό της.

– Μαζεύαμε τότε εκείνα τα όμορφα λουλούδια που τα λένε «ύπνους», κάτι μπλε, είναι τα πρώτα που ανθίζουν. Τα βράζαμε και με αυτά βάφαμε αυγά. Ήταν ένα πανέμορφο χρώμα. Για να τα βάψουμε κίτρινα όμως, τα τυλίγαμε με φλούδες κρεμμυδιού και τα βράζαμε. Αλλά και με διάφορα άλλα πολύχρωμα κουρέλια τα βάφα-

με. Μετά, ολόκληρη την εβδομάδα γυρνούσαμε στο χωριό και τσουγκρίζαμε αυγά. Στην αρχή με τη μύτη, μετά με τον κ...λο, όποιος έσπαζε το άλλου το αυγό, το έπαιρνε. Ένα παλικάράκι, είχε βρει κάπου στην πόλη ένα πέτρινο αυγό και έσπασε όλων των άλλων. Όταν όμως κατάλαβαν τι τρέχει, του πήραν όλα τα αυγά και τον έδειραν.

Και όλη την εβδομάδα κάναμε κούνιες. Υπήρχαν μεγάλες κούνιες στο μέσο του χωριού, που ήταν για άλλους. Άλλοι είχαν δικές τους, μικρές, μέσα στις αυλές, μια σανίδα και δυο σχοινιά. Όλη την εβδομάδα, όλοι έκαναν κούνια: τα αγοράκια και τα κοριτσάκια, κι όλοι έψαλαν : Χριστός Ανέστη! Ήταν όμορφα στο χωριό μας!

Την ακούγαμε σιωπηλοί. Η ζωή μας είχε τόσο πολύ και τόσο άγρια χτυπήσει στα κεφάλια μας που νομίζαμε πως μας είχε πάρει κάθε ανάμνηση για την παιδική μας ηλικία, της οικογένεια, την μητέρα, τις γιορτές του Πάσχα.

Στο μεταξύ το τσίτι που χρησίμευσε ως κουρτίνα στο παράθυρο είχε πάρει ένα γαλάζιο χρώμα την ώρα που χάραζε, μετά άρχισε να σκουραίνει και να γίνεται κίτρινο και ξαφνικά, χωρίς να το καταλάβουμε έγινε ροζ από την αντανάκλαση του ήλιου.

Δε θα φοβηθείτε, κύριοι, αν ανοίξω το παράθυρο; – είπε η Ζόγια. Σήκωσε την κουρτίνα και άνοιξε το παράθυρο. Την ακολουθήσαμε όλοι μας.

Ήταν ένα φωτεινό, καθαρίο γιορταστικό πρωινό, θαρρείς και κάποιος κατά τη διάρκεια της νύχτας πήρε και ξέπλυνε με τα χέρια του και προσεκτικά έβαλε στη θέση του και αυτό τον γαλάζιο ουρανό και τα πυκνά λευκά σύννεφα πάνω τους και τις ψηλές γέρικες λεύκες, στις οποίες θρόιζε το νεαρό, κολλώδες και ευωδιαστό φύλλωμα. Οι πάγοι στον Δνείπερο έλιωναν μπροστά στα μάτια μας, σε όλο το φάρδος και το μήκος του ορίζοντα –το παράξενο μπλε στις όχθες, το ήρεμο ασημί στις εσχατιές. Όλα τα καμπαναριά της πόλης χτυπούσαν τις καμπάνες.

Κι άξαφνα όλοι γυρίσαμε. Ο μηχανικός έκλαιγε. Κρατώντας σφιχτά το κούφωμα του παραθύρου κι ακουμπώντας το μέτωπό του στο τζά-

μι, κουνούσε το κεφάλι του κι τρανταζόταν από τους λυγμούς. Ένας Θεός ξέρει τι συνέβαινε μέσα στη γεροντική, άδεια και τραυματισμένη ψυχή του αποτυχημένου στη ζωή. Εγώ γνώριζα λίγα πράγματα για το παρελθόν του, από τυχαίους υπαινιγμούς: το δύσκολο γάμο του με μια ακόλαστη κυράτσα, την κατάχρηση δημοσίου χρήματος, τον πυροβολισμό κατά του εραστή της συζύγου του, τη νοσταλγία για τα παιδιά που ζουν με τη μητέρα τους...

Η Ζόγια αναστέναξε με συμπόνια, αγκάλιασε τον μηχανικό και έβαλε το γκρίζο κεφάλι με τη κόκκινη φαλάκρα στην κορυφή στο στήθος της κι άρχισε ήρεμα να χαϊδεύει τους ώμους και τα μάγουλά του.

– Αχ γλυκέ μου, ας εσείς φτωχούλη μου,– έλεγε τραγουδιστά. – Ξέρω καλά πόσο δύσκολη είναι η ζωή σας. Όλοι σας, σαν σκυλάκια εγκαταλελειμμένα... γεροντάκια... μοναχικά. Δεν πειράζει, δεν πειράζει... κάντε υπομονή, περισσότεράκια μου. Θα δώσει ο Θεός, όλα θα περάσουν, και οι δουλειές καλά θα πάνε και όλα... Αχ, καλέ μου, αχ...

Ο μηχανικός συνήλθε με δυσκολία. Τα βλέφαρα του έλαμπαν, οι κόρες των ματιών είχαν κοκκινίσει, η πρησμένη μύτη του είχε γίνει σχεδόν μπλε.

– Διάβολε! Καταγαμένα νεύγα! Διάβολε!– έλεγε παραπονιάρικα, γυρνώντας προς τη μεριά του τοίχου. Από τη φωνή του καταλάβαινα πως στο λαρύγγι του, στο στόμα του και στη μύτη του έχει ακόμη δάκρυα που δεν είχαν προλάβει να κυλήσουν.

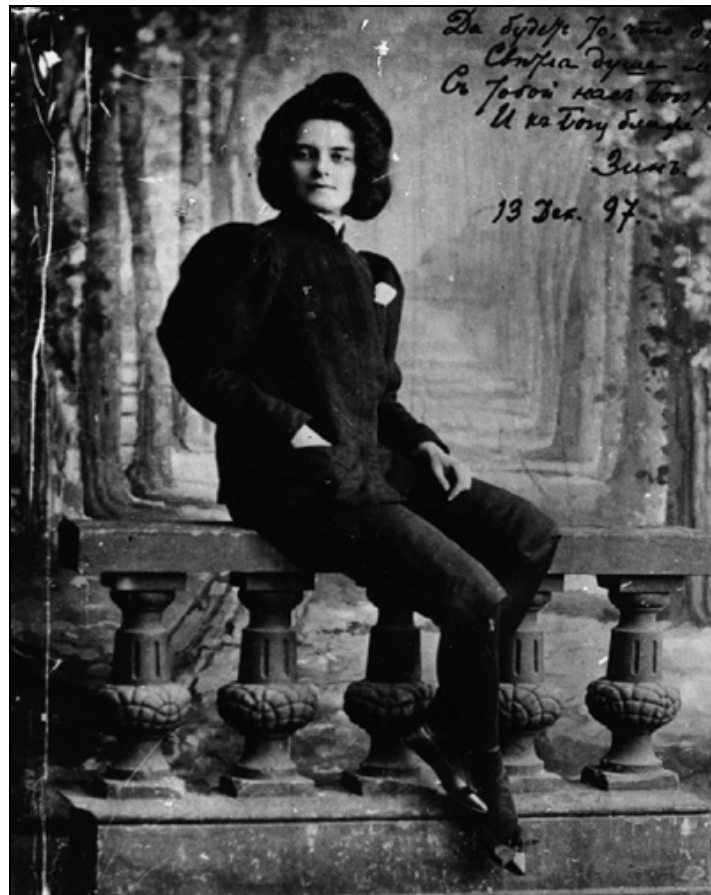
Μετά από πέντε λεπτά αρχίσαμε να φεύγουμε και όλοι φιλήσαμε με σεβασμό το χέρι της Ζόγιας. Μαζί με τον μηχανικό φύγαμε τελευταίοι και στην πόρτα του δωματίου της Ζόγιας συναντήσαμε τον φοιτητή, ο οποίος επέστρεφε από τους φίλους του που είχε επισκεφτεί.

– Αχα!– φώναξε, χαμογελώντας πονηρά σμίγοντας τα φρύδια του. – Βλέπω από πού βγαίνετε. Χμ... πάει να πει διασκεδάσατε καλά;

Στη χροιά της φωνής του διακρίναμε μια συγκεκριμένη χυδαιότητα. Ο μηχανικός όμως με μεγαλοπρέπεια και αργά τον μέτρησε με το βλέμμα του από το κεφάλι μέχρι τα πόδια και μετά από μια μεγάλη παύση είπε πίσω από την πλάτη του με ύφος απερίγραπτης περιφρόνησης:

- Αρουραίε!

Ζιναΐντα Γκίππιους

Και τα ζώα

Όταν αναστήθηκε ο Χριστός, πριν απ' όλους με έκπληξη το έμαθαν αυτό τα σκουλήκια της γης. Το είπαν στους αρουραίους, οι οποίοι τον είχαν ήδη υποπτευθεί, οι αρουραίοι μίλησαν με τα ποντίκια των χωραφιών, τα οποία ποντίκια πολύ συχνά βγαίνουν από τις φωλιές τους: από τα ποντίκια το έμαθαν οι αρκτομύες και οι λαγοί. Πολύ γρήγορα, κατ' αυτόν τον τρόπο, το πράγμα αυτό έγινε γνωστό σε

όλο το ζωικό βασίλειο. Τα θηρία δεν μιλούν το ένα στο άλλο με λόγια, όπως οι άνθρωποι, μα με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο επικοινωνούν και μάλιστα τόσο γρήγορα και αξιόπιστα που τα νέα διαδίδονται σε όλη τη γη πολύ πιο γρήγορα κι από τον τηλεγράφο.

Έτσι λοιπόν, όταν αναστήθηκε ο Χριστός, τα ζώα αμέσως μίλησαν γι' αυτό. Στην αρχή ήταν απλά αμήχανα, γιατί τέτοιο πράγμα συνέβη για πρώτη φορά· μόλις όμως διευκρινίστηκε ότι μετά την Ανάσταση του Χριστού θα αναστηθούν και όλοι οι άνθρωποι, τα ζώα πικράθηκαν και στεναχωρήθηκαν πολύ. Οι άνθρωποι θα αναστηθούν, τίποτα όμως δεν έγινε γνωστό για τα ζώα.

Άρχισαν τα ζώα συχνά πυκνά να συγκεντρώνονται σε μικρούς κύκλους, ιδιαίτερα τη νύχτα, στην οποία οι άνθρωποι γιορτάζουν την Ανάσταση του Χριστού· συζητούσαν μεταξύ τους και μάλωναν. Πολλά κάκιωναν μάλιστα.

Μαζεύτηκαν, λοιπόν, ορισμένα από αυτά μια τέτοια νύχτα (αυτό συνέβη πολύ παλιά) και άρχισαν πάλι να παραπονιούνται ο ένας στον άλλον.

– Τι είναι αυτό όντως,– είπε ένα γέρικο άλογο. – Όλη σου τη ζωή παλεύεις, παλεύεις, σε καβαλάει ο άνθρωπος και μετά ψοφάς και τέλος. Ο άνθρωπος όμως πεθαίνει, αλλά για δεσ, ανασταίνεται, λες και δεν έγινε τίποτα και θα ζήσει ξανά. Παλιά ήταν καλύτερα: εκείνος καβαλούσε, εσύ τους κουβαλούσες, όπως και να είχαν τα πράγματα και οι δύο πεθαίναμε, ίδιο τέλος είχαμε κι εκείνος κι εγώ. Τώρα απλά δεν έχω αντοχές να το αντέξω αυτό.

Στη σύναξη ήταν και μια άρρωστη κότα. Είχε στραβό λαιμό, γιατί μια φορά ένας τεράστιος σκύλος όρμησε στα κοτόπουλά της, εκείνη πήγε να τα υπερασπιστεί κι ο σκύλος την είχε δαγκώσει στο λαιμό.

– Ναι,– είπε η κότα.– Αν δεν συμβεί κάτι μ' εμάς, τότε θα έρθει το τέλος. Δεν έχουμε να περιμένουμε τίποτα. Έναν από τους γιους μου, τον οποίο γλίτωσα από τον σκύλο, στη συνέχεια οι άνθρωποι τον έσφαξαν και τον έφαγαν. Και παρόλα αυτά, αυτοί θα αναστηθούν,

ενώ ο γιος δεν θα αναστηθεί κι έτσι δεν θα τον ξαναδώ. Θα χαθώ όμως έτσι.

Ο σκύλος ήταν κι εκείνος στη σύναξη και άρχισε να μουρμουρίζει, ζητώντας συγγνώμη από την κότα: ήταν τότε νέος, δεν ήξερε, ήθελε να παίξει με τα κοτόπουλα. Αναφορικά με τους ανθρώπους...

Ο γάιδαρος όμως διέκοψε το σκύλο:

- Αναφορικά με τους ανθρώπους,- είπε, - είναι εκπληκτικό το πόσο ανόητοι είναι, αργόστροφοι, ακατανόητοι και τυφλοί! Και παρόλα αυτά τους επιτράπηκε να αναστηθούν. Εμείς, τα ζώα, γνωρίζουμε λίγα, μα το να μην καταλαβαίνεις και να μην βλέπεις όπως οι άνθρωποι είναι τρομακτικό. Για παράδειγμα, εμείς βλέπουμε τους αγγέλους, ενώ εκείνοι δεν τους βλέπουν καθόλου.

- Αν είναι δυνατόν να μην τους βλέπουν;- ρώτησε έκπληκτη η γάτα.
- Είσαι σίγουρος;

- Αυτό μας έλειπε! Τα παιδιά των ανθρώπων, τα πιο μικρά, βλέπουν, μόλις όμως αρχίζουν να μιλάνε, χάνουν κάθε αίσθηση της όρασης. Για σκεφτείτε το! Μια φορά μια προπρογιαγιά μου κουβάλησε έναν άνθρωπο, τον έλεγαν Βαρλάμ, κάπου πήγαινε για μια δυσάρεστη δουλειά. Πήγαινε σε ένα σοκάκι. Ο άγγελος όμως είχε κλείσει το δρόμο. Ο άνθρωπος δεν το είδε, κι όμως ήταν καλός άνθρωπος. Τον θεωρούσαν προφήτη. Η προπρογιαγιά μου βλέπει τον άγγελο και φυσικά σταμάτησε. Δεν ήθελε να πατήσει τον άγγελο! Ο προφήτης όμως την χτύπησε. Τα πράγματα κατέληξαν στο ότι, από μεγαλοθυμία, στην προπρογιαγιά μου επιτράπηκε με λόγια ανθρώπινα να πει στον προφήτη ότι εκεί μπροστά τους στεκόταν ένας άγγελος και δεν τους επιτρέπει να προχωρήσουν παρακάτω. Όχι, δεν βλέπουν τίποτα!

Όλα τα ζώα έμειναν έκπληκτα, γιατί όλα είχαν δει πολύ καλά τους αγγέλους, εκεί όπου μόνο οι άγγελοι περνούσαν. Την Μεγάλη νύχτα της Αναστάσεως του Χριστού συνήθως έρχονταν πετώντας κατά σμήνη στη γη, ορισμένοι όμως ξεγλιστρούσαν και μόνοι τους. Ένα νεαρό πουλάκι αμέσως πρόσεξε έναν, ο οποίος πέρασε πετώντας

εκείνη τη στιγμή πάνω από το δάσος και έστρεψε προς το μέρος του τον όμορφο λαιμό του. Ήταν δε ο λαιμός του κόκκινος επειδή ανήκε σε μια γενιά γκρίζων πουλιών, τα οποία πετούσαν πάνω από το σταυρό, όταν κάρφωναν τον Χριστό. Τα πουλάκια αυτά προσπαθούσαν με τα ράμφη τους να βγάλουν τα καρφιά από τα χέρια και τα πόδια Του και έτσι το αίμα Του πιτοίλισε το λαιμό τους. Από τότε είχαν πια κόκκινα φτερά.

– Ακούστε,– είπε ο κοκκινολαίμης. – Γιατί μαλώνουμε και τυραννιόμαστε; Ο χρόνος περνάει. Γιατί δεν ρωτάμε τον άγγελο; Από καιρό έπρεπε να είχαμε ρωτήσει. Υπομένουμε, υπομένουμε... Ας μας πει ο άγγελος γιατί μας πρόσβαλαν! Λοιπόν, εγώ θα πετάξω να τον βρω και θα τον καλέσω!

Όλα τα ζώα αμέσως ένιωσαν ότι είναι καλό αυτό και απόρησαν που δεν το είχαν σκεφτεί εδώ και καιρό. Δε χρειάστηκε όμως να πετάξουν να βρουν τον άγγελο. Εκείνος ο ίδιος τη στιγμή εκείνη σταμάτησε από πάνω τους, θαρρείς και τα άκουσε να τον φωνάζουν, κατέβηκε αργά στη γη, λάμποντας μέσα στο φως των μεγάλων τους φτερούγων. Στη συνέχεια, μάζεψε τα φτερά του και κάθισε σε ένα μεγάλο βράχο που έβγαινε μέσα από τη γη, ανάμεσα στα ζώα.

Τα ζώα δεν τρόμαξαν τόσο, όσο τα έχασαν. Δεν μιλούσαν συχνά με τους αγγέλους. Τώρα όμως επρόκειτο για κάτι πολύ σοβαρό, για μια υπόθεση ζωής και θανάτου.

– Χριστός Ανέστη!– είπε τελικά ο σκύλος.

Ο άγγελος απάντησε με ύφος σοβαρό και χαρούμενο:

– Αληθώς Ανέστη!

– Οι άνθρωποι θα ανασταίνονται μετά από Αυτόν, εμείς θα αναστηθούμε;– είπε αναστενάζοντας μια πεινασμένη λύκαινα και έτεινε ικετευτικά τα μπροστινά της πόδια. – Θα αναστηθούμε;

Τη στιγμή εκείνη τα ζώα άρχισαν όλα μαζί να μιλούν: δεν καταλάβαιναν σε τι ήταν καλύτεροι οι άνθρωποι από τα ζώα και γιατί τους

δόθηκε το χάρισμα της αναστάσεως. Η γάτα μάλιστα ανασήκωσε τους ώμους της.

– Είναι αποκρουστικοί, ανόητοι και κακοί,– είπε. – Ναι, εξάλλου και τα ζώα όλα είναι ανόητα και αποκρουστικά. Κατά τη γνώμη μου, αν θέλουμε να πούμε την αλήθεια, καλύτερα θα ήταν εμείς τα ζώα να μην μπορούμε να αναστηθούμε. Μόνο εγώ να ζήσω αιώνια θέλω, για τους υπόλοιπους αδιαφορώ, οι δε άνθρωποι είναι μηδαμινοί. Τολμούν όμως και ανασταίνονται!

Τότε συνέβη κάτι αναπάντεχο. Μόλις η γάτα τελείωσε τη φράση της, αλυχτώντας, έχοντας λησμονήσει την παρουσία του αγγέλου, όρμησε ο σκύλος. Αλυχτούσε, λαχάνιαζε, έτρεμε ολόκληρος, μετά δυσκολίας μπορούσε κανείς να καταλάβει τι ήθελε να πει.

– Δεν μπορώ έτσι!– φώναξε ο σκύλος. – Δεν μπορώ! Εγώ είμαι σκύλος και οι άνθρωποι συχνά δεν με καταλαβαίνουν και θα ψοφήσω στην αυλή, αλλά παρόλα αυτά θέλω αν όχι εμείς, τουλάχιστον οι άνθρωποι να μπορούν να ανασταίνονται! Ας ανασταίνονται αυτοί! Εγώ ακόμη και την ώρα που ψοφάω θα τους αγαπώ, γιατί ποιον άλλον θα αγαπώ αν πεθάνουν όλοι;

Η άρρωστη κότα κακάρισε:

– Αλήθεια είναι αυτό! Έτσι κι εγώ! Μόνο που δεν λέω για τους ανθρώπους! Εγώ για το γιόκα μου λέω: ας χαθώ εγώ, μόνο εκείνος να μείνει ζωντανός! Ποιον θ' αγαπώ εγώ σαν χαθεί εκείνος;

Άξαφνα τότε ο άγγελος χαμογέλασε. Μια λάμψη τον σκέπασε· στον ουρανό μάλιστα υψώθηκαν στύλοι. Τα ζώα σώπασαν, ορισμένα ξάπλωσαν και κοιτούσαν τον άγγελο. Δεν καταλάβαιναν ακόμη. Τι θα πει;

Κι ο άγγελος είπε, όχι όμως με λόγια, ίσως και με λόγια, αλλά έτσι που όλα τα ζώα τον άκουσαν. Είπε:

– Ζώα είστε, ζώα! Τι θέλετε ακόμη να μάθετε, όταν όλα τα ξέρετε; Γιατί με ρωτάτε;

Ο σκύλος κουνώντας την ουρά του είπε με τόλμη:

– Να ρωτάμε... αν θα αναστηθούμε ή όχι;

Ο άγγελος χαμογέλασε ξανά.

– Το ξέρεις κι από μόνος σου,– είπε. – Εσύ είπες ότι θέλεις πάντα ν' αγαπάς. Η αγάπη ποτέ δε χάνεται. Αν αγαπάς πάει να πει πως θα αναστηθείς. Κι εσύ κότα. Αγαπάς το γιόκα σου, θα αναστηθείς λοιπόν, για να συνεχίσεις να τον αγαπάς.

Ο σκύλος έγλειψε ήρεμα την άκρη της φτερούγας του αγγέλου και είπε:

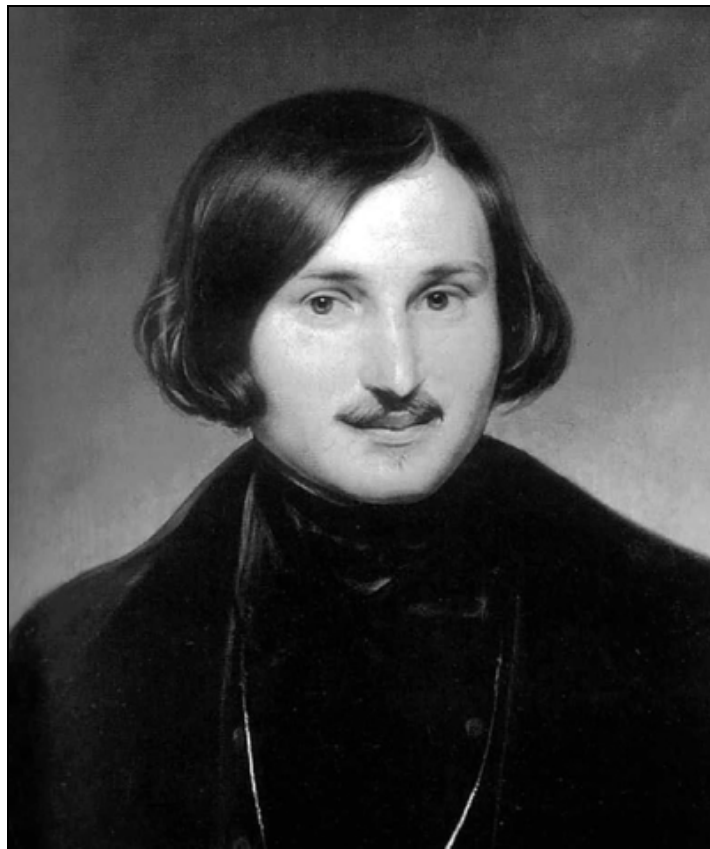
– Η γάτα ξέρει πως δε θα αναστηθεί; Τη λυπάμαι. Είναι απλά ανόητη.

Τα μάτια όλων των ζώων με θλίψη στράφηκαν προς τη γάτα. Εκείνη ξάπλωσε, κρύωνε και ντρεπόταν. Και κατά ένα παράξενο τρόπο αναθάρρησε.

Τη στιγμή εκείνη όμως είδαν όλοι ότι πετούν ολόκληρα σμήνη αγγέλων, πετούν χαμηλά κάτω από τα σύννεφα, φωτίζοντας τα σύννεφα. Πετούσαν κι έψαλλαν: Χριστός Ανέστη! Η λύκαινα σήκωσε τη μουσούδα της, κοίταξε, ο γάιδαρος κοίταξε, χαμηλώνοντας τα αυτιά του και το άλογο και η κότα και ο σκύλος, όλοι. Άρχισε και η γάτα να κοιτάζει, με μισόκλειστα μάτια, δεν μπορούσε να κρατηθεί. Και παρόλο που ακόμη δεν αγαπούσε κανένα, παρόλα αυτά άρχισε να ελπίζει. Όλα τα ζώα, ακόμη και τα πιο ανόητα και μοχθηρά, ακόμη κι εκείνα που δεν καταλάβαιναν ακόμη τίποτα, κοίταζαν και άκουγαν. Κι άξαφνα, με τη ζωική τους ύπαρξη ένιωσαν για μία και μοναδική φορά πως δεν τους έχουν προσβάλει, πως δεν αναστήθηκε μόνο για τους ανθρώπους ο Χριστός αλλά και γι' αυτά, τα άλογα. Και χάρηκαν τα ζώα.

Ο άγγελος σηκώθηκε από το βράχο, χαμογέλασε για άλλη μια φορά, άνοιξε τις μεγάλες-μεγάλες φτερούγες του, έτσι που σκέπασε όλα τα καθισμένα ζώα και πέταξε ψηλά, ακολουθώντας το σμάρι των αδελφών του, οι οποίοι έψαλλαν για τον εκ νεκρών αναστάντα Χριστό.

Νικολάι Γκόγκολ

Η Μεγάλη Ανάσταση

Ο Ρώσος συμμετέχει με τρόπο ιδιαίτερο στη γιορτή της Μεγάλης Ανάστασης. Αυτό το βιώνει πολύ πιο έντονα, όταν τυχαίνει να βρίσκεται σε ξένο τόπο. Βλέποντας πως παντού στις άλλες χώρες η ημέρα αυτή σχεδόν δε διαφέρει σε τίποτα από τις άλλες ημέρες, ότι όλοι ασχολούνται με τις καθημερινές τους ασχολίες, ότι η καθημερινότητα συνεχίζεται, ότι παντού υπάρχει εκείνη η έκφραση της καθημερινής ζωής στα πρόσωπα, νιώθει μια θλίψη και άθελά του το μυαλό

του πηγαίνει στη Ρωσία. Νομίζει πως εκεί η ημέρα αυτή γιορτάζεται καλύτερα και πως ο ίδιος ο άνθρωπος είναι πιο χαρούμενος και καλύτερος, απ' ό,τι τις άλλες ημέρες και πως η ζωή είναι κάπως διαφορετική και πως είναι μεγάλη γιορτή και όχι μια καθημερινή ημέρα. Ξαφνικά φαντάζεται εκείνα τα γιορτινά μεσάνυχτα, εκείνος ο χτύπος των καμπαναριών που ακούγεται παντού, ο οποίος σα να ενώνει ολάκερη τη γη σε ένα βουητό, στην αναφώνηση «Χριστός Ανέστη!», που την ημέρα εκείνη υποκαθιστά όλους τους άλλους χαιρετισμούς, εκείνο το φιλί, το οποίο δίνουμε μόνο εμείς και είναι σχεδόν έτοιμος να φωνάξει: «Μόνο στη Ρωσία γιορτάζεται αυτή η ημέρα κατά πως της αρμόζει!». Εννοείται πως όλα αυτά είναι μια φαντασίωση · εξαφανίζεται ευθύς μόλις βρεθεί όντως στη Ρωσία ή αμέσως μόλις θυμηθεί ότι πρόκειται για μια ημέρα κάποιας μισοκοιμισμένης φασαρίας και διαφόρων φροντίδων, ανόητων επισκέψεων, προσχεδιασμένων απουσιών, στη θέση χαρούμενων συναντήσεων –παρόλο που οι συναντήσεις αυτές, είναι προϊόν των πλέον ιδιοτελών υπολογισμών· ότι η έπαρση μας καταλαμβάνει την ημέρα εκείνη πολύ περισσότερο από τις άλλες ημέρες και ότι μιλούνε όχι για την ανάσταση του Χριστού, αλλά για το ποιος θα πάρει ποιο μετάλλιο· ότι ακόμη και ο ίδιος ο λαός, για τον οποίο λέμε ότι χαίρεται περισσότερο απ' όλους, ήδη μεθυσμένος κυλιέται στους δρόμους, πριν καν το τέλος της Θείας λειτουργίας και πριν ακόμη προλάβει η αυγή να φωτίσει τη γη. Αναστενάζει ο φτωχός Ρώσος μόλις τα θυμηθεί και τα δει όλα αυτά, μόλις αντικρίσει αυτή την καρικατούρα και το χλευασμό της γιορτής, μόλις καταλάβει πως μόνο γιορτή δεν είναι.

Μόνο για τους τύπους κάποιος αξιωματούχος θα φιλήσει στο μάγουλο έναν ανάπηρο, θέλοντας να δείξει στους υφισταμένους του πως πρέπει να αγαπάμε τον πλησίον μας, ίσως και κάποιος οπισθοδρομικός πατριώτης, για να εκνευρίσει τη νεολαία, η οποία βρίζει όλα τα παλιά ρωσικά μας έθιμα, ισχυριζόμενος πως δεν έχουμε τίποτα θα φωνάξει οργισμένα: «Έχουμε τα πάντα: και οικογενειακή ζωή και οικογενειακή αρετή και τα έθιμα τηρούνται με ευλάβεια· και το χρέος μας εκπληρώνουμε όπως πουθενά αλλού στην Ευρώπη· και ο λαός μας εκπλήσσει τους πάντες».

Όχι, η ουσία δεν είναι ούτε τα παράσημα, ούτε οι πατριωτικές κραυγές, ούτε και το φιλί προς τον συγκεκριμένο ανάπηρο, αλλά το να μπορέσουμε εκείνη ειδικά την ημέρα να αντιμετωπίσουμε τον άνθρωπο ως τον μεγαλύτερο θησαυρό, να τον αγκαλιάσουμε και να τον σφίξουμε σα να ήταν ο αληθινός μας αδελφός, να χαρούμε πολύ που τον είδαμε σα να ήταν ο καλύτερός μας φίλος, με τον οποίο είχαμε να συναντηθούμε πολλά χρόνια και ο οποίος αναπάντεχα ήρθε να μας επισκεφτεί. Πολύ πιο δυνατά! Πολύ περισσότερο! Γιατί τα δεσμά που μας δένουν με αυτόν είναι πολύ πιο ισχυρά από τα δεσμά αίματος του γένους μας και επειδή εμείς έχουμε ως κοινή αναφορά τον θαυμάσιο επουράνιο πατέρα μας, που είναι πολύ πιο οικείος από τον γήινο πατέρα μας και ότι εκείνη την ημέρα βρισκόμαστε στην πραγματική μας οικογένεια, στο αληθινό μας σπίτι. Η ημέρα αυτή είναι εκείνη η άγια ημέρα, στην οποία γιορτάζει η αγία και επουράνια αδελφότητα της ανθρωπότητας συνολικά, χωρίς να αποκλείεται κανένας άνθρωπος.

Με πόση επιτυχία θα εντασσόταν η μέρα αυτή στον δέκατο ένατο αιώνα, όταν οι σκέψεις για την ευτυχία της ανθρωπότητας είναι πια οι αγαπημένες σκέψεις όλων, όταν το αγκάλιασμα ολάκερης της ανθρωπότητας, όλων των ανθρώπων σαν να 'ταν αδέρφια, έγινε το αγαπημένο όνειρο του νεαρού ανθρώπου, όταν πολλοί το μόνο που κάνουν είναι να ονειρεύονται πως θα μεταμορφώσουν όλη την ανθρωπότητα, να εξυψώσουν την εσωτερική αξία του ανθρώπου, όταν σχεδόν οι μισοί παραδέχτηκαν επίσημα ότι μόνο ο χριστιανισμός είναι σε θέση να το κάνει αυτό, όταν άρχισαν να ισχυρίζονται ότι θα πρέπει να φέρουμε πιο κοντά στο νόμο του Χριστού τόσο στην οικογενειακή όσο και στην κοινωνική καθημερινότητα, όταν άρχισαν μάλιστα πολλοί να λένε πως πρέπει όλα να γίνουν κοινά -και τα σπίτια και τα χωράφια, όταν οι άθλοι της εγκαρδιότητας και της βοήθειας προς τους δυστυχισμένους έγιναν αντικείμενο συζήτησης των σαλονιών της μόδας, όταν, τέλος, έχουν πληθύνει πολύ κάθε είδους φιλανθρωπικά ιδρύματα, πτωχοκομεία και άσυλα. Θα νόμιζε κανείς πως ο δέκατος ένατος αιώνας θα πρέπει χαρμόсуνα να γιορτάζει την ημέρα αυτή, η οποία είναι τόσο οικεία όλων στα μεγαλόθυμα και φιλόλυνθρωπα κινημάτά του! Μα, σε αυτή την ημέρα, σα να είναι η λύ-

δια λίθος, βλέπεις πόσο χλωμές είναι όλες οι χριστιανικές του επιδιώξεις και πώς όλα αυτά δεν είναι παρά μόνο όνειρα και σκέψεις και τίποτα παραπάνω. Όντως, αν θα πρέπει να αγκαλιάσει την ημέρα αυτή τον αδελφό του ως αδελφό, δεν το κάνει. Είναι έτοιμος να αγκαλιάσει όλη την ανθρωπότητα ως αδελφό, αλλά τον αδελφό του δεν τον αγκαλιάζει. Έτσι, μακριά από αυτή την ανθρωπότητα, την οποία θέλει να αγκαλιάσει, υπάρχει ένα ταπεινωμένος άνθρωπος, τον οποίο ο Χριστός προστάζει να αγκαλιάζεις, μα δεν το κάνεις. Μακριά από αυτή την ανθρωπότητα, υπάρχει ένας, ο οποίος δε συμφωνεί σε κάτι με κάποια από τις μηδαμινές ανθρώπινες σκέψεις και γι' αυτό δεν τον αγκαλιάζει. Μακριά από αυτή την ανθρωπότητα είναι ένας άνθρωπος που υποφέρει πολύ από τα βαριά έλκη των ψυχικών του ανεπαρκειών, ο οποίος χρειάζεται πολύ περισσότερο από τους άλλους τη συμπόνια, μα αυτός τον σπρώχνει και δεν τον αγκαλιάζει. Η αγκαλιά αυτή είναι μόνο για εκείνους, οι οποίοι δεν τον έχουν ταπεινώσει, με τους οποίους δε θα έχει την παραμικρή ευκαιρία να έρθει σε επαφή, τους οποίους δεν γνώρισε ποτέ και είδε ποτέ με τα ίδια του τα μάτια. Να πώς θα αγκαλιάσει ολάκερη την ανθρωπότητα, ο άνθρωπος αυτού του αιώνα και κατά ένα μέρος είναι εκείνος ο οποίος σκέφτεται πώς είναι ο μόνος που αγαπάει πραγματικά τον άνθρωπο, ο μόνος αληθινός χριστιανός! Χριστιανός! Πέταξαν στο δρόμο τον Χριστό, στα πτωχοκομεία και στα νοσοκομεία, αντί να τον καλέσουν σπίτι τους, κάτω από τη δική τους σκέπη, αλλά παρόλο αυτά θεωρούν πώς είναι χριστιανοί!

Όχι, δε θα γιορτάσει ο σημερινός αιώνας την αγία γιορτή έτσι όπως πρέπει να γιορτάζεται. Υπάρχει ένα τρομερό εμπόδιο, υπάρχει μια ανυπερβλήτη δυσκολία και το όνομα αυτής είναι: έπαρση. Ήταν γνωστή και στους προηγούμενους αιώνες, αλλά εκείνη ήταν μια έπαρση πιο πολύ παιδική, έπαρση για τη φυσική μας ρώμη, για τα πλούτη μας, έπαρση για το γένος και το αξίωμα, αλλά δεν είχε φτάσει σε εκείνο το τρομακτικό επίπεδο πνευματικής ανάπτυξης, στο οποίο έχει φτάσει σήμερα. Τώρα εμφανίζεται πλέον σε δύο μορφές. Η πρώτη της μορφή είναι η έπαρση της αγνότητας.

Χαρούμενη επειδή ζει πολύ καλύτερα από τους προγόνους της, η ανθρωπότητα αυτού του αιώνα ερωτεύτηκε την αγνότητα και την ομορφιά της. Κανείς δεν ντρέπεται να υπερηφανευτεί δημοσίως για την πνευματική του ομορφιά και να θεωρήσει τον εαυτό του καλύτερο από όλους τους άλλους. Αρκεί μόνο να ρίξουμε μια ματιά για να δούμε πώς παρουσιάζει τον εαυτό του ως ευγενικό ιππότη σήμερα ο καθένας, πόσο ανελέητα και απότομα κρίνει τον άλλον. Αρκεί μόνο να ακούσουμε όλες εκείνες τις δικαιολογίες, με τις οποίες δικαιώνει τον εαυτό του επειδή δεν αγκάλιασε τον πλησίον του την ημέρα της Ανάστασης. Χωρίς αιδώ και χωρίς να στεναχωρηθεί καθόλου λέει: «Δεν μπορώ να αγκαλιάσω αυτόν τον άνθρωπο: είναι άθλιος, κακόψυχος, έχει κηλιδώσει τον εαυτό του με απρεπή πράξη · δεν θα αφήσω τον άνθρωπο αυτό να πλησιάσει ούτε καν την εξώπορτά μου · δεν θέλω να αναπνέω τον ίδιο αέρα με αυτόν · θα κάνω ολόκληρο κύκλο για να τον αποφύγω και να μη συναντηθώ μαζί του. Δεν μπορώ να ζω με άθλιους και άξιους περιφρόνησης ανθρώπους – μα πώς θα μπορούσα να αγκαλιάσω ένα τέτοιο άνθρωπο ως αδελφό;» Φευ! Λησμόνησε ο φτωχός άνθρωπος του δέκατου ένατου αιώνα, ότι αυτή την ημέρα δεν υπάρχουν ούτε άθλιοι, ούτε αξιοπεριφρόνητοι άνθρωποι, αλλά όλοι οι άνθρωποι είναι αδελφοί μέλη της ίδιας οικογένειας και το όνομα του κάθε ανθρώπου είναι «αδελφός» και όχι κάποιο άλλο όνομα. Όλα τα έχει ξεχάσει αμέσως: ξέχασε, μάλλον, ότι επίτηδες τον περιβάλλουν αξιοπεριφρόνητοι και άθλιοι άνθρωποι, για να τους δει, για να δει μέσα του και να αναζητήσει εντός του εκείνο που τον έκανε να τρομάζει βλέποντας τους άλλους. Έχει λησμονήσει ότι και ο ίδιος μπορεί σε κάθε του βήμα, δίχως καν να το καταλάβει, να κάνει μια άθλια πράξη, έστω και με άλλη μορφή, με τη μορφή που δε θα προκαλέσει τη δημόσια κατακραυγή, αλλά η οποία, ωστόσο, σύμφωνα με την παροιμία είναι το ίδιο φαγητό αλλά σε άλλο πιάτο. Τα ξέχασε όλα. Ξέχασε, επίσης, ότι ίσως για αυτό έχουν εμφανιστεί τόσο πολλοί άθλιοι και αξιοκαταφρόνητοι άνθρωποι, επειδή τόσο αυστηρά και απάνθρωπα τους έχουν αποδιώξει οι καλύτεροι των ανθρώπων και κατ' αυτόν τον τρόπο τους υποχρέωσαν να γίνουν ακόμη πιο σκληροί. Θαρρείς κι έτσι θα ήταν πιο εύκολο να υπομείνουν την περιφρόνηση! Ένας Θεός ξέρει, μπορεί κάποιος να μην είχε γεννηθεί ανέντιμος, μπορεί η φτώχη του ψυχή αδύνα-

μη να παλεύει με τους πειρασμούς, να παρακάλεσε και να προσευχήθηκε για να βρει βοήθεια και να ήταν έτοιμη να φιλήσει τα χέρια και τα πόδια εκείνου που ωθούμενος από την ψυχική ευαισθησία, την συγκράτησε στο χείλος της αβύσσου. Μπορεί, μια σταγόνα αγάπης προς αυτόν να ήταν αρκετή ώστε να επιστρέψει στον ίδιο δρόμο. Θαρρείς και ήταν δύσκολο ο δρόμος της αγάπης να φτάσει στην καρδιά του! Θαρρείς κι είχε νεκρωθεί μέσα του η φύση, ότι κανένα αίσθημα δεν μπορούσε να εκφραστεί, όταν ο ληστής ευγνωμονούσε για την αγάπη, όταν το θηρίο θυμάται το χέρι που το χαίδεψε! Όλα αυτά τα έχει λησμονήσει ο άνθρωπος του δέκατου ένατου αιώνα και αποδιώχνει τον αδελφό του και ως πλούσιος αποδιώχνει τον γεμάτο έλκη φτωχό από τον μεγαλοπρεπές του σπίτι. Δεν έχει καμιά δουλειά με τις συμφορές του άλλου· δε θέλει να βλέπει τα έλκη και τις πληγές του άλλου. Δε θέλει καν να ακούσει την εξομολόγησή του, φοβούμενος να μην μολυνθεί με την βρωμερή αναπνοή που βγαίνει από τα χείλη του δυστυχισμένου, η επηρμένη ευωδιά της αγνότητάς του. Μπορεί, άραγε, ένας τέτοιος άνθρωπος να γιορτάσει τη γιορτή της ουράνιας αγάπης;

Υπάρχει και ένα άλλο είδος έπαρσης, πολύ πιο δυνατής από την πρώτη, η έπαρση του νου. Ποτέ μέχρι σήμερα δεν είχε εμφανιστεί σε τέτοιο βαθμό, όπως στον δέκατο ένατο αιώνα. Γίνεται αισθητή στον ίδιο το φόβου του καθενός μην θεωρηθεί ανόητος. Όλα τα υπομένει ο άνθρωπος του αιώνα: υπομένει να τον αποκαλούν άσωτο και απατεώνα· μπορείς να τον αποκαλέσεις όπως θέλεις, θα το υπομείνει, το μόνο που δεν αντέχει είναι να τον αποκαλέσεις ανόητο. Επιτρέπει να τον χλευάσουν για όλα, το μόνο που δεν επιτρέπει να χλευάσουν είναι η διάνοιά του. Η διάνοιά του είναι ιερή γι' αυτόν. Εξαιτίας του παραμικρού αστεϊσμού σε βάρος της διάνοιας του είναι έτοιμος την ίδια κιόλας στιγμή να πάρει αποστάσεις από τον αδελφό του και να τον τιμωρήσει, πυροβολώντας τον ανάμεσα στα μάτια, χωρίς να συγκινηθεί καθόλου. Δεν πιστεύει τίποτα και κανέναν· το μόνο που εμπιστεύεται είναι η διάνοιά του. Ό,τι δεν βλέπει η διάνοια του, δεν υπάρχει. Έχει ξεχάσει μάλιστα ότι η διάνοια προπορεύεται, όταν κινούνται προς τα εμπρός όλες οι ηθικές δυνάμεις του ανθρώπου και μένει ακίνητη ή οπισθοχωρεί όταν δεν εξυψώνονται οι ηθικές δυνά-

μεις. Έχει ξεχάσει ότι κανένας άνθρωπος δε διαθέτει όλες τις πλευρές της διάνοιας· ότι ένας άνθρωπος βλέπει μόνο εκείνη την πλευρά των πραγμάτων, την οποία δεν μπορεί να δει και, άρα, να γνωρίζει τι δεν μπορεί να γνωρίζει. Δεν πιστεύει σ' αυτό και όλα όσα δεν βλέπει ο ίδιος, είναι γι' αυτόν ψέμα. Και η σκιά της χριστιανικής ειρήνευσης δεν μπορεί να αγγίξει τη διάνοια του εξαιτίας της έπαρσης. Αμφιβάλλει για όλα: για τα αισθήματα του ανθρώπου που γνωρίζει αρκετά χρόνια, για την αλήθεια, για τον Θεό αμφιβάλλει, αλλά δεν αμφιβάλλει ποτέ για τη διάνοιά του. Έχουν ήδη ξεκινήσει καυγάδες και βρισιές όχι εξαιτίας κάποιων ουσιαστικών δικαιωμάτων, όχι εξαιτίας προσωπικών μισών, - όχι, δεν είναι πάθη ερωτικά, αλλά πάθη της διάνοιας αφού όπου εμφανίστηκαν, πολεμούν πλέον οι άνθρωποι εξαιτίας των διαφορετικών αντιλήψεων εξαιτίας των αντιθέσεων στο νοητό κόσμο. Έχουν ήδη σχηματιστεί ολόκληρα κόμματα, τα οποία μισούν το ένα το άλλο, τα οποία δεν είχαν καμιά σχέση μεταξύ τους αλλά που ήδη μισούνται. Είναι εκπληκτικό: τη στιγμή που είχαν αρχίσει να σκέφτονται οι άνθρωποι ότι με την παιδεία θα εξοβελίσουν την κακία από τον κόσμο, η κακία από άλλον δρόμο, από άλλη πλευρά μπαίνει στον κόσμο -μέσω της διάνοιας και με τα φτερά των εφημερίδων, ως παμφάγα ακρίδα επιτίθεται παντού στις καρδιές των ανθρώπων. Δεν γίνεται πλέον αισθητή ούτε καν η ύπαρξη της διάνοιας. Ακόμη και οι έξυπνοι άνθρωποι αρχίζουν να λένε ψέματα σε αντίθεση με τις προσωπικές τους πεποιθήσεις, γιατί απλά δεν θέλουν να υποχωρήσουν μπροστά στο αντίπαλο κόμμα, μόνο και μόνο γιατί η έπαρση δεν τους επιτρέπει να ομολογήσουν μπροστά σε όλους το λάθος τους -ήδη η κακία έχει πάρει τη θέση της διάνοιας. Μπορεί, άραγε, ο άνθρωπος ενός τέτοιου αιώνα να αγαπήσει και να νιώσει τη χριστιανική αγάπη προς τον άνθρωπο; Θα γεμίσει, άραγε, από εκείνη τη φωτεινή απλοϊκότητα και αγγελική παιδικότητα, η οποία συγκεντρώνει όλους τους ανθρώπους σε μια οικογένεια; Θα μπορέσει, άραγε, να αισθανθεί την ευωδιά της ουράνιας αδελφότητας μας; Θα μπορέσει να γιορτάσει αυτή την ημέρα; Εξαφανίστηκε πια και εκείνη η επιφανειακή καλοκάγαθη έκφραση των προηγούμενων απλοϊκών αιώνων, η οποία υποκρινόταν πως ο άνθρωπος έρχεται κοντά στον πλησίον του. Η επηρμένη διάνοια του δέκατου ένατου αιώνα την εξαφάνισε. Ο διάβολος εμφανίστηκε χωρίς μάσκα

στον κόσμο. Το πνεύμα της έπαρσης έπαψε πλέον να εμφανίζεται με διάφορες μορφές και να τρομοκρατεί τους δεισιδαίμονες ανθρώπους, εμφανίστηκε με το πραγματικό του πρόσωπο. Αισθανόμενος ότι αναγνωρίζουν την κυριαρχία του, έπαψε να κρατάει ακόμη και τα προσχήματα με τους ανθρώπους. Με παράτολμη αναιδεια λοιδορεί κατάμουτρα εκείνους που τον αναγνωρίζουν· επιβάλλει ανόητους νόμους στον κόσμο, νόμους άγνωστους μέχρι σήμερα και ο κόσμος το βλέπει αυτό και δεν τολμάει να παρακούσει. Τι σημαίνει αυτή η μόδα, η μηδαμινή, η ανόητη, την οποία αρχικά ο άνθρωπος την αποδέχτηκε ως κάτι ασήμαντο, ως μια αθώα υπόθεση και η οποία σήμερα, σαν οικοδέσποινα άρχισε να κάνει κουμάντο στα σπίτια μας, διώχνοντας όλα όσα είναι σημαντικά και καλύτερα στον άνθρωπο; Κανείς δεν φοβάται να παραβιάσει πολλές φορές την ημέρα τους βασικούς και ιερούς νόμους του Χριστού και ταυτόχρονα φοβάται να μην εκπληρώσει την παραμικρή διαταγή, τρέμοντας ενώπιόν της, σαν δειλό μικρό παιδί. Τι σημαίνει ότι ακόμη κι εκείνοι, οι οποίοι την λοιδορούν, χορεύουν σαν μικροί χορευτές στη μουσική που παίζει; Τι σημαίνουν όλες αυτές οι αναρίθμητες επιτηδεύσεις, οι οποίες είναι πλέον πολύ πιο ισχυρές από κάθε βαθιά πεποίθηση; Τι σημαίνουν όλες αυτές οι παράξενες εξουσίες, οι οποίες σχηματίζονται παράλληλα των νομίμων και οι οποίες έχουν πλάγιες, παράλληλες επιρροές; Τι σημαίνει το γεγονός ότι ήδη κυβερνούν τον κόσμο οι μοδίστρες, οι ράφτες και οι τεχνίτες κάθε είδους, ενώ οι ευσεβείς παραμερίστηκαν; Άνθρωποι σκοτεινοί, άγνωστοι σε όλους, χωρίς να έχουν ιδέες και καλοκάγαθες πεποιθήσεις, κυριαρχούν στις απόψεις και τις σκέψεις έξυπνων ανθρώπων και η εφημερίδα, η οποία θεωρείται ψευδολόγος από όλους, γίνεται αδιόρατος νομοθέτης που δε σέβεται τον άνθρωπο. Τι σημαίνουν όλοι αυτοί οι άνομοι νόμοι, τους οποίους προφανώς, ενώπιον όλων, σχεδιάζει η προερχόμενη από τον κάτω κόσμο μιαρή δύναμη και ο κόσμος το βλέπει αυτό και σα μαγεμένος, δεν τολμάει να κουνηθεί; Τι είναι αυτός ο παράξενος χλευασμός της ανθρωπότητας! Και για ποιο λόγο με αυτή την εξέλιξη των πραγμάτων να διατηρήσουμε κι άλλο τα επιφανειακά ιερά έθιμα της εκκλησίας, ο ουράνιος ιδιοκτήτης της οποίας δεν έχει καμιά εξουσία σε εμάς; Μήπως είναι μια νέα ειρωνεία του σκοτεινού πνεύματος; Σε τι μας χρειάζεται αυτή η γιορτή που έχασε το νόημά της; Γιατί έρχε-

ται και πάλι και ολοένα πιο βαθιά ενώνει σε μια οικογένεια τους αποξενωμένους ανθρώπους και αφού τους κοιτάξει θλιμμένα όλους, φεύγει σαν άγνωστη και ξένη; Είναι όντως ξένη και άγνωστη; Γιατί όμως υπάρχουν άνθρωποι, οι οποίοι νομίζουν πως φωτίζονται εκείνη την ημέρα και γιορτάζουν την παιδικότητά τους, εκείνη την παιδικότητα, από την οποία το ουράνιο φιλή, ως φιλή της αιώνιας άνοιξης, πλημμυρίζει τη ψυχή, εκείνη τη θαυμάσια παιδικότητα, την οποία έχασε ο επηρμένος σημερινός άνθρωπος; Γιατί δεν έχει ξεχάσει ακόμη ο άνθρωπος για πάντα αυτή την παιδικότητα, και, θαρρείς την βλέπει σε κάποιο μακρινό όνειρο, εξακολουθεί να συγκινεί την ψυχή του; Γιατί υπάρχουν όλα αυτά και για ποιο λόγο; Είναι άγνωστο το γιατί; Είναι άορατο το γιατί; Γιατί, τουλάχιστον για ορισμένους, οι οποίοι δεν έχουν ακόμη νιώσει αυτή την ανοιξιάτικη ευωδιά τούτης της γιορτής, νιώθουν ξαφνικά μια τέτοια θλίψη, σαν τη θλίψη του αγγέλου επί τοις ουρανοίς. Και, πλημμυρίζοντας τη καρδιά τους με την κραυγή, θα έπεφταν στα πόδια των αδελφών τους, ικετεύοντας τουλάχιστον την ημέρα αυτή να την ξεχωρίσουν από τις υπόλοιπες, την ημέρα αυτή μόνο να την περάσουν όχι σύμφωνα με τα έθιμα του δέκατου ένατου αιώνα, αλλά με τα έθιμα του αιώνιου αιώνα, μόνο αυτή την ημέρα να αγκαλιάσουν και να περιβάλουν τον άνθρωπο, όπως ο ένοχος αγκαλιάζει τον γενναιόδωρο φίλο του που του έχει συγχωρέσει τα πάντα, έστω και μόνο γιατί αύριο θα τον απομακρύνει από κοντά του και θα του πει ότι του είναι άγνωστος και ξένος. Τουλάχιστον να του ευχηθεί, τουλάχιστον να επιβάλει δια της βίας στον εαυτό του να το κάνει αυτό, να πιαστεί από αυτή την ημέρα, όπως εκείνος που πνίγεται πάνεται από τη σανίδα σωτηρίας! Ο Θεός, ίσως, εξαιτίας αυτής της επιθυμίας να ρίξει από τους ουρανούς μια σκάλα και μας τείνει το χέρι που θα μας βοηθήσει να την ανέβουμε.

Ο άνθρωπος, όμως, του δέκατου ένατου αιώνα δεν θέλει να περάσει ούτε μια ημέρα έτσι! Και η γη φλέγεται από μια ακατανόητη θλίψη· η ζωή γίνεται ολοένα και πιο απάνθρωπη · όλα διαλύονται και χάνονται, μεγαλώνει μόνο μπροστά στα μάτια όλων ένας τρόπος ζωής μιας γιγάντιας θλίψης, γνωρίζοντας καθημερινά απίστευτους ρυθ-

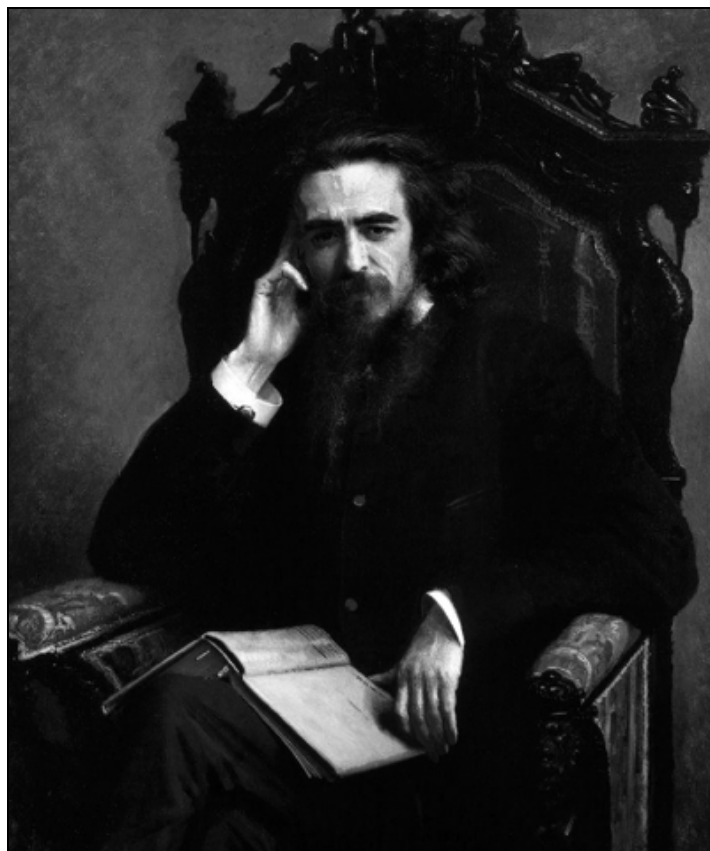
μούς ανάπτυξης. Όλα έχουν πεθάνει, παντού υπάρχουν του Θεού τα μνήματα! Άδεια και τρομερή είναι η ζωή στον κόσμο τούτο!

Γιατί μόνο ο Ρώσος νομίζει ακόμη πως η γιορτή αυτή γιορτάζεται κατά πώς πρέπει να γιορτάζεται μόνο στην πατρίδα του; Μήπως είναι ένα όνειρο; Γιατί όμως αυτό το όνειρο δεν το βλέπει κάποιος άλλος, εκτός από τον Ρώσο; Τι σημαίνει, όντως, ότι η ίδια η γιορτή χάθηκε, ενώ οι ορατές της ενδείξεις είναι εμφανείς στην πατρίδα μας: ακούγονται τα λόγια «Χριστός Ανέστη!» – και το φιλί και κάθε φορά το ίδιο θριαμβευτικά έρχονται τα άγια μεσάνυχτα και ο χτύπος των καμπαναριών ακούγεται σε όλη τη γη, όπως ακριβώς και σ' εμάς; Πού περιφέρονται τόσο εμφανώς τα φαντάσματα, τα οποία όχι τυχαία εκεί εμφανίζονται; Όπου ξυπνούν, εκεί αφυπνίζονται. Δεν μπορούν να πεθάνουν τα έθιμα εκείνα, τα οποία είναι αιώνια.

Πεθαίνει το γράμμα τους, όχι όμως το πνεύμα τους. Νεκρώνονται προσωρινά, πεθαίνουν στα κενά και ξεμυαλισμένα πλήθη, ανασταίνονται όμως με νέα δύναμη στους εκλεκτούς, ώστε στη συνέχεια το δυνατό τους φως να ξεχυθεί σε ολόκληρο τον κόσμο. Δεν θα πεθάνει από τα πατρογονικά μας ούτε ένα σπυρί, οτιδήποτε είναι σε αυτά γνήσια ρωσικό και ευλογημένο από τον ίδιο τον Χριστό. Θα μεταφερθεί με τις χορδές των ποιητών, θα διαδοθεί με τα ευσεβή χείλη των αγίων, θα λάμψει στο μισοσκοτάδο και η γιορτή της Αγίας Αναστάσεως θα γιορταστεί κατά πώς πρέπει πριν απ' όλα σ' εμάς και μετά στους υπόλοιπους λαούς! Σε τι στηριζόμενοι, σε ποια δεδομένα, τα οποία υπάρχουν στις καρδιές μας, μπορούμε να ισχυριστούμε κάτι τέτοιο; Είμαστε καλύτεροι από τους άλλους λαούς; Ο τρόπος ζωής μας είναι πιο κοντά στον Χριστό απ' ό,τι ο δικός τους; Δεν είμαστε καλύτεροι από κανέναν, η ζωή μας δεν είναι καλύτερα οργανωμένη από των άλλων. «Είμαστε χειρότεροι από όλους τους άλλους» – να τι πρέπει να λέμε πάντα για τους εαυτούς μας. Υπάρχει όμως στη φύση μας κάτι που το προσιωνίζει αυτό. Αυτή η ανοργανωσιά μας είναι που το προσιωνίζει. Είμαστε ένα λιωμένο μέταλλο, το οποίο δεν έχει πάρει ακόμη την οριστική του φόρμα · εμείς μπορούμε ακόμη να απομακρύνουμε, να αποδιώξουμε όλα τα άσχημα, να συμμαζευτούμε, πράγμα που είναι αδύνατο να κάνουν οι άλλοι λαοί, οι οποίοι

έχουν ήδη οριστικά διαμορφωμένη φόρμα. Εκείνο που υπάρχει ως βασικό χαρακτηριστικό της φύσης μας, την οποία έχουμε ξεχάσει, είναι πολύ κοντά στο νόμο του Χριστού, πράγμα που αποδεικνύει πως ο Χριστός ήρθε χωρίς ξίφος σ' εμάς και η προετοιμασμένη γη των καρδιών μας δέχτηκε το λόγο Του. Δηλαδή η αρχή της αδελφότητας του Χριστού είναι βασικό χαρακτηριστικό της ολαβικής μας φύσης και η αδελφοποίηση των ανθρώπων μας είναι πολύ πιο οικεία ακόμη και από τη συγγένεια. Γιατί δεν υπάρχει σ' εμάς εκείνο το ανειρήνευτο μίσος της μίας τάξης εναντίον της άλλης και εκείνων των μοχθηρών κομμάτων, τα οποία υπάρχουν στην Ευρώπη και τα οποία βάζουν εμπόδια ανυπέρβλητα για την ένωση των ανθρώπων και της αδελφικής μεταξύ τους αγάπης, δηλαδή, επιτέλους, εμείς έχουμε το θάρρος, χωρίς να συγγενεύουμε με κανέναν, ακόμη κι αν εμφανιστεί κάποια περίπτωση, (πράγμα κατηγορηματικά αδύνατο για οποιονδήποτε άλλο λαό), να αποβάλλουμε αμέσως όλα τα ελαττώματά μας, τα οποία ντροπιάζουν την ύψιστη φύση του ανθρώπου, χωρίς να λυπηθούμε τον εαυτό μας, όπως το 1812, χωρίς να λυπηθούμε τις περιουσίες μας, κάψαμε τα σπίτια μας και το βίος μας, τόσο πολύ θέλουμε να αποβάλουμε ότι μας ντροπιάζει και να κηλιδώνει, ούτε μία ψυχή να μην υστερεί από την άλλη, και σε τέτοιες στιγμές όλες οι διαμάχες, τα μισή, οι έχθρες – όλα ξεχνιούνται, ο αδελφός σφίγγει στο στήθος του τον αδελφό και ολάκερη η Ρωσία γίνεται ένας άνθρωπος. Να σε τι θεμελιώνεται, μπορούμε να πούμε, το γεγονός ότι η γιορτή της Αναστάσεως του Χριστού γιορτάζεται σε εμάς πριν από τους άλλους. Και αυτό μου το λέει κατηγορηματικά η ψυχή μου και δεν είναι κάτι που σκέφτηκε το μυαλό μου. Τέτοιες σκέψεις δεν μπορούν να είναι αποτέλεσμα διανοητικής διεργασίας. Με την υπόδειξη του Θεού γεννιούνται ταυτόχρονα στις καρδιές πολλών ανθρώπων, οι οποίοι δεν είχαν ξαναδεί ο ένας τον άλλον, οι οποίοι ζουν ο καθένας και σε μια άλλη άκρη του κόσμου και την ίδια στιγμή, σα να εκφέρονται από τα ίδια χείλη. Γνωρίζω με σιγουριά ότι δεν υπάρχει άνθρωπος στη Ρωσία, (παρόλο που δε ξέρω αν όντως πιστεύει βαθιά σε αυτό) που να μην λέει: «Σ' εμάς πριν από τον υπόλοιπο κόσμο γιορτάζεται η Αγία του Χριστού Ανάσταση!»

Βλαδίσμηρος Σολοβιόφ

Πασχάλια επιστολή

Χριστός Ανέστη!

Η πρώτη καθοριστική νίκη της ζωής επί του θανάτου. Ο αδιάλειπτος πόλεμος ανάμεσά τους, ανάμεσα στο ζωντανό πνεύμα και το νεκρό πράγμα, αποτελεί, ουσιαστικά όλη την ιστορία την οικουμένης. Παρόλο που καταμετρήθηκαν πολλές νίκες του πνεύματος πριν την Ανάσταση του Χριστού, όλες οι νίκες αυτές δεν ήταν πλήρεις και καθοριστικές, παρά μόνο ημιτελείς, και μετά από κάθε μία ο εχθρός κα-

τάφερνε κάτω από τις νέες φόρμες της θριαμβεύουσας, από ό,τι φαίνεται, ζωής να καθιερώσει και να ενισχύσει την δρώσα κυριαρχία του. Πόσο μεγάλη ήταν, απ' ό,τι φαίνεται, η νίκη της ζωής, όταν ανάμεσα στη στάσιμη, ανόργανο ουσία εμφανίστηκαν και δραστηριοποιήθηκαν, μυριάδες ζωντανά πλάσματα, τα πρωταρχικά σπέρματα του φυτικού και ζωικού βασιλείου! Η ζώσα δύναμη κυριαρχεί επί των νεκρών στοιχείων, τους μετατρέπει σε υλικό για τις δικές της φόρμες, μετασχηματίζει τις μηχανικές διαδικασίες σε υπάκουα μέσα για τους οργανικούς σκοπούς. Πόσο μεγάλος και ολοένα αυξανόμενος πλούτος φορμών, πόσο περίπλοκα και τολμηρά είναι τα αντίστοιχα πλάσματα από τα μικρότατα ζωόφυτα μέχρι τους γίγαντες της τροπικής πανίδας και χλωρίδας. Ο θάνατος όμως απλά γελάει με όλη αυτή τη μεγαλοπρέπεια: είναι ρεαλιστής· οι θαυμάσιες μορφές και τα σύμβολά του δεν αιχμαλωτίζουν, τα προαισθήματα και οι προφητείες δεν τον σταματούν. Γνωρίζει ότι η ομορφιά της φύσης είναι ένα πολύχρωμο, έντονο πέπλο πάνω στο διαρκώς αποσυντιθέμενο πτώμα. Μα η φύση δεν είναι αθάνατη; Αιώνια απάτη! Αυτή μοιάζει αθάνατη στο βλέμμα, από απόσταση, για τον παρατηρητή που εκλαμβάνει τη νέα στιγμιαία ζωή ως συνέχεια της προηγούμενης. Μιλάνε για τη θνήσκουσα και αιωνίως αναγεννώμενη φύση. Τι μεγάλη κατάχρηση των λέξεων! Αν εκείνο που γεννιέται σήμερα, δεν είναι το ίδιο με εκείνο που πέθανε χθες, αλλά κάτι άλλο, τότε πώς μπορούμε να μιλάμε για αναγέννηση; Από το άπειρο πλήθος των στιγμιαίων θνητών ζώων σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται να σχηματιστεί μία αθάνατη.

Η ζωή της φύσης είναι μια συμφωνία ανάμεσα στη ζωή και την αθανασία. Ο θάνατος παίρνει όλους τους ζωντανούς, όλη την ατομικότητα και παραχωρεί την αθανασία μόνο στις γενικές φόρμες της ζωής: είναι ένα μοναδικό φυτό ή ζώο καταδικασμένο μοιραία να πεθαίνει μετά από μερικές στιγμές· αυτή η φόρμα όμως του φυτού ή του ζώου, αυτό το είδος ή το γένος των οργανισμών παραμένει. Η Θεία εντολή προς όλα τα ζωντανά πλάσματα: αυξάνεσθαι και πληθύνεσθαι, για να διευρυνθεί και ενισχυθεί και διαιωνιστεί η ζωή σας, αλλά και για να εξαφανιστείτε το συντομότερο, για να έρθουν άλλοι να σας αντικαταστήσουν και να πάρουν τη θέση σας, γεμίστε τη ζωή με

τους θνητούς απογόνους σας, γίνετε μόνο η γέφυρα για την επόμενη γενιά, η οποία με τη σειρά της, θα γίνει η γέφυρα για τους διαδόχους της κλπ. Στη θέση της ζωής και της αθανασίας, αυτή η ατελείωτη σειρά γεφυρών. Η αλήθεια είναι ότι δεν οικοδομούνται άδικα, είναι αλήθεια ότι αυτή τη θνητή διαδρομή διασχίζει το δημιουργικό πνεύμα προκειμένου να φέρει σε πέρας την αποστολή που του έχει ανατεθεί. Γιατί όμως θα πρέπει να διασχίσει υποχρεωτικά μια διαδρομή σπαρμένη με λησμονημένα μνήματα, κι αν ο στόχος του είναι αγαθός, τότε σε τι χρειάζεται αυτό το ανόητο μέσο: της μόνιμα ανανεωόμενης εξαπάτησης της θνητής ζωής;

Όχι! Αυτή η φαινομενική ζωή είναι απλά σύμβολο και γέννημα της αληθινής ζωής· η οργάνωση της ορατής φύσης δεν είναι η καθοριστική νίκη του ζώντος πνεύματος επί του θανάτου, παρά η **προετοιμασία** του για τις πραγματικές δράσεις. Η **αρχή** αυτών των δράσεων θεμελιώνεται με την εμφάνιση του έλλογου πλάσματος επί του βασιλείου των ζώων. Χάρη στην ικανότητα της καθαρής, αφαιρετικής σκέψης του ανθρώπου, η ζωή παύει να είναι μόνο μια κατάλληλη διαδικασία των γενετικών δυνάμεων και γίνεται, μια κατάλληλη **δραστηριότητα** των ατομικών δυνάμεων:

*Όλα όσα μεγαλώνουν σε τούτη την εμφάνιση,
Ενισχύστε τα με σκέψη ισχυρή.*

Ο πόλεμος μεταξύ της ζωής και του θανάτου εισέρχεται σε νέα φάση από τη στιγμή που διεξάγεται όχι μόνο ανάμεσα σε πλάσματα ζωντανά και θνητά, αλλά και πέρα από αυτό, με σκέψεις για τη ζωή και το θάνατο. Στις σκέψεις αυτές δεν υπάρχει ακόμη νίκη, σε αυτές όμως βρίσκεται το αναγκαίο όπλο της νίκης. Οι ήρωες της ανθρώπινης σκέψης, οι μεγάλοι σοφοί της Ανατολής και της Δύσης προετοίμασαν τη νίκη. Ούτε όμως κι αυτοί ήταν νικητές του θανάτου: πέθαναν και δεν αναστήθηκαν. Αρκεί να αναφερθούμε σε δύο από τους μεγαλύτερους. Η διδασκαλία του Βούδα ήταν συγκεκριμένα, άρνηση του αγώνα, αυτός δίδασκε την απάθεια προς τη ζωή και το θάνατο, και ο θάνατός του δεν είχε τίποτα το αξιοσημείωτο. Ο Σωκράτης δεν αρνήθηκε τον αγώνα, τον έδωσε με γενναιότητα και ο θάνατός του ήταν έντιμη υποχώρηση στο πεδίο, μη προσιτός στον εχθρό, αλ-

λά τα τρόπαια της νίκης έμειναν, παρόλα αυτά, στα χέρια του εχθρού.

Αν η φυσική δύναμη μοιραία ηττάται από το θάνατο, τότε η διανοητική δύναμη δεν αρκεί για να νικηθεί ο θάνατος: μόνο το άπειρο της ηθικής δύναμης δίνει στη ζωή την απόλυτη πληρότητα, αποκλείει κάθε διαίρεση και, συνεπώς, δεν επιτρέπει την οριστική διαίρεση της ζώσας ουσίας σε δύο ξεχωριστά μέρη: το άσαρκο πνεύμα και την αποσυντιθέμενη ουσία. Ο Σταυρωθείς Υιός του Ανθρώπου και Υιός του Θεού, ο οποίος ένιωσε εγκαταλελειμμένος από τους ανθρώπους και το Θεό και παρόλα αυτά προσευχήθηκε υπέρ των εχθρών Του, προφανώς, δεν γνώριζε όρια στην πνευματική του δύναμη και κανένα μέρος της ουσίας Του δεν μπορούσε να γίνει θήραμα του θανάτου.

Πεθαίνουμε γιατί η ψυχική μας δύναμη, εσωτερικά συνδεδεμένη με τις αμαρτίες και τα πάθη, αποδεικνύεται ανεπαρκής για να καταλάβει, να εισβάλει στο εσωτερικό και να ενσωματώσει όλη την εξωτερική, σωματική μας ουσία · εκπίπτει, και η φυσική μας αθανασία (μέχρι την τελευταία ανάσταση, την οποία μπορούμε να έχουμε μόνο μέσω του Χριστού) είναι απλά μιση, αθάνατη είναι μόνο η εσωτερική πλευρά, μόνο το άσαρκο πνεύμα. Ο Χριστός αναστήθηκε ολοκληρωτικά.

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔσθη ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ λέγει αὐτοῖς· εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμβοβοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διατὶ διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων εἶπεν αὐτοῖς· ἔχετε τι βρώσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου, καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. (Κατὰ Λουκᾶν 24, 36 - 43)

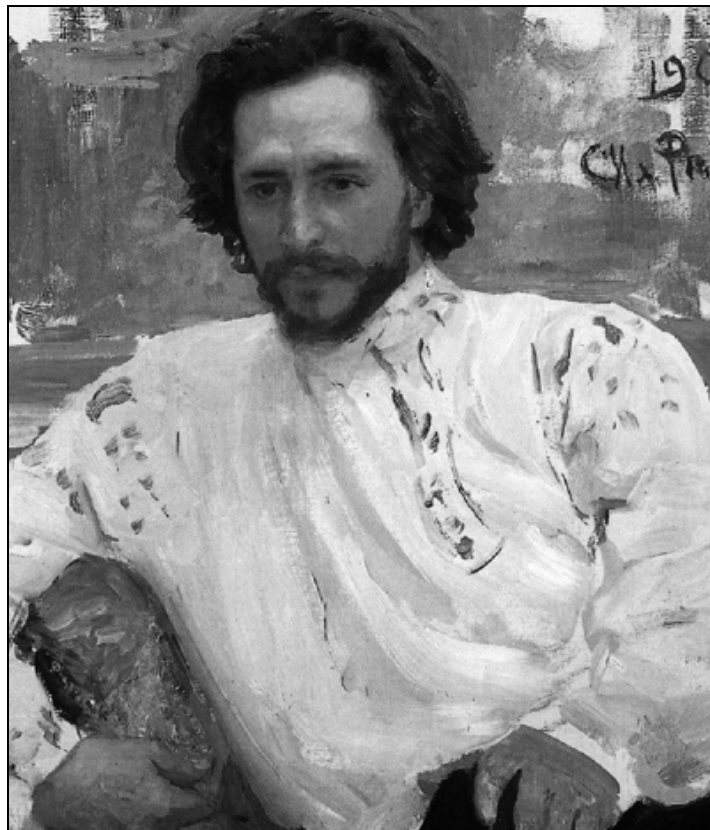
Η πνευματική δύναμη, εσωτερικά ελεύθερη στον Χριστό από οποιονδήποτε περιορισμό, ηθικά ανεπίληπτη, φυσικά απελευθερώνεται στην ανάστασή Του και από κάθε είδους εξωτερικούς περιορισμούς, και πριν απ' όλα από τη μονομέρεια του αποκλειστικά πνευματικού Είναι σε αντίθεση με το φυσικό Είναι. Ο αναστάς Χριστός είναι κάτι παραπάνω από το πνεύμα, το πνεύμα δεν έχει σάρκα και οστά, το πνεύμα δεν τρώει φαγητό, ως πνεύμα είναι ο αιωνίως ενσαρκωμένος Χριστός με όλη την πληρότητα της εσωτερικής ψυχικής ουσίας που ενώνει και όλες τις θετικές δυνατότητες του φυσικού Είναι χωρίς τους εξωτερικούς του περιορισμούς. Κάθε τι ζωντανό σε Αυτόν διατηρείται, κάθε τι θνητό ηττάται απόλυτα και οριστικά.

Όντας καθοριστική νίκη της ζωής επί του θανάτου, του θετικού επί του αρνητικού, η Ανάσταση του Χριστού είναι κατ' αυτόν τον τρόπο ο θρίαμβος του λογικού στον κόσμο. Και είναι θαύμα υπό την έννοια ότι πρόκειται για την πρώτη εμφάνιση οποιουδήποτε πράγματος, που είναι ασυνήθιστο, πρωτοφανές, εκπλήσσει ή υποχρεώνει σε θαυμασμό. Αν εμείς, έχοντας λησμονήσει τα αποτελέσματα της παγκόσμιας διαδικασίας στο σύνολό της, παρακολουθούμε μόνο τα διάφορα νέα στάδια της, τότε το καθένα από αυτά θα το εκλαμβάνουμε ως θαύμα. Όπως η εμφάνιση του πρώτου ζώντος οργανισμού μέσα στην ανόργανη φύση, καθώς επίσης και στη συνέχεια η εμφάνιση του πρώτου έλλογου πλάσματος επί του βασιλείου των άλογων ήταν θαύμα, έτσι και η εμφάνιση του καθόλου πνευματικού και ως εκ τούτου μη υποκείμενου στο θάνατο ανθρώπου - του πρωτότοκου εκ των θνητών - ήταν θαύμα. Αν τα θαύματα ήταν οι προκαταρκτικές νίκες της ζωής επί του θανάτου, τότε το θαύμα θα πρέπει να θεωρηθεί ως νίκη οριστική. Εκείνο όμως που εμφανίζεται ως θαύμα, νοείται από εμάς ως απολύτως φυσικό, αναγκαίο και έλλογο γεγονός. Η αλήθεια της Ανάστασης του Χριστού είναι η καθόλη αλήθεια, πλήρης - όχι μόνο η αλήθεια της πίστης αλλά και η αλήθεια της λογικής. Αν ο Χριστός δεν είχε αναστηθεί, αν ο Καϊάφας είχε δίκιο, ενώ ο Ηρώδης και ο Πιλάτος ήταν σοφοί, ο κόσμος θα ήταν ένας παραλογισμός, το βασίλειο του κακού, της απάτης και του θανάτου. Το θέμα δεν ήταν για την αφαίρεση της ζωής κάποιου, αλλά για το αν θα σταματήσει η αληθινή ζωή, η ζωή του απόλυτου δίκαιου ανθρώπου. Αν μια τέτοια

ζωή δεν μπορούσε να νικήσει τον εχθρό, τότε ποια θα ήταν η ελπίδα για το μέλλον; Αν ο Χριστός δεν είχε αναστηθεί τότε ποιος θα μπορούσε; Χριστός Ανέστη!

*13 Απριλίου 1897
Κυριακή του Πάσχα
Χωριό Πουστίνκα*

Λεονίντ Αντρέγιεφ

Η θαυμαστή ζωή των αναστάντων

Σας έχει τύχει να κάνετε βόλτα σε νεκροταφείο;

Αυτές οι περιφραγμένες, ήρεμες και πυκνοφυτεμένες με χυμώδη φυτά γωνιές, οι τόσο μικρές και τόσο ξεχασμένες, έχουν τη δική τους ιδιόμορφη και ανατριχιαστική ποίηση.

Από μέρα σε μέρα φέρνουν σ' αυτές νέους νεκρούς και ήδη πλέον μια ολόκληρη ζωντανή, τεράστια και θορυβώδης πόλη έχει μεταφερ-

θεί εκεί και ήδη μια καινούργια περιμένει τη σειρά της, - και στέκονται αυτές, μικρές, ήρεμες και ανατριχιαστικές. Η ατμόσφαιρά τους είναι ιδιόμορφη, ιδιόμορφη και η ησυχία του, διαφορετικό είναι εκεί το θρόισμα των φυλλωμάτων των δέντρων, είναι ελεγειακό, σκεπτικό, τρυφερό. Κοντολογίς, δεν μπορούν να ξεχάσουν αυτές οι λευκές σημύδες όλα εκείνα τα δακρυσμένα μάτια, τα οποία αναζητούν τον ουρανό ανάμεσα στα καταπράσινα κλαδιά τους και, θαρρείς δεν είναι ο αγέρας, μα οι βαθείς αναστεναγμοί που συνεχίζουν να κουνούν το φρέσκο χορτάρι και να δονούν την ατμόσφαιρα.

Ήρεμα, σκεπτικά περιφέρεστε κι εσείς στο νεκροταφείο. Το αυτί σας αντιλαμβάνεται τις ήρεμες αντιλαλιές των βαθιών αναστεναγμών και των δακρύων, ενώ το βλέμμα σταματάει στα πλούσια μνημεία, τους σεμνούς ξύλινους σταυρούς και τα βουβά μνήματα των αγνώστων, που κρύβουν μέσα τους ανθρώπους, οι οποίοι βωβοί υπήρξαν σε όλοι τους τη ζωή, άγνωστοι και άσημοι. Και διαβάζετε τις επιγραφές στα ταφικά μνημεία και πετάγονται μέσα από τη φαντασία σας όλοι αυτοί οι εξαφανισμένοι από τον κόσμο άνθρωποι. Τους βλέπετε νέους, να γελούν, ερωτευμένοι· τους βλέπετε γερούς, ομιλητικούς, αλαζονικά να θεωρούν ότι η ζωή είναι άπειρη.

Μα έχουν πεθάνει αυτοί οι άνθρωποι.

Πρέπει, όμως, να βγαίνουμε από το σπίτι, για να επισκεπτόμαστε το νεκροταφείο; Μήπως δεν αρκεί γι' αυτό το σκοτάδι της νύχτας που μας κυριεύει και καταβροχθίζει όλους τους ήχους της ημέρας;

Τόσα ταφικά μνημεία, πλούσια και μεγαλοπρεπή! Τόσα βωβά, αγνώστα μνήματα!

Μα μήπως μας χρειάζεται η νύχτα για να επισκεφτούμε το νεκροταφείο; Μήπως δεν αρκεί η ημέρα, μια ανήσυχη, θορυβώδης ημέρα, η οποία κυριαρχείται από την κακία της;

Ρίξτε μια ματιά στην ψυχή σας και είτε είναι μέρα είτε νύχτα, θα βρείτε εκεί μέσα το νεκροταφείο. Μικρό, ανατριχιαστικό, μα που έχει τόσα πολλά καταβροχθίσει. Θα ακούσετε και εκείνον τον ήρεμο, μελαγχολικό ψίθυρο, που είναι ο απόηχος των παλιών, βαθιών ανα-

στεναγμών, όταν ο αγαπημένος ήταν πλέον νεκρός και τον κατέβαζαν μέσα στον τάφο, ενώ εσείς δεν είχατε προλάβει να πάψετε να τον αγαπάτε και να ξεχάσετε· θα δείτε και τα ταφικά μνημεία και τις επιγραφές, οι οποίες είναι μισοσβησμένες από τα δάκρυα, τα ήρεμα, εγκαταλελειμμένα μνήματα που είναι μικροί, βλοσυροί λοφίσκοι, κάτω από τους οποίους είναι κρυμμένο εκείνο που ήταν ζωντανό, παρόλο που δεν το γνωρίζατε εν ζωή και δεν είχατε προσέξει το θάνατό του. Ίσως, αυτό να είναι ό,τι καλύτερο υπάρχει στην ψυχή σας...

Μα γιατί μιλάω: ρίξτε μια ματιά. Έτσι δεν κοιτούσατε στο νεκροταφείο σας κάθε ημέρα, όλες τις ημέρες του μακρού, δύσκολου έτους; Μήπως, μόλις χθες εσείς δεν θυμόσασταν όλους τους προσφιλείς μακαρίτες και κλαίγατε γι' αυτούς· μήπως, μόλις χθες θάψατε κάποιον, ο οποίος επί μακρόν ήταν βαριά άρρωστος και είχε λησμονηθεί ενώ ήταν ακόμη ζωντανός.

Να, κάτω από το βαρύ μάρμαρο, το οποίο περιβάλλεται από μαντεμένιο κάγκελο, αναπαύεται η αγάπη προς τους ανθρώπους και η αδελφή της, η πίστη σ' αυτούς. Πόσο όμορφες και αξιοθαύμαστα καλές ήταν αυτές οι αδελφές! Πόσο έντονο ήταν το φως που έλαμπε στα μάτια τους, πόσο αξιοθαύμαστη δύναμη είχαν τα τρυφερά, λευκά τους χέρια!

Με πόση τρυφερότητα έφεραν τα λευκά αυτά χέρια το δροσερό νερό στα φλογισμένα από τη δίψα χείλη και τάισαν τους πεινασμένους· με πόση γλυκιά προσοχή άγγιζαν τις πληγές του ασθενούς και τις ιάναν!

Μα πέθαναν αυτές, οι αδελφές, από το κρύωμα πέθαναν αυτές, όπως αναφέρεται στο μνημείο Δεν άντεξαν τον παγωμένο αγέρα, ο οποίος περιέβαλλε τη ζωή τους.

Να, λίγο πιο πέρα ένας σκεβρωμένος σταυρός οριοθετεί το μέρος, όπου έχει θαφτεί στη γη ένα ταλέντο. Πόσο γερός, θορυβώδης και χαρούμενος ήταν· πάνονταν απ' όλα, ήθελε να τα κάνει όλα, πίστευε πως θα κατακτήσει τον κόσμο.

Και πέθανε, πέθανε ήρεμα χωρίς να το προσέξει κανείς. Πήγε μια φορά ένα ταξίδι, είχε χαθεί για καιρό, μα γύρισε τσακισμένος και μελαγχολικός. Για καιρό πολύ έκλαιγε, προσπαθούσε κάτι να πει, μα χωρίς να το πει τελικά, πέθανε.

Να μια μακρά σειρά μικρών λοφίσκων. Ποιος είναι εκεί;

Αχ, ναι! Είναι τα παιδιά. Μικρά, ζωηρά: παιχνιδιάρικες ελπίδες. Ήταν τόσο πολλά και ένιωθες μέσα στη ψυχή σου τόσο χαρούμενα και γεμάτα, –μα η μία ελπίδα μετά την άλλη πέθαιναν.

Πόσες πολλές ήταν, πόσο χαρούμενα ένιωθες μαζί τους! Ήρεμα στο νεκροταφείο και μελαγχολικά θροϊζουν τα φυλλώματα της σημύδας.

Ας αναστηθούν οι νεκροί! Ανοίξτε, σκυθρωπά μνήματα, καταστραφείτε μνήματα βαριά και πέσετε ω σιδερένια κάγκελα!

Για μια μέρα έστω, για μια στιγμή ελευθερώστε εκείνους που τώρα πνίγετε με το βάρος και το σκοτάδι σας!

Νομίζετε πως πέθαναν; Ω, όχι, ζωντανοί είναι. Σιωπούσαν, μα είναι ζωντανοί.

Ζωντανοί!

Αφήστε τους να δουν τη λάμψη του γαλανού ανέφελου ουρανού, να αναπνεύσουν τον καθαρό αγέρα της άνοιξης, να χορτάσουν ζεστασιά και αγάπη.

Έλα σ' εμένα, ταλέντο που αποκοιμήθηκες. Γιατί σκουπίζεις τόσο αστεία τα μάτια σου – σε τύφλωσε ο ήλιος; Αλήθεια, δεν λάμπει πολύ; Γελάς; Αχ, γελάς, γελάς, πόσο λίγο γελούν οι άνθρωποι. Θα γελάσω μαζί σου. Να, μια πεταλούδα πετάει, ας πετάξουμε μαζί της! Έχεις βαρύνει μέσα στον τάφο; Ποιος είναι τούτος ο τρόμος που βλέπω στα μάτια σου, μήπως είναι η αντανάκλαση του σκοταδιού του τάφου; Όχι, όχι, δεν κάνει. Μην κλαις. Μην κλαις σου λέω!

Είναι τόσο όμορφη η ζωή των αναστάντων!

Κι εσείς, μικρές μου ελπίδες! Τι γλυκά και αστεία που είναι τα προσωπάκια σας. Ποιος είσαι εσύ αστείο, χοντρό παιδάκι; Δεν σε αναγνωρίζω. Γιατί γελάς; Μήπως ο τάφος σε τρόμαξε ο τάφος; Κάντε ησυχία παιδικά μου, ησυχάστε. Γιατί την πειράζεις, δε βλέπεις πως είναι μικρούλα, χλωμή και αδύναμη; Να είστε φρόνιμα και μη με ζαλίζετε. Μήπως δε ξέρετε ότι κι εγώ στον τάφο ήμουν και τώρα ζαλίζομαι από τον ήλιο, τον αγέρα, τη χαρά.

Ήρθατε κι εσείς, μεγαλοπρεπείς, πανέμορφες αδελφές. Ελάτε να φιλήσω τα λευκά, τρυφερά σας χέρια. Τι βλέπω; Φέρνετε ψωμί; Εσάς, τις τρυφερές, θηλυκές και αδύναμες δε τρόμαξε το σκοτάδι του τάφου και εκεί, κάτω από αυτό τον τεράστιο όγκο, σκεφτήκατε να φέρετε ψωμί για τους πεινασμένους; Αφήστε με να φιλήσω τα πόδια σας. Ξέρω που θα σας πάνε τώρα, τα ανάλαφρα, γοργά σας ποδαράκια, και ξέρω ότι εκεί όπου θα πάτε, λουλούδια ανθίζουν, όμορφα και ευωδιαστά λουλούδια. Θα με πάρετε μαζί σας; Πάμε.

Εδώ, αναστημένο μου ταλέντο, τι χαζεύεις εκεί ψηλά στα σύννεφα που τρέχουν; Εδώ, μικρές, παιχνιδιάρικες ελπίδες μου.

Σταθείτε!..

Ακούω μουσική. Μη φωνάζεις τόσο πολύ παιδάκι! Από πού ακούγονται αυτοί οι πανέμορφοι ήχοι; Ήρεμοι, ρυθμικοί, απίστευτα χαρούμενοι και μελαγχολικοί. Ω, μιλούν για την αιώνια ζωή...

...Όχι, μη φοβάστε. Θα περάσει αμέσως. Από χαρά κλαίω ξέρετε!

Αχ, πόσο όμορφη είναι η ζωή των αναστάντων!

Στο Σαμπούροβο

Το χωριό Σαμπούροβο βρίσκεται στην ψηλή, ορεινή όχθη του ποταμού Ντέσκνα, κυριαρχώντας πάνω στην ατελείωτη απλωσιά των λιβαδιών και μόνο στον μακρινό ορίζοντα φαίνεται η σκοτεινή σκιά μια στενής λωρίδας ενός δάσους.

Πριν από δώδεκα χρόνια ήρθε στο Σαμπούροβο ο μουζίκος Παρμέν Γιερεμέγιεφ Κοστίλιν. Κανείς στο χωριό δεν ήξερε από πού ήρθε, αλλά ούτε και ενδιαφέρθηκε ποτέ να μάθει. Ο Παρμέν δεν ήταν από εκείνους τους ανθρώπους με τους οποίους θα μπορούσε κάποιος να έχει μια εγκάρδια συζήτηση για τη ζωή, καθισμένος σε κάποιο καπηλειό γεμάτο μύγες και πίνοντας θολή βότκα ή απλά ξαπλωμένος στη θημωνιά. Η αιτία για αυτό ήταν εν μέρει η αποκρουστική όψη του Πάρμεν, εν μέρει στον κλειστό και αντικοινωνικό του χαρακτήρα. Ο μουζίκος ήταν ψηλός, γεροδεμένος και, κοιτώντας τον από πίσω, ο καθένας ένιωθε δέος απέναντι σε αυτή τη γεροφτιαγμένη κορμουςτασιά, με τις ελαφρά διστακτικές κινήσεις και τη διστακτική περπατησιά. Άλλη εντελώς αίσθηση είχε ο άνθρωπος που τον κοιτούσε κατά πρόσωπο. Μια τρομερή αρρώστια, γνωστή στο λαό με το όνομα λύκος είχε φάει το πρόσωπό του κι ήταν σαν ένα πραγματικό ανελέητο θηρίο. Του είχε εξαφανίσει τη μύτη, αφήνοντας μια τρύπα στη θέση της, την οποία ο Παρμέν την έκρυβε κάτω από ένα λευκό καθαρό μαντίλι · οι πρησμένες κοκκινωπές βλεφαρίδες του δεν είχαν σχεδόν καθόλου τριχούλες και κρέμονταν βαριά πάνω από τα γκρίζα μάτια, προσδίδοντας στο πρόσωπο του την έκφραση μιας παράξενης υπνηλίας· τα μάγουλα και το πηγούνι ήταν σημαδεμένα από ουλές και σκισίματα, κόκκινα και λαμπερά, θαρρείς και τα παλιά τραύματα μόλις είχαν επουλωθεί. Δεν φύτρωναν ούτε γένια, ούτε μουστάκι στο σακάτικο πρόσωπο του· αντί γι' αυτά, στη θέση τους κρέμονταν λεπτές άχρωμες τριχούλες· όπως μετά την πυρκαγιά στο δάσος που εξόντωσε τις νεαρές σημύδες και λεύκες, στην μαυρισμένη γη μοναχικά στέκονται τα καμένα δέντρα. Πολλοί υπάρχουν στον κόσμο μοναχικοί άνθρωποι, οι οποίοι και πίνουν και χορεύουν και έχουν παρές, έχοντας συμβιβαστεί με την απουσία της μύτης, πράγμα που κάνει και τους υπόλοιπους να νομίζουν πως αυτή είναι εντελώς άχρηστη. Δεν ήταν από αυτούς ο Παρμέν. Νιώθοντας ενοχή για την ασχήμια του, αυτός ο βαρύς μουζίκος φοβόταν τους ανθρώπους και τους απέφευγε, όταν δε οι περιστάσεις των υποχρέωναν να συζητήσει μαζί τους, τότε μιλούσε σκυθρωπά και κοφτά. Και παρόλο που δεν είχε πειράξει ούτε μια μύγα από τότε που γεννήθηκε, όχι μόνο τον φοβούνταν, αλλά τον θεωρούσαν ικανό για κάθε είδους πράξεις,

τις οποίες κανείς άλλος δε θα τολμούσε να κάνει, σύμφωνα με την παροιμία: «Ο Θεός σημαδεύει τον αμαρτωλό».

Για πρώτη φορά εμφανίστηκε ο Παρμέν ως εργάτης του Φεντότ Γκνεντίζ που ήταν άντρας χωλός και αδύναμος. Δούλευε πολύ ο Παρμέν, χωρίς σταματημό, αλλά κάπως αθόρυβα και αόρατα, θαρρείς και δεν υπήρχε. Τρία χρόνια αργότερα ο Φεντότ πέθανε. Η Πελαγία, η σύζυγός του, πένθησε όσο έπρεπε τον μακαρίτη, μετά αέρισε την ίζμπα από το μυρωδιά του νεκρού και συνέχισε τη ζωή της όπως και πριν, δηλαδή κομμένη σε τρία κομμάτια, όσα και τα παιδιά της. Ο μεγαλύτερος, ο Γκρίσα ήταν όλο κι όλο έντεκα ετών, ενώ η Σάνκα, ένα απαιτητικό και μαχητικό κορίτσι δεν είχε προλάβει να απογαλακτίσει. Αφού περίμενε λίγο καιρό ο Παρμέν ζήτησε από τη χήρα να τον αφήσει να φύγει.

– Δεν έχεις να με πληρώσεις, τι σοί εργάτης θα είμαι για σένα,– είπε κοφτά και απότομα.

Η Πελαγία ήξερε ότι ο Παρμέν είναι χρυσοχέρης και τη στιγμή εκείνη τον είδε σχεδόν όμορφο.

– Τι θα κάνω μοναχή μου με τα παιδιά,– είπε κλαίγοντας. -- Μην μ' αφήνει Γιερεμέιτς, με τα μικρά ορφανά, μείνε στη θέση του πατέρα τους... κι εγώ εσένα μέχρι τον τάφο στη ζωή μου θα σ' έχω.

Ο Παρμέν έμεινε. Αν πριν δούλευε για δύο, τώρα πια άρχισε να δουλεύει για δέκα, το ίδιο ήσυχα και σιωπηλά: μόνο αυτός ήξερε τους τρόπους με τους οποίους κατάφερνε να κάνει αόρατη τη μεγάλη του κορμοστασιά. Ακόμη και με την Πελαγία, με την οποία κοιμόταν στη θέση του Φιόντορ, δεν έλεγε πολλά, και μόνο η Σάνκα κατάφερνε να τον κάνει να συζητάει και μάλιστα να αστειεύεται. Αυτό το νεαρό πρόσωπο, μόλις είχε αφομοιώσει τις πρώτες αρχές του περπατήματος και μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν χρειάζονταν ιδιαίτερη ταχύτητα, τότε μετακινούνταν μπουσουλώντας, ήταν απολύτως αδιάφορη απέναντι στο αίσθημα της ομορφιάς. Η απουσία μύτης στο θείο Παρμέν όχι μόνο δεν την σόκαρε, όπως τους μεγάλους, αλλά, πηγαίνοντας στο άλλο άκρο, έβρισκε τη μύτη περιττό εξάρτημα.

Για να μην πούμε καν για το ότι συνήθως ήταν το πρώτο θύμα των αμέτρητων πτώσεων της, – η μητέρα της, η Πελαγία, είχε μια ανόητη συνήθεια: μαζεύοντας την άκρη του φορέματός της, έπαινε τη Σάνκα από την μύτη και την τραβούσε άκαρδα. Πάλι καλά που η μύτη της ήταν μικρούλα, αν ήταν μεγάλη η Σάνκα δεν θα γλίτωνε. Καθισμένη στα γόνατα του Παρμέν, η Σάνκα χαίδευε με τα δάχτυλα τις στυλπνές άκρες του τραύματος και, κρατώντας με το άλλο χέρι τη σαλιάρια της για να βλέπει καλύτερα, έκανε ερωτήσεις για το μέγεθος περτίπου της μύτης του θείου και για το πού εξαφανίστηκε.

– Με δάγκωσε το σκυλί,– αστειευόταν ο Παρμέν.

– Η Ζούτσκα;– ρωτούσε η Σάνκα, γουρλώνοντας τα μάτια.

– Αυτή.

Αφού εξέτασαν πολύπλευρα αυτή την ανακοίνωση, η Σάνκα θεωρούσε πως είχε πολλά στοιχεία συκοφαντίας: η Ζούτσκα δεν είναι από εκείνα τα σκυλιά που δαγκώνουν τις μύτες. Αν ήταν ο Μπαρμπός ίσως να το έκανε, μα η Ζούτσκα ποτέ. Τότε η Σάνκα με φρίκη κοιτούσε τον μαλλιαρό Μπαρμπός που καθόταν δίπλα τους· φανταζόμενη πως τρίζει στα δόντια του η μύτη του θείου, έτρεχε γρήγορα στη μητέρα της, κάθε φορά που ο Μπαρμπός, σκύλος τρυφερός και ναζιάρης, εξέφρασε την επιθυμία να την γλείψει στο πρόσωπο.

Σιγά-σιγά ο Παρμέν συνήθισε στη νέα του κατάσταση και άλλαξε σημαντικά τη συμπεριφορά του. Άρχισε να γελάει· μια φορά, επιστρέφοντας από το δάσος, θέλησε να τραγουδήσει, μα προφανώς και ο λαιμός του ήταν κατεστραμμένος: ο ήχος που έβγαινε ήταν σαν κρώξιμο κουρούνας και όχι σαν του άντρα που τραγουδάει. Άρχισε ο Παρμέν να χρησιμοποιεί και τα πλεονεκτήματα των ευτυχισμένων ανθρώπων: να τον αντιμετωπίζουν καλά. Δεν τον απέφευγαν πια τόσο πολύ κι αν συνέχιζαν να τον αποκαλούν «Άμυτο», δεν το έκαναν για να τον πειράξουν ή από κακία, αλλά απλά για να δηλώνουν ένα πραγματικό γεγονός. Αν ήταν ευχαριστημένη και η Πελαγία, αν από καιρό στο βλέμμα της δεν έβλεπε τα σύννεφα που μαζεύονταν στον καθάριο ουρανό που ήταν ξεκάθαρη απειλή για την επερχόμε-

νη θύελλα. Το θέμα ήταν ο Γκρίσκα. Μελαψός σαν τσιγγάνος, ο όμορφος πιτσιρικάς, ένιωθε μια ακατανίκητη αντιπάθεια για τον Παρμέν. Ομιλητικός με όλους, απέφευγε τον Παρμέν και με το διαπεραστικό του βλέμμα, βλέμμα που δεν αντιστοιχούσε στο πρόωρα αναπτυγμένο παιδί, κοιτούσε τον Παρμέν όταν εκείνος έπεφτε δίπλα στο τζάκι να κοιμηθεί, δίπλα στην Πελαγία. Στο βλέμμα αυτό φαινόταν η ζήλια και η περιφρόνηση που ένιωθε προς τον «Άμυτο», ο οποίος πήρε τη θέση του πατέρα του. Περισσότερο όμως και από τη μητέρα του, ζήλευε ο Γκρίσκα το σπιτικό, το νοικοκυριό, δυσανασχετώντας γιατί αυτό ο ξενομερίτης κάνει κουμάντο σαν να 'ναι δικό του όλο αυτό το βίος, το οποίο ανήκε στον παππού και τον προπάππου του.

- Στ' αλήθεια ο Κύριος μας έστειλε τον Παρμέν Γιερεμέιτς,- έλεγε από μακριά ο Πελαγία, ξεκινώντας τη συζήτηση και κοιτάζοντας λοξά τον Γκρίσκα.

Συνήθως εκείνος σιωπηλά έφευγε, όταν όμως αυτός και ο αδελφός του ο Μίτκα είχαν μεγαλώσει λίγο, ώστε να τα βγάζουν πέρα με τις δουλειές του νοικοκυριού, άρχισε να φέρνει αντιρρήσεις στην μητέρα του.

- Θα επιβιώναμε και μόνοι μας- μουρμούριζε. - Αυτό μας έλειπε. Νομίζω πως επειδή δεν έχει μύτη, όλοι οφείλουμε να τον σεβόμαστε. Κράτα την τσέπη σου ανοιχτή.

- Σκέτο φίδι είσαι Γκρίσκα,- έλεγε η Πελαγία.

Ο Παρμέν, σε αντίθεση με την προηγούμενη επιφυλακτικότητά του, έγινε εύπιστος από επιπολαιότητα και δεν έδινε καμιά σημασία σε όλα αυτά. Μια φορά, ο Γκριγκόρι, δεκαεπτάχρονος γεροδεμένος νέος πλέον, ήρθε σπίτι πολύ θυμωμένος.

- Ν' άκουγες μόνο τι λέει ο κόσμος,- είπε στην μητέρα του, - «Έχεις τον Άμυτο για πατέρα». Τα παιδιά με κορόιδευαν, δεν μ' αφήνουν σε ησυχία. Μεγάλωσα, ώρα να την τιμή μου να υπερασπιστώ.

Κάθε μέρα σχεδόν ο Γκριγκόρι άρχισε πάνει κουβέντα πάνω στο «ώρα την τιμή μου να υπερασπιστώ». Η Πελαγία του έφερνε αντιρρήσεις, μα κάθε φορά ολοένα και πιο αδύναμα. Και της ίδιας είχε αρχίσει να της φαίνεται παράξενο ο τρόπος με τον οποίο κουμάνταρε το σπιτικό ο Παρμέν. «Τι κάνει εδώ όντως;– σκέφτονταν εκείνη, κοιτάζοντας την ξένη, αποκρουστική φυσιογνωμία του Παρμέν, ο οποίος χωρίς να υποπτεύεται τίποτα, με το τσεκουράκι του έκοβε από τη γύρω περιοχή καλάμια. – Για δεσ, πελεκάει σα πραγματικός μουζίκος». Ο Μίτκα, παλικαράκι φιλάσθενο και αδιάφορο για όλα, έκανε πως δεν προσέχει την κακία του αδελφού του.

Ήταν μια φθινοπωρινή νύχτα, μια Κυριακή. Ο Παρμέν, με καλή διάθεση, καθόταν στην ίζμπα πίνοντας τσάι. Το κουρελάκι με το οποίο τύλιγε τη μύτη του, μέσα στο σπίτι για λόγους οικονομίας το έβγαζε και τώρα το πρόσωπό του, καλυμμένο με κόκκινες ουλές, έλαμπε από τον ιδρώτα και ήταν πολύ πιο άσχημο απ' ότι συνήθως. Ρουφώντας από το πιατάκι μοσχομυριστό πηχτό τσάι, ο Παρμέν σκεφτόταν την Σάνκα, η οποία έκανε βόλτα με τα άλλα κοριτσάκια και απορούσε με εκείνον τον απίστευτο μουζικό, τον Παρμέν, ο οποίος έπινε τώρα τόσο νόστιμο τσάι και είναι τόσο ανάξια ευτυχισμένος, και που σκεφτόταν με ποια δουλειά να ξεκινήσει την αυριανή εργάσιμη ημέρα του... Μπήκε ο Γκριγκόρι, μεθυσμένος κι αποφασισμένος. «Το γλέντησε το παλικαράκι,– είπε χαμογελώντας ο Παρμέν. – Ας είναι, νιώθει πως είναι αρκετά δυνατός έτσι». Χωρίς να βγάλει το γούνινο καπέλο του ο Γκριγκόρι στάθηκε μπροστά στον Παρμέν. Στα χείλη του υπήρχε ένα ειρωνικό χαμογέλο.

– Καλοπερνάτε; Τσάι, βλέπω, πίνετε. Μάλιστα. Και ποιος το πληρώνει;

Ο Παρμέν συνεχίζοντας να χαμογελάει θέλησε κάτι να πει, μα ο Γκριγκόρι τον διέκοψε:

– Ας υποθέσουμε όμως ότι να ο Θεός, να και το κατώφλι. Πώς είναι η υγεία σας;

Στο βλέμμα του Παρμέν πέρασε μια σκιά φόβου, παρόλο που τα χείλη του εξακολουθούσαν να χαμογελούν. Ο Γκριγκόρι, πλησίασε ταλαντευόμενος τον Παρμέν, πήρε το πιατάκι από τα χέρια του και έχυσε το τσάι.

– Αρκετά με την καλοπέραση. Αρκετά. Θα μιλήσουμε ευθέως: ήρθε η ώρα της τιμής. Δεν μας χρειάζονται οι άμυτοι. Περικαλώ! Καλοφάγατε, αλλά φτάνει. Αν έχετε την καλοσύνη λοιπόν... ένα!– ο Γκριγκόρι πήρε από την κρεμάστρα το πανωφόρι του Παρμέν και το πέταξε στο πάτωμα. – Δύο!– μετά το γούνινο καπέλο, ακολούθησε η ζώνη, μετά οι μπότες, τις οποίες ο Γκριγκόρι με δυσκολία βρήκε κάτω από τον πάγκο. – Τρία! Τέσσερα!– ο Παρμέν, με ανοιχτό το στόμα, κοιτούσε το παλικάράκι. Τα δάχτυλα, με τα οποία κρατούσε το πιατάκι, είχαν μείνει ανοιχτά και έτρεμαν. Ξαφνικά σκυθρώπιασε, από χλωμός που ήταν κοκκίνησε και άρχισε βιαστικά να μαζεύει τα πεταμένα στο πάτωμα πράγματά του.

– Τι κάνεις εκεί, παλιομεθύστακα;– ακούστηκε να λέει η Πελαγία, η οποία λυπήθηκε τον Παρμέν.

– Εσείς, μητερούλα μου, μην ανησυχείτε. Γυναικοδουλειά η δική σας, αν θέλετε όμως, ορίστε... επτά! – ο Γκριγκόρι ετοιμαζόταν να πετάξει κάτι, να ταλαντεύτηκε και σωριάστηκε στον πάγκο.

– Δεν πειράζει, δεν πειράζει,– μουρμούριζε ο Παρμέν: – έτσι είναι το σωστό. Ο λύκος την έφαγε. Θα φύγω.

– Αγνόησέ τον τον άχρηστο– είπε θυμωμένη η Πελαγία. – Βλέπεις έχει πει παραπάνω. Αχ παιδί μου εσύ άμυαλο, αχ μοίρα μου κακορίζικη!..

– Οκτώ!– είπε μετρώντας ο Γκριγκόρι, κατεβάζοντας το κεφάλι στο στήθος, τη στιγμή που αποκοιμήθηκε.

– Δώδεκα!..

Μερικές ημέρες αργότερα ο Παρμέν έφυγε. Ο Γκριγκόρι όλες αυτές τις ημέρες απέφευγε κάθε συζήτηση μαζί του· η Πελαγία δεν κρατιόταν και το μόνο που έλεγε ήταν «Μοίρα μου κακορίζικη»· ο Μίτκα

έκανε πως δεν έχει προσέξει τίποτα. Μόνο η Σάνκα ούρλιαξε σα φάλαινα μόλις άκουσε ότι ο θείος Άμυτος θα φύγει.

– Κι εγώ με ποιον στο χωράφι θα πάω!– έλεγε κλαίγοντας, κολλημένη με δύναμη στο πανωφόρι του Παρμέν.

Εκείνη τη νύχτα, την πρώτη που πέρασε χωρίς τον Παρμέν, για ώρα πολλή έκλαιγε, για τον κακό που τη βρήκε. Η μητέρα της την είχε δείρει, τελικά όμως αποκοιμήθηκε μα συχνά πεταγόταν μέσα στον ύπνο της παραμιλώντας και αναστενάζοντας.

Ο Παρμέν κατάφερε να βρει δουλειά ως δασοφύλακας στο Σαμπλίνσκι, όπου το δάσος ξεκινούσε εκεί που τελείωνε το χωριό. Όλο τον μακρύ χειμώνα ο Παρμέν άκουγε τις νύχτες το παρατεταμένο ουρλιαχτό των λύκων, μέχρι που ήρθε η άνοιξη, φέρνοντας τη ζωή σ' ολάκερη τη φύση. Ξύπνησε η ζωή και στον απολιθωμένο Παρμέν. Βουλιάζοντας μέχρι το γόνατο στο μαλακό χιόνι, κάτω από το οποίο ήταν το καθαρό, διάφανο νερό, ο Παρμέν πήγε να επισκεφτεί την Πελαγία, αλλά εκείνη τον προϋπάντησε με ψυχρότητα. Έτσι κι έφυγε, σκυθρωπός και χαμένος. Από τότε, τις νύχτες περιφέρεται γύρω από το σκοτεινό χαμόσπιτο.

Μόλις είχε τελειώσει η Μεγάλη Εβδομάδα. Το βράδυ του Σαββάτου ο Παρμέν πήγε στην εκκλησία, παίρνοντας μαζί του ένα τσουρέκι που το είχε φτιάξει μια γυναίκα από το χωριό. Από το φυλάκιο μέχρι το χωριό Σαμπούροφ η απόσταση ήταν δύο βέρστια, πρώτα μέσα από το δάσος, μετά από το χωράφι, τα σκεπασμένα ρουμάνια και τα αυλάκια. Όταν βρήκε από το σπίτι, το σκοτάδι ήταν αδιαπέραστο. Τα αστέρια δεν φαίνονταν, παρόλο που ο ουρανός ήταν ανέφελος. Η ατμόσφαιρα ήταν ζεστή, με λίγη υγρασία από τους υδρατμούς που έβγαιναν από τη γη που δεν είχε ακόμη προλάβει να στεγνώσει. Γύρω του ακουγόταν το σιγανό και ρυθμικό κελάρισμα του νερού στα ρυάκια. Αμέσως ο Παρμέν μύρισε τη φρεσκάδα και τη δροσιά: την έφερε ο αγέρας από το βαθύ ρουμάνι, που ήταν μισοσκεπασμένο με χιόνι. Στο βάθος της χαράδρας, ανάμεσα στους κρεμαστούς βράχους, μόλις που ακουγόταν το νερό της άνοιξης που κυλούσε ορμητικά. Από τον σκοτεινό ορίζοντα ακουγόταν το βουητό και ο τριγμός,

που πότε δυνάμωνε και πότε χαμήλωνε, από τους πάγους που έλιωναν και συγκρούονταν μεταξύ τους στον ποταμό Ντεσνά. Το βουητό γινόταν ολοένα και πιο δυνατό και καθαρό, στο βαθμό που ο Παρμέν πλησίασε την ψηλή όχθη, από την οποία περνούσε η δημοσιά. Το αυτί πλέον μπορεί να ξεχωρίσει μεμονωμένους ήχους: ακούει πώς κυλούν το ένα μετά το άλλο χαρούμενα τα ορμητικά ρυάκια και στροβιλίζονται σχηματίζοντας δίνες· ακούγεται πώς μια ένα μεγάλο κομμάτι πάγου συγκρούεται με τη γη, προκαλώντας κύματα. Η όχθη έχει μια στροφή που μόλις την περάσεις φαίνεται η εκκλησία. Η σκεπή της χάνεται στον σκοτεινό ουρανό, μα κάτω φαίνονται τα φωτισμένα της παράθυρα, οι τρεμάμενες σκιές των οποίων αντανακλούνται στη σκοτεινή, ορμητική επιφάνεια των νερών του ποταμού, ορατά από πολλά βέροτια μακριά.

Η εκκλησία ήταν γεμάτη κόσμο. Τα λεπτά μελισσοκέρια είχαν μια μικρή, κιτρινωπή φλόγα και έκαιγαν στην πνιγηρή, μεθυστική ατμόσφαιρα γεμάτη αρνίσια μυρωδιά. Μέσα στο ακαθόριστο θρόισμα του πλήθους, ακουγόταν με δυσκολία η φωνή του ιερέα. Ακούστηκε η χαρμόσυνη ψαλμωδία:

«Χριστός ανέστη εκ νεκρών»...

Συγκεντρωμένο στο νάρθηκα του ναού, το πλήθος συνωστίστηκε ακόμη περισσότερο, παραμερίζοντας για να περάσει ο ιερέας. Πέρασε φορώντας τα φωτεινά του άμφια ο ιερέας· τον ακολουθούσαν σπρώχνοντας βιαστικά, άτακτα μετακινούμενα τα εξαπτέρυγα και το ποίμνιο. Αφού βγήκαν από την εκκλησία, γρήγορα, σχεδόν τρέχοντας, τρεις φορές έκαναν το γύρο της. Η χαρούμενη ενθουσιασμένη, αλλά φάλτσα ψαλμωδία πότε σίγαζε, όταν οι ψαλτάδες ήταν στην πίσω πλευρά της εκκλησίας, πότε δυνάμωνε όταν ερχόταν από μπροστά. Η καμπάνα χτυπούσε αδιάκοπα με μια απεγνωσμένη χαρά και οι μπρούτζινοι τρεμάμενοι ήχοι της, μέσα στη σκοτεινή εσχατιά, ακούγονταν πέρα από το μεγάλο ποτάμι που κυλούσε. Ξαφνικά η κωδωνοκρουσία σταμάτησε και ο πυκνός, τρεμάμενος χτύπος σβήνοντας, επέτρεπε να ακουστεί το βουητό του ποταμού. Το ταλαιπωρημένο αυτί μπορούσε να ακούσει τον ήχο της μακρινής λιτανείας.

- Στο Ισμαλκόφ χτυπούν οι καμπάνες,- είπε ένας από τους μουζίκους προσπαθώντας να διακρίνει τον ήχο. - Βλέπεις πώς μεταφέρει το νερό τον ήχο. Τώρα πια ο χτύπος σ' ολάκερη τη γη πηγαίνει...

Το στραμμένο προς τη σκοτεινή εσχατιά βλέμμα του μουζίκου φαντάστηκε τα ατελείωτα χωράφια, τα μεγάλα ποτάμια και μετά ξανά χωράφια και μοναχικές φωτισμένες εκκλησιές... Και πάνω από όλα αυτά, συγκλονίζοντας τη ζεστή ατμόσφαιρα, ακουγόταν ο χαρμόσυνος χτύπος.

- Αχ,- αναστέναξε βαθιά ο μουζίκος. - Η απλωσιά είναι απλωσιά αλλά...

Ο Παρμέν επέστρεψε στο σπίτι του πριν τελειώσει η λειτουργία. Το φυλάκιο ήταν άδειο κι έκανε κρύο. Ο Παρμέν έβαλε στο τραπέζι το τσουρέκι, τα αυγά και θέλησε να τοιμήσει, μα δεν κατέβαινε ούτε μια μπουκιά. Αφού ταλαντεύτηκε για λίγο, ντύθηκε ξανά και πήγε στο χωριό.

Στο Σαμπούροφ οι δρόμοι ήταν έρημοι και σκοτεινοί, όλα όμως τα παράθυρα ήταν φωτισμένα, δίνοντας στο χωριό μια εμφάνιση ασυνήθιστης κρυμμένης ζωντάνιας. Ακούστηκε ο χτύπος της εξώπορτας. Ο Παρμέν δεν πρόλαβε να περάσει στην απέναντι πλευρά και τον σταμάτησε ένα χοντρός μουζίκος. Ήταν ο Μιτροφάν, ο εργάτης του παπά. Άνοιξε τα χέρια του και ταλαντευόμενος άρχισε να τραγουδάει:

*Αχ, έχε γεια συγχώρα με ομορφονιά,
Η ομορφιά σου δεν μ' αρέσει πια.*

Ο Παρμέν σώπαινε, ενώ ο μεθυσμένος Μιτροφάν άρχισε να λέει σοβαρά:

- Χριστός Ανέστη, Παρμέν Γιερεμέγιεβιτς.

- Αληθώς Ανέστη, Μιτροφάν Πανκράτιτς.

Οι μουζικοί έβγαλαν τα καπέλα τους και φιλήθηκαν τρεις φορές.

Ο Μιτροφάν τράβηξε το καπέλο του προς τα πίσω, προς το σβέρκο του, σκούπισε με το μανίκι τα χοντρά του χείλη και είπε σε φιλικό τόνο:

– Για κοίταξε και το στόμα σου είναι κάπως γλιτσιασμένο. Εγώ όμως, αδελφέ μου, έχω πει πολύ. Ο παπάς μου έδωσε. Να, μου είπε, Μιτροφάν, πιες τους κόπους των δικαίων. Κι εγώ ήπια. Γιατί να μην πω; Θα πάω στον Τίτο και στον Τίτο θα πω και το πρωί στον Μακάρ θα πω...

Ο Μιτροφάν έσμιξε τα φρύδια, απαριθμώντας πού αλλού ακόμη και πόσο θα πρέπει να πει αυτή την εβδομάδα. Προφανώς, τα αποτελέσματα ήταν παρηγορητικό: το κεφάλι του είχε αποκαλυφθεί και το καπέλο είχε φύγει από τη θέση του. Ο Μιτροφάν, αφού τον αποχαιρέτησε, συνέχισε το δρόμο του.

Η Ζούτσκα όρμησε γαυγίζοντας, όταν ο Παρμέν πλησίασε το τζαμόσπιτο τον Γκνεντίχ, μα όταν τον αναγνώρισε, άρχισε να κουνάει την ουρά της και σε ένδειξη υποταγής και συγγνώμης ξάπλωσε ανάσκελα. Ο Παρμέν την χάιδεψε και προσεκτικά άνοιξε την εξώπορτα· δεν ήθελε να τον δουν.

Μέσα από τα καλά καθαρισμένα λόγω γιορτής τζάμια του μικρού παραθύρου φαινόταν ένα μέρος του εσωτερικού της ίζμπας. Ακριβώς απέναντι από τον Παρμέν καθόταν στο τραπέζι η Σάνκα και με τα φουσκωμένα σα τύμπανα μάγουλά της, κάτι μασούσε με δυσκολία. Τα μάτια της έκλειναν από τη νύστα, μα τα χείλη της δούλευαν ακατάπαυστα. Δίπλα της καθόταν η Πελαγία. Το αδυνατισμένο και μυτερό προφίλ της με τα ελαφρώς τραβηγμένα χείλη φανέρωνε μια γιορτινή επισημότητα. Ο Παρμέν δεν έβλεπε τους άλλους. Πιθανόν, κάποιος να είπε κάτι αστείο, γιατί η Πελαγία γέλασε, ενώ η Σάνκα πνίγηκε και η μητέρα την χτύπησε μερικές φορές στην πλάτη. Ο Παρμέν κοίταζε επίμονα σε ένα σημείο, χωρίς να προσέξει πως είχε τελειώσει το φαγητό και η Πελαγία είχα αρχίσει να μαζεύει τα πιάτα. Συνήλθε από τον ήχο που έκανε η πόρτα τη στιγμή που άνοιγε. Ξαφνιασμένος ο Παρμέν ζάρωσε στη γωνιά της αποθήκης και κρύφτηκε, κρατώντας την αναπνοή του. Στο ξώστεγο είχε βγει ο Γκριγκόρι, κοί-

ταξε στον φωτεινό ουρανό, στον οποίο άρχισαν να φαίνονται τα καθυστερημένα αστέρια και χασμουρήθηκε παρατεταμένα, αποδιώχνοντας από κοντά του τη Ζούτσα, η οποία είχε εκδηλώσει την επιθυμία να για χάδια. Το αποδιωγμένο σκυλί πήγε στον Παρμέν κι άρχισε να κυλιέται μπροστά του.

– Ξουτ! Φύγε!– φώναξε ο Γκριγκόρι, μα η Ζούτσα δεν έφυγε. – Ποιος είναι εκεί; Μήτια εσύ;

Ο Παρμέν σώπαινε, κολλημένος στον τοίχο. Ο Γκριγκόρι πλησίασε και είδε τη ζαρωμένη φυσιογνωμία.

– Ποιος είναι; Τι θέλεις εδώ; Σου μιλάνε!

Ο Παρμέν γύρισε. Ο Γκριγκόρι τον αναγνώρισε και, αρπάζοντάς τον, θέλησε να τον διώξει από την ίζμπα, μα ξαφνικά πέρασε από το μυαλό του η σκέψη για τον εμπρησμό και αμέσως, ανέκτησε την αυτοπεποίθησή του.

– Τι θέλεις και κρύβεσαι εδώ νυχτιάτικα; Ε;

Ο Παρμέν σώπαινε.

– Όστε έτσι ε!– είπε αρπάζοντας τον από τον γιακά ο Γκριγκόρι και φώναξε: – Μίτια! Όχι, φίλε μου, δε θα ξεφύγεις.

Ο Παρμέν όμως ούτε καν που είχε σκεφτεί για να φύγει. Ακίνητος, κοιτούσε ανόητα στο χλωμό από το θυμό του πρόσωπο του Γκριγκόρι, στη συνέχεια κοίταξε τον Μίτια, ο οποίος μετά την επίμονη απαίτηση του αδελφού του άρχισε να ψάχνει στις τσέπες του, βγάζοντας από εκεί μια τριχιά και ένα κουτί σπίρτα.

– Α, εμπρηστής!– ούρλιαξε ο Γκριγκόρι. – Ιδού λοιπόν ο ευεργέτης σου, για δεξ!– φώναξε στην μητέρα, η οποία κοίταζε τρομοκρατημένη αυτή τη σκηνή και, ουρλιάζοντας, χτύπησε δυνατά το κεφάλι του Παρμέν στον τοίχο.

Η Σάνκα, τα μάτια της οποίας, θα νόμιζε κανείς πως ήθελαν να βγουν από τις κόγχες, είχε μείνει αποσβολωμένη.

– Μα τι κάνεις εκεί!– είπε, τελικά ο Παρμέν. – Τίποτα δε θέλω. Σύνελθε για όνομα του Θεού.

– Μιλάς κι από πάνω, ψωριάρη!

– Δηλαδή λες πως ήρθα και θα με σκοτώσεις. Μα δεν είμαι ξένος. Σαν πατέρας σου ήμουν. Αμαρτία είναι αυτό Γκρίσα, αμαρτία.

Η οργή του Γκριγκόρι άρχισε να καταλαγιάζει, μα τα τελευταία λόγια τον εκνεύρισαν ξανά. Τραντάζοντας τον Παρμέν από τον γιακά, τον απειλούσε ότι θα τον στείλει αμέσως στο κοινοτικό κατάστημα και ζητούσε να του φέρουν το καπέλο και τα ρούχα του.

Ο Μίτρι ράθυμα θέλησε να υπερασπιστεί τον Παρμέν:

– Άφησέ τον, Γκριγκόρι! Ας πάει στην ευχή.

– Αψίκоро μυαλουδάκι μου!– είπε η Πελαγία, πηγαίνοντας στην ιζμπα, τραβώντας μαζί της την Σάνκα, εκείνη όμως ξέφυγε: είχε τις δικές της σκέψεις για όλα όσα έβλεπε να συμβαίνουν.

– Λοιπόν, ας είναι, τελευταία φορά,– ο Γκριγκόρι άφησε το γιακά από το ημίπαλτο του Παρμέν. – Μόνο να θυμάσαι τα λόγια μου: αν σε ξαναδώ, χωρίς καμιά κουβέντα θα σε μαχαιρώσω! Τι στέκεσαι και με κοιτάς! Φύγε, σου λένε!

Ο Παρμέν σήκωσε το καπέλο του από κάτω και κάτι θέλησε να πει, αλλά τα τρεμάμενα χείλη του δεν τον υπάκουσαν. Άνοιξε μια δυο φορές το στόμα του, αλλά φάνηκαν μόνο τα μαύρα, σάπια δόντια του και η μόνη λέξη που ακούστηκε ήταν:

– Έχετε γεια.

Σκυμμένος, θαρρείς και στον γιακά του βρισκόταν ακόμη το βαρύ χέρι του Γκριγκόρι, περπατούσε στους δρόμους ο Παρμέν. Παντού έσβηναν τα φώτα και, στο χωριό βασίλευε η ησυχία,– μόνο κάποιος ανικανοποίητος σκύλος μελαγχολικά γαύγιζε, φτάνοντας μέχρι τις πιο υψηλές καθαρές νότες και κατεβαίνοντας από εκεί μέχρι το κλαψούρισμα. Μέχρι να βγει ο ήλιος ήθελε ακόμη ώρα πολλή, αλλά το

σκοτάδι της νύχτας είχε ήδη αρχίσει να διαλύεται και να αντικαθίσταται από το γκρίζο λυκαυγές. Ξαφνικά πίσω από τον Παρμέν ακούστηκε ο ρυθμικός χτύπος που κάνει το ξυπόλητο βήμα. Μια παιδική λαχανιασμένη φωνή φώναζε, τραβώντας, τις τελευταίες λέξεις:

- Θείε Ά-μυ-τέ! Θείε Ά-μυ-τε!..

Ο Παρμέν γύρισε. Με το φουσιτίτσα της να ανεμίζει γύρω από τα πόδια της έτρεχε προς το μέρος του η Σάνκα · δεν είχε πια δυνάμεις να φωνάζει άλλο και το μόνο που έκανε ήταν να ανοιγοκλείνει το στόμα της.

Δίπλα στη Σάνκα έτρεχε χοροπηδώντας η διαβολεμένη Ζούτσα. Φτάνοντας τον Παρμέν η Σάνκα του άπλωσε το χέρι και με την τελευταία της ανάσα ψιθύρισε ασθμαίνοντας:

- Να.

- Τι κάνεις εκεί Σασούτα;- είπε έκπληκτος σκύβοντας προς το μέρος της ο Παρμέν, χωρίς να δει ότι η Ζούτσα έχει ξαπλώσει ανάσκελα και προσπαθεί να του τραβήξει την προσοχή! - Η Σάνκα άνοιξε διάπλατα το στόμα της, πήρε μια βαθιά ανάσα θέλοντας να βγάλει λόγο, μα με την πρώτη λέξη, ξεφύσησε δυνατά:

- Για σένα.

- Πού τρέχεις τζιτζίκι;- είπε ο Παρμέν μην μπορώντας, παρόλα αυτά, να καταλάβει.

- Θείε Άμυτε, πίτα,- αποφάσισε τελικά να πει η Σάνκα, η οποία λόγω κάποιος λογικής επιφυλακτικότητας δεν θεώρησε σκόπιμο να κρατήσει τα προσχήματα.

Το χεράκι της με δυσκολία κρατούσε ένα μεγάλο κομμάτι πίτα κι ήταν ήδη καταλερωμένο. Παρούσα κατά τον καυγά του Γκριγκόρι με τον Παρμέν, η Σάνκα χωρίς δυσκολία κατάλαβε ότι ο θείος Άμυτος είχε έρθει όχι για να βάλει φωτιά, αλλά για να ρίξει μια ματιά,

επειδή ζει μόνος του και δεν έχει να φάει τίποτα. Παλιά η μανούλα του έδινε να φάει, τώρα όμως ποιος του δίνει;

- Φάε,- είπε ο Σάνκα δίνοντας του την πίτα. Όπως σε όλα τα πλάσματα της ηλικίας της, έτσι και σ' αυτήν άρεσε να βλέπει την άμεση υλοποίηση των σχεδίων της. - Γιατί δεν τρως;

Ο Παρμέν σφίγγοντας με τα χέρια του τους αδύνατους ώμους, κοιτούσε χωρίς να μπορεί να τραβήξει το βλέμμα του από τα πρησμένα μάγουλα και την σηκωμένη μυτούλα, η οποία χωρίς να αλλάξει τις συνήθειες της ήταν λίγο λερωμένη.

«Για δες ο χαζούλης: δε θέλει να φάει, - σκέφτηκε με δυσπιστία η Ζούτσα, η οποία καλοκοίταζε την πίτα και ήδη την άγγιζε ελαφρά με το πίσω της πόδι: - εγώ θα την είχα ήδη φάει».

- Φάε, λοιπόν,- τον παρακάλεσε η Σάνκα.

Αντί για την αναμενόμενη απάντηση ο Παρμέν έπιασε κι έσφιξε το μαλλιαρό κεφαλάκι στο σημαδεμένο και άτριχο μάγουλο του. Η Σάνκα ένιωθε καλά και ζεστά, μέχρι που κάτι υγρό κύλησε στο λαιμό της. Γυρνώντας το κεφάλι είδε πως ο θείος Άμυτος, αυτός ο παράξενα ψηλός και δυνατός θείος Άμυτος, κλαίει.

- Τι έπαθες; Μη κλαις;- ψιθύρισε η Σάνκα. - Μη κλαις, - είπε αυστηρά, χωρίς να παίρνει απάντηση. - Αλλιώς θα βάλω κι εγώ τις φωνές.

Ο Παρμέν ήξερε πως αν η Σάνκα θα βάλει τις φωνές, πάει να πει πως θα ξυπνήσει όλο το χωριό και ψιθύρισε, φιλώντας τα μεγάλα υγρά της μάτια:

- Δεν είναι τίποτα Σασούτα, δεν έχω τίποτα κορίτσι μου. Θα περάσει, μην ανησυχείς. Δεν με ξέχασες, με θυμήθηκες. - Και άρχισαν ξανά δάκρυα να κυλούν από τα μάτια του Παρέν. - Με πρόσβαλαν Σασούτα. Εσένα όμως τι σου έκαναν περισσότερα μου;

Κλείνοντας το ένα μάτι με το χέρι που κρατούσε την πίτα, η Σάνκα άνοιξε εκφραστικά το στόμα και ούρλιαξε:

- Ου, ου... Γκρίσκα... κακιασμένε!

- Μα τι κάνεις εκεί Σασούτα,- την ρώτησε ο Παρμέν.

- Κα-κούργος!- συνέχισε, ανυποχώρητη η κοπελίτσα. Από την αυλή των Γκνέντιχ ακούστηκε η φωνή που την καλούσε: «Σά-ν-κααα!»

Ακούγοντας τη φωνή της Πελαγίας ο Παρμέν βιαστικά άφησε τη Σάνκα στη γη και, βιαστικά, την σταύρωσε, ψιθυρίζοντας:

- Πήγαινε στην ευχή του Θεού κοριτσάκι μου, γλυκειά μου, θα ανησυχήσει η μητέρα σου.

- Άφησέ με, δε φοβάμαι.

- Πήγαινε καλή μου, πήγαινε.

Σκύβοντας το κεφάλι σαν ταύρος, έτοιμος να κερατίσει, η Σάνκα έφυγε διστακτικά, αλλά καταλαβαίνοντας πως η αποστολή της δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί, επέστρεψε, έδωσε το κομμάτι της πίτας και πιο ελαφριά κι από φτερό έφυγε τρέχοντας για το σπίτι της. Ρίχνοντας ένα αποχαιρετιστήριο βλέμμα στο κατώφλι, την ακολούθησε απρόθυμα η Ζούτοκα. Ένα λεπτό αργότερα στην αυλή των Γκνέντιχ ακούστηκε η θυμωμένη φωνή της Πελαγίας.

Είχε φέξει σχεδόν όταν ο Παρμέν έφτασε στην όχθη και κάθισε στο σκεπασμένο με το κιτρινισμένο περσινό χορτάρι λόφο, σε ορισμένα σημεία του οποίου είχε ήδη φυτρώσει το φετινό. Κάτω του έλαμπε το ποτάμι. Τα νερά ήταν σκοτεινά σα νύχτα. Όλο το ποτάμι έμοιαζε να τον πλησιάζει. Από ψηλά κατέβαιναν οι μεγάλοι πάγοι. Κυλούσαν οι πάγοι όμορφα, αθόρυβα. Θαρρείς και δεν κυλούσαν οι πάγοι, αλλά ολόκληρο το ποτάμι.

Ο ουρανός από γκρίζος έγινε λευκός, μετά γαλανός, αλλά ο Πάρμεν εξακολουθούσε να κάθεται. Και να είναι θλιμμένος βαθειά.

Το φίλεμα

– Έλα, έλα! – παρακάλεσε για τρίτη φορά τον Σενίστα και για τρίτη φορά ο Σαζόνκα απάντησε βιαστικά:

– Θα έρθω, θα έρθω, μη φοβάσαι. Κι αν δεν έρθω, θα έρθω οπωσδήποτε.

Και σώπασαν ξανά. Ο Σενίστα ήταν ξαπλωμένος ανάσκελα, σκεπασμένος μέχρι το πηγούνι με μια γκριζα νοσοκομειακή κουβέρτα, με το βλέμμα καρφωμένο στον Σαζόνκα· δεν ήθελε να ξαναφύγει ο Σαζόνκα από το νοσοκομείο και με το απαντητικό του βλέμμα για άλλη μια φορά επιβεβαίωσε την υπόσχεση να μην τον αφήσει θύμα της μοναξιάς, της αρρώστιας και του φόβου. Ο Σαζόνκα ήθελε να φύγει, αλλά δεν ήξερε πως να το κάνει χωρίς να προσβάλει το μικρό αγόρι, σκάλιζε τη μύτη του, σχεδόν γλιστρούσε από την καρέκλα και ξανά καθόταν γερά και αποφασιστικά, θαρρείς κι επρόκειτο να κάθεται εκεί για πάντα. Θα καθόταν κι άλλο, αν είχαν κάτι να πουν · δεν είχαν όμως να πουν τίποτα και σκέψεις ανόητες περνούσαν από το μυαλό του, εξαιτίας των οποίων ήθελε να γελάσει μα και ντρεπόταν κιόλας. Έτσι, όλη την ώρα ήθελε να αποκαλεί τον Σενίστα με το όνομα και τον πατρώνυμό του, δηλαδή Συμεών Γιεροφέγιεβιτς, πράγμα που ήταν απελπιστικά ανόητο: ο Σενίστα ήταν ένα μικρό αγόρι, παραγιός, ενώ ο Σαζόνκα ήταν ένας αξιοσέβαστος μάστορας και μέθυσος και τον έλεγαν από συνήθεια Σάζονκα. Δεν είχαν καν περάσει ούτε δύο εβδομάδες από τότε που είχε δώσει στο Σενίστα την τελευταία σφαλιάρα και ήταν τόσο χαζό αυτό που έκανε που τώρα δεν ήθελε να το συζητήσει καθόλου.

Ο Σαζόνκα άρχισε και πάλι να γλιστράει από την καρέκλα, αλλά πριν προλάβει να γλιστρήσει το μισό του σώμα, ανασηκώθηκε με ορμή και είπε κάτι που έμοιαζε με προσβολή ή με παρηγοριά:

– Αυτά που λες. Πονάει ε;

Ο Σενίστα κούνησε επιβεβαιωτικά το κεφάλι και απάντησε ήρεμα:

– Άντε πήγαινε. Σε λίγο θ' αρχίσεις να βρίζεις.

– Σωστά,– είπε χαρούμενος ο Σάζονκα για την αφορμή. – Αυτό έλεγε κι αυτός: μίλα, πιο γρήγορα. Θα το πας κι αμέσως θα γυρίσεις πίσω. Και μη τολμήσεις να αγγίξεις βότκα. Να πάρει ο διάβολος!

Αντιλαμβανόμενος ότι μπορεί τώρα πλέον να φύγει ανά πάσα στιγμή, ο Σάζονκα ένιωσε βαθιά μέσα στην ψυχή του ένα έντονο αίσθημα θλίψης για τον μεγαλοκέφαλο Σενίστα. Τη θλίψη την προκάλεσε όλη αυτή η ασυνήθιστη κατάσταση: μια στριμωγμένη σειρά κρεβατιών με φτωχούς σκυθρωπούς ανθρώπους· η ατμόσφαιρα εμποτισμένη με τη μυρωδιά των φαρμάκων και τις αναθυμιάσεις του άρρωστου ανθρώπινου κορμιού· το αίσθημα της προσωπικής ρώμης και υγείας. Χωρίς να προσπαθήσει να αποφύγει το παρακλητικό βλέμμα, ο Σάζονκα έσκυψε προς το Σενίστα και του επανέλαβε με κατηγορηματικό ύφος:

– Εσύ, Συμεών... Σένια, μη φοβάσαι. Θα έρθω. Μόλις χαλαρώσω λίγο θα γυρίσω εδώ. Δεν είμαστε άνθρωποι εμείς; Θεέ μου! Κάποιος πρέπει να μας καταλάβει κι εμάς. Με πιστεύεις ή όχι;

Και με ένα χαμόγελο των μαυρισμένων, καπνισμένων του χειλιών, ο Σενίστα απάντησε.

– Σε πιστεύω.

– Να!– είπε θριαμβευτικά ο Σάζονκα.

Τώρα ένιωθε καλά κι ανάλαφρα και μπορούσε να αναφερθεί και στη σφαλιάρα που τυχαία είχε ρίξει πριν από δύο εβδομάδες. Προσεκτικά, αγγίζοντας με το δάχτυλο τον ώμο του Σενίστα, ρώτησε υπαινικτικά:

– Κι αν κάποιος σε βάρεσε στο κεφάλι, δεν το έκανε με κακία, έτσι; Θεέ μου! Το κεφάλι σου είναι τόσο βολικό: μεγάλο και ξυρισμένο.

Ο Σενίστα χαμογέλασε και ο Σάζονκα σηκώθηκε από την καρέκλα. Ήταν πολύ ψηλός, τα μαλλιά του, σγουρά, χτενισμένα, ήταν σαν ένα πλούσιο και χαρούμενο καπέλο, ενώ τα γκρίζα γουρλωμένα του μάτια έλαμπαν και χαμογελούσαν ανέμελα.

- Λοιπόν, χαιρετίσματα!- είπε, χωρίς να κουνηθεί από τη θέση του.

Επίτηδες είπε «χαιρετίσματα» αντί «χαιρετώ!», γιατί έτσι του έβγαινε πιο εγκάρδιο, μα τώρα νόμιζε πως και αυτό δεν ήταν αρκετό. Θα έπρεπε να κάνει κάτι ακόμη, κάτι πιο εγκάρδιο και καλό, κάτι που μετά από αυτό ο Σενίστα θα μπορούσε χαρούμενος να βρίσκεται στο νοσοκομείο, ενώ ο ίδιος θα μπορούσε εύκολα να φύγει. Συνέχιζε λοιπόν, αμήχανα να παραδέρνει στη θέση του, με την αστεία, παιδική του αμηχανία, όταν ο Σενίστα τον έβγαλε και πάλι από τη δύσκολη θέση.

- Χαιρετώ!- είπε με την λεπτή παιδική, τσιριχτή του φωνούλα και πολύ απλά, σαν μεγάλος άντρας, έβγαλε το χέρι από την κουβέρτα και σαν ίσος προς ίσο το έτεινε στον Σάζονκα.

Ο Σάζονκα, καταλαβαίνοντας πως αυτό ήταν εκείνο που του έλειπε για να ηρεμήσει τελείως, έπιασε συμπονετικά τα λεπτά δαχτυλάκια με την τεράστια χούφτα του, τα κράτησε για λίγο και μετά τα άφησε αναστενάζοντας. Υπήρχε κάτι το πολύ λυπητερό και μυστηριώδες στο άγγιγμα αυτών των λεπτών μικρών δαχτύλων που έκαιγαν: θαρρείς και ο Σενίστα δεν ήταν ίδιος με τους υπόλοιπους ανθρώπους του κόσμου τούτου, αλλά ήταν υπεράνω όλων και πιο ελεύθερος και όλα αυτά συνέβαιναν γιατί ανήκε πια στον άγνωστο αλλά απειλητικό και παντοδύναμο αφέντη. Τώρα μπορούσε να τον αποκαλεί Συμέων Γιεροφέγιεβιτς.

- Θα ξανάρθεις ναι;- τον παρακάλεσε για τέταρτη φορά ο Σινέστα και η παράκληση αυτή έδωξε εκείνο το τρομακτικό και μεγάλο που πριν από μια στιγμή τον είχε σκεπάσει με τις αθόρυβες φτερούγες του.

Έγινε ξανά μικρό παιδί, που είναι άρρωστο και υποφέρει, και πάλι τον λυπήθηκε, τον λυπήθηκε πολύ.

Όταν ο Σάζονκα βγήκε από το νοσοκομείο, για ώρα πολλή τον ακολουθούσε η μυρωδιά των φαρμάκων και η παρακλητική φωνή:

- Να ξανάρθεις!

Και, ανοίγοντας αμήχανα τα χέρια ο Σάζονκα απαντούσε:

– Γλυκέ μου! Άνθρωποι δεν είμαστε;

[II]

Πλησίαζε το Πάσχα, οι δουλειές στο ραφείο ήταν τόσες πολλές που μόνο μία φορά, μια Κυριακή ο Σάζονκα κατάφερε να πει αλλά και πάλι, χωρίς να μεθύσει. Μέρες ολόκληρες, ανοιξιάτικες, φωτεινές και μεγάλες, από το πρώτο κακάρισμα του πετεινού μέχρι το τελευταίο, καθόταν στο περβάζι του παραθύρου του, αλά Τούρκα, πάνω στα πόδια του, σφυρίζοντας σιγανά συνοφρυωμένος και μελαγχολικός. Το πρωί το παράθυρο ήταν στη σκιά και από τις χαραμάδες έμπαινε κρύο, αλλά προς το μεσημέρι ο ήλιος έριχνε μια στενή κίτρινη λωρίδα με αχτίδες, μέσα στις οποίες χόρευαν οι σκόνες. Μετά από μισή ώρα ολόκληρο το περβάζι με τα πεταμένα κουρέλια και το ψαλίδι φλεγόταν από το εκτυφλωτικό φως και έκανε τόση ζέστη που έπρεπε να ανοίξει το παράθυρο σα να 'ταν ήδη καλοκαίρι. Μαζί με το κύμα του δροσερού, φρέσκου αέρα, εμποτισμένου με τη μυρωδιά της μουσκεμένης κοπριάς, της ξεραμένης βρωμιάς και των ανακουφισμένων νεφρών, από το παράθυρο έμπαινε ακόμη μια αδύναμη μύγα και ακουγόταν ο θόρυβος του δρόμου με τις χιλιάδες φωνές. Οι κότες σκάλιζαν το χώμα που σκέπαζε τα λουλούδια δίπλα στο φράχτη για το χειμώνα και κακάριζαν μακάριες, φωλιάζοντας στους στρογγυλούς λάκκους: στην απέναντι πλευρά του δρόμου, εκεί όπου το χώμα είχε πια στεγνώσει για τα καλά, τα παιδιά έπαιζαν κότεια, οι δυνατές φωνές και τα χτυπήματα των μπρούτζινων πλακών με τα πούλια ακούγονταν πια σα μια νότα θέρμης και φρεσκάδας. Δεν κυκλοφορούσαν πολλές άμαξες στο δρόμο που βρισκόταν στην άκρη της πόλης Οριόλ, σπανίως περνούσε με το αμάξι του κάποιος μουζίκος που ζούσε στα προάστια · το κάρο χοροπηδούσε πάνω στις μεγάλες, γεμάτες λάσπες ρόδες του και οι ήχοι που έβγαζε θύμιζαν πολύ το καλοκαίρι και την ανοιχτωσιά.

Όταν είχε αρχίσει να πονάει η μέση του Σάζονκα και τα μαυρισμένα του δάχτυλα δεν μπορούσαν να κρατήσουν τις βελόνες, ξυπόλητος και χωρίς ζωνάρι, όπως ήταν, πετάγονταν στο δρόμο, πηδώντας με

μεγάλα άλματα τους νερόλακκους για να πάει να βρει τα παιδιά που έπαιζαν.

– Δώσε μου να βαρέσω κι εγώ,– παρακαλούσε και μια δεκάδα βρώμικων χεριών του έδινε τις πλάκες και μια δεκάδα φωνών τον παρακαλούσαν:

– Για μένα! Σάζονκα για μένα!

Ο Σάζονκα διάλεγε μια βαριά πλάκα, μάζευε το μανίκι του και, παίρνοντας τη στάση του δυσκοβόλου αθλητή, μετρούσε με το βλέμμα του την απόσταση. Με ένα ελαφρύ συριγμό η πλάκα έφευγε από το χέρι του και κυματοειδώς χοροπηδώντας, με ένα φάλτσο χτύπημα χτυπούσε στο κέντρο. Τότε τα κότσια διαλύονταν αμέσως και τα μικρά αγόρια ζητωκραύγαζαν. Μετά από μερικά χτυπήματα ο Σάζονκα ξεκουραζόταν κι έλεγε στα αγοράκια:

– Ο Σενίστα είναι ακόμη στο νοσοκομείο παιδιά.

Τα παιδάκια όμως, απασχολημένα με το ενδιαφέρον παιχνίδι τους, υποδέχονταν το νέο ψυχρά και αδιάφορα.

– Πρέπει να του πάω φίλημα. Να τι θα του πάω,– συνέχιζε ο Σάζονκα.

Με η λέξη «φίλημα» όλοι γυρνούσαν προς το μέρος του. Ο Μίσκα Ποροσιόνοκ κρατώντας με το ένα χέρι το παντελόνι του – με το άλλο κρατούσε τα κότσια στον ποδόγυρο της πουκαμίσας του, τον συμβούλεψε με σοβαρό ύφος:

– Να του δώσεις μια δεκάρα.

Η δεκάρα ήταν το ποσό που είχε υποσχεθεί να δώσει ο παππούς στον Μίσκα, γι' αυτό κι εκείνος δε γνώριζε άλλο όριο της ανθρώπινης ευτυχίας. Δεν είχε όμως χρόνο να μιλάει άλλο για το νοσοκομείο και με τα ίδια γιγάντια άλματα ο Σάζονκα επέστρεψε στη θέση του και ξανάπιανε δουλειά. Τα μάτια του πρήστηκαν, το πρόσωπό του πήρε ένα χλωμό κίτρινο χρώμα, σαν να ήταν άρρωστος, και οι φακίδες στα μάτια και στη μύτη είχαν πια σκουρύνει πολύ. Μόνο τα προσε-

κτικά χτενισμένα μαλλιά του κρέμονταν κάτω από το ίδιο χαρωπό καπέλο και, όταν το αφεντικό, ο Γαβριήλ Ιβάνοβιτς, τα κοιτούσε, θυμόταν εκείνο το μικρό άνετο, κόκκινο καπηλειό και τη βότκα και άρχισε να βρίζει ανελέητα και να φτύνει.

Στο μυαλό του Σάζονκα όλα ήταν θολά και μπερδεμένα και ώρες ολόκληρες παιδεύονταν με κάποια σκέψη: πότε για τις νέες μπότες του πότε για μια φουσαρμόνικα. Πολύ συχνά όμως σκεφτόταν τον Σενίστα και το φίλημα που θα του πάει. Η ραπτομηχανή μονότονα και νανουριστικά χτυπούσε, φώναζε το αφεντικό και πάντα η ίδια εικόνα περνούσε από το κουρασμένο μυαλό του Σάζονκα: πως πηγαίνει στο Σενίστα και του δίνει το φίλημα, τυλιγμένο σε ένα βαμβακερό μαντίλι. Πολύ συχνά όταν έκανε ύπνο βαρύ ξεχνούσε ποιος ήταν ο Σενίστα και δεν μπορούσε να θυμηθεί το πρόσωπό του · το βαμβακερό μαντίλι όμως, το οποίο έπρεπε να αγοράσει, το έβλεπε ολοκάθαρα και μάλιστα νόμιζε πως ο κόμπος του δεν ήταν δεμένος καλά. Και σε όλους, στο αφεντικό, στη γυναίκα του αφεντικού, στους πελάτες και στα παιδιά, ο Σάζονκα έλεγε ότι θα πάει να δει το αγόρι οπωσδήποτε ανήμερα του Πάσχα.

– Πρέπει να πάω,– έλεγε κατηγορηματικά. – Θα χτενιστώ και θα πάω κατευθείαν να το δω. Να, καλέ μου, πάρε!

Λέγοντας αυτά όμως, έβλεπε μιαν άλλη εικόνα: την πόρτα του κόκκινου καπηλειού ορθάνοιχτη και στο σκοτεινό βάθος του ένα ποτήρι ξέχειλα γεμάτο με βρώμικη βότκα. Και τότε ένα αίσθημα πικρό γέμιζε τη ψυχή του γι' αυτή του την αδυναμία, την οποία δεν μπορούσε να νικήσει. Ήθελε να φωνάξει δυνατά κι επίμονα: «Στο Σενίστα θα πάω! Στο Σενίστα!»

Το μυαλό του γέμιζε με μια γκρίζα, κινούμενη θολούρα και μόνο το βαμβακερό μαντίλι ξεχώρισε. Δεν ένιωθε όμως χαρά, μα μια απειλητική μομφή και μια προειδοποίηση.

Ανήμερα του Πάσχα και την δεύτερη μέρα του Πάσχα ο Σάζονκα ήταν μεθυσμένος, έμπλεξε σε καυγά, τον χτύπησαν και διανυκτέρευσαν στο αστυνομικό τμήμα της γειτονιάς.

Ο δρόμος, λουσμένος στο φως του ήλιου, ήταν γεμάτος από πολύχρωμες βαμβακερές πουκαμίες και με τη χαρούμενη λάμψη λευκών δοντιών που έτρωγαν ηλιόσπορους· φουσαρμόνικες ακούγονταν παντού, χτυπήματα από τα κότσια πάνω στις τσιγκινες πλάκες, το δυνατό κακάρισμα του πετεινού που καλούσε σε μονομαχία το γείτονα του. Ο Σάζονκα όμως δεν κοιτούσε γύρω του. Το πρόσωπό του, με το μελανιασμένο μάτι και το πρησμένο χέιλος, ήταν σκυθρωπό και συγκεντρωμένο και μάλιστα τα μαλλιά του δεν ήταν σαν την πυκνή χαίτη, μα κρέμονταν αναμαλλιασμένα. Ντρεπόταν που μέθυσε και που δεν είχε κρατήσει την υπόσχεσή του, δεν ήθελε να πάει στο Σενίστα απεριποίητος, χωρίς να φοράει την κόκκινη μάλλινη πουκαμιά του και το γιλεκάκι, ούτε να βρωμοκοπάει βότκα. Όσο πλησίαζε όμως στο νοσοκομείο, τότε καλύτερα ένιωθε και το βλέμμα του έπεφτε προς τα κάτω, στη δεξιά του πλευρά, όπου προσεκτικά κρατούσε στο χέρι του το μπογαλάκι με το φίλημα. Τώρα πια μπορούσε να φανταστεί το πρόσωπο του Σενίστα καθαρά, με τα ξεραμένα του χείλη και το παρακλητικό βλέμμα.

– Είδες καλέ μου! Αχ Κύριε!– έλεγε ο Σάζονκα και επιτάχυνε το βήμα του.

Να και το νοσοκομείο – ένα κίτρινο, τεράστιο κτίριο με μαύρα κουφώματα στα παράθυρα, πράγμα που τα έκανε να μοιάζουν με σκοτεινά απειλητικά μάτια. Να και ο μεγάλος διάδρομος και η μυρωδιά των φαρμάκων και το αίσθημα του δέους και της μελαγχολίας. Να το δωμάτιο και το κρεβάτι του Σενίστα...

Μα που είναι ο Σενίστα;

– Ποιον θέλετε;– τον ρώτησε η νοσοκόμα που μπήκε μετά απ’ αυτόν.

– Ένα αγόρι ήταν εδώ. Ο Συμεών. Ο Συμεών Γιεροφέγιεφ. Να σ’ αυτό το κρεβάτι. – Ο Σάζονκα έδειξε με το δάχτυλο του το άδειο κρεβάτι.

- Έπρεπε να ενδιαφερθείτε νωρίτερα, για να μην ταλαιπωρείστε,-
είπε με αγένεια η νοσοκόμα. Και δεν τον λένε Συμεών Γιεροφέγιεφ,
αλλά Συμεών Πουστόσκιν.

- Γιεροφέγιεφ είναι το πατρώνυμό του. Τον πατέρα του έλεγαν Γιε-
ροφεί, άρα αυτός είναι Γιεροφέγιτς,- εξήγησε ο Σάζονκα, αποκτώ-
ντας σταδιακά ένα χλωμό χρώμα στο πρόσωπό του.

- Πέθανε ο Γιεροφέγιτς σας. Το μόνο που δεν ξέραμε ήταν το πατρώ-
νυμό του. Για μας ήταν ο Συμεών Πουστόσκιν. Πέθανε, σου λέω.

- Όστε έτσι!- είπε ευγενικά έκπληκτος ο Σάζονκα, τόσο χλωμός που
οι φακίδες φαινόταν πολύ έντονες, θαρρείς κι ήταν πιτσιλιές από με-
λάνι. - Και πότε συνέβη αυτό;

- Χθες, μετά τον Εσπερινό.

- Μπορώ!...- ρώτησε, κομπιάζοντας ο Σάζονκα.

- Γιατί όχι;- απάντησε αδιάφορα η νοσοκόμα. - Ρωτήστε που είναι ο
νεκροθάλαμος και θα σας δείξουν. Μη βιάζεστε! Αδύναμος ήταν, δεν
είχε ζωή μέσα του.

Η γλώσσα που χρησιμοποιούσε ο Σάζονκα για να βρει το δρόμο
ήταν ευγενική και προστακτική, τα πόδια του τον κρατούσαν καλά
και πήγαιναν προς την κατεύθυνση που του είχαν υποδείξει, μα τα
μάτια του δεν έβλεπαν τίποτα. Άρχισε να βλέπει μόνο όταν ακίνητο
και ευθύ στάθηκε το βλέμμα του πάνω στο νεκρό κορμί του Σενίστα.
Τότε ένιωσε μια παράξενη παγωνιά να τον τυλίγει, έτσι όπως στεκό-
ταν μέσα στο νεκροθάλαμο και είδε τα πάντα γύρω του: τους τοίχους
που ήταν γεμάτοι με γκρίζες κηλίδες, το παράθυρο που ήταν γεμάτο
με ιστούς αράχνης · όσο φωτεινός κι αν ήταν ο ήλιος, ο ουρανός από
αυτό το παράθυρο έμοιαζε να είναι γκρίζος και παγωμένος όπως στο
φθινόπωρο. Κάπου μέσα στο χώρο αυτό ακουγόταν το διακεκομμέ-
νο ζουζούνισμα μιας μύγας· κάπου έσταζε· καπ, έκανε μια σταγόνα
σαν έπεφτε και πολλή ώρα αργότερα ακουγόταν στην ατμόσφαιρα
ένα κουδουνιστός, παραπονιάρικος ήχος.

Ο Σάζονκα έκανε ένα βήμα πίσω και είπε δυνατά:

- Χαιρετίσματα, Συμεών Γιεροφέγιτς.

Στη συνέχεια γονάτισε, άγγιξε με το μέτωπο του το υγρό πάτωμα και σηκώθηκε.

- Συγχώρα με, Συμεών Γιεροφέγιτς,- είπε δυνατά τονίζοντας την κάθε συλλαβή και γονάτισε ξανά και για ώρα πολλή ακουμπούσε με το μέτωπο το πάτωμα, μέχρι που άρχισε να ζαλίζεται.

Η μύγα είχε πάψει να ζουζουνίζει, έκανε ησυχία όπως συμβαίνει πάντα στα μέρη όπου υπάρχει ένας νεκρός. Σε ίσα χρονικά διαστήματα ακούγονταν ο ήχος που έκαναν οι σταγόνες που έπεφταν, έπεφταν και έκλαιγαν - ήρεμα και τρυφερά.

[IV]

Αμέσως μετά το νοσοκομείο τελείωνε η πόλη και ξεκινούσαν τα χωράφια και ο Σάζονκα τράβηξε κατά κει. Ίσιωμα που δεν είχε τίποτα, ούτε δέντρο, μηδέ κτίριο, απλωνόταν μπροστά και το αεράκι που φυσούσε έμοιαζε με ανάσα ελεύθερη και ζεστή. Ο Σάζονκα στην αρχή περπατούσε στο στεγνό δρόμο, μετά έστριψε αριστερά και μετά ευθεία από τα μέρη που περσινού θερισμού κατευθύνθηκε προς το ποτάμι. Κατά τόπους το έδαφος ήταν ακόμη γυμνό, εκεί, μετά το πέρασμά του έμειναν τα ίχνη των ποδιών του με τα σκούρα λακκάκια που άφηναν τα τακούνια του.

Στην όχθη ο Σάζονκα ξάπλωσε πάνω σε ένα κομμάτι γη σκεπασμένο με χορτάρι, όπου δε φυσούσε και έκανε ζέστη, θαρρείς κι ήταν μέσα στο λουτρό, κι έκλεισε τα μάτια του. Οι αχτίδες του ήλιου περνούσαν μέσα από τις κλειστές βλεφαρίδες σαν ένα ζεστό, κόκκινο κύμα· ψηλά στον γαλάζιο ουρανό κελαηδούσε ένας κορυδαλλός και ήταν πολύ ευχάριστο να μυρίζει κανείς παρά να σκέφτεται. Το νερό της πλημμύρας είχε υποχωρήσει και το ποτάμι είχε μετατραπεί σε ένα μικρό ρυάκι, ενώ κάπου στην απέναντι στενή όχθη είχαν απομείνει ως ίχνη της αναταραχής της, κάτι μεγάλοι πάγοι που δεν είχαν λιώσει ακόμη. Ήταν πεταμένοι εδώ κι εκεί και σαν λευκά τρίγωνα υψώνονταν προς τα πάνω για να συναντήσουν τις φλεγόμενες ανελήτες

αχτίδες, οι οποίες βήμα-βήμα τους λείαιναν και τους τρυπούσαν. Έτσι όπως λαγοκοιμόταν ο Σάζονκα άπλωσε το χέρι του κι έπιασε κάτι σκληρό, τυλιγμένο σε ύφασμα.

Το φίλεμα.

Ανασηκώθηκε βιαστικά ο Σάζονκα και φώναξε:

– Θεέ μου! Τι είναι αυτό;

Είχε λησμονήσει εντελώς το μπογαλάκι και με τρομαγμένο βλέμμα το κοιτούσε: είδε στον ύπνο του ότι το μπογαλάκι απέκτησε δική του ζωή και είχε έρθει εδώ και ξάπλωσε δίπλα του και φοβόταν πολύ να το αγγίξει. Ο Σάζονκα κοιτούσε και κοιτούσε, χωρίς να μπορεί να τραβήξει το βλέμμα του και μια ολοένα και αυξανόμενη θλίψη και μια εξωφρενική θλίψη πλημμύριζε τη σκέψη του. Κοιτούσε το βαμβακερό μαντίλι και είδε πως και ανήμερα και τη δεύτερη και την τρίτη ημέρα ο Σενίστα τον περίμενε και γυρνούσε προς την μεριά της πόρτας και κοίταζε, μα εκείνος δεν ερχόταν. Πέθανε μοναχός, ξεχασμένος, σα σκυλάκι που το πέταξαν στα σκουπίδια. Αν πήγαινε μια μέρα νωρίτερα θα μπορούσε με τα πρησμένα του ματάκια να δει το φίλεμα και να χαρεί η παιδική του ψυχούλα, και χωρίς πόνο, χωρίς τη φρικτή θλίψη της μοναξιάς να πετάξει η ψυχή του ψηλά στον ουρανό.

Ο Σάζονκα έκλαιγε, με τα χέρια του χωμένα στα πυκνά μαλλιά του, κυλιόταν στο χώμα.

– Θεέ μου! Δεν είμαστε άνθρωποι εμείς;

Και με σκισμένο χείλος έπεσε στο χώμα και ηρέμησε μέσα σε μια κρίση βουβού κλάματος. Το πρόσωπό του μαλακό και τρυφερό το γαργαλούσε το φρέσκο χορτάρι · μια έντονη, ηρεμιστική μυρωδιά έβγαινε από την υγρή γη και είχε όλη εκείνη την τεράστια δύναμη που τρομακτικά καλούσε τη ζωή. Σαν την προαιώνια μητέρα, η γη δεχόταν στην αγκαλιά της τον αμαρτωλό γιο και με τη ζέστη, την αγάπη και την ελπίδα ηρέμησε την βασανισμένη του καρδιά.

Μακριά, στην πόλη, ακούγονταν οι φάλτσες, χαρούμενες, γιορτινές
κωδωνοκρουσίες.

Ιβάν Μπούνιν

Σε ξένο τόπο

Στο σιδηροδρομικό σταθμό υπήρχε η συνήθης φασαρία: είχε έρθει η άγια νύχτα. Όταν πέρασε η ταχυδρομική αμαξοστοιχία των εννέα, όλοι βιάστηκαν να τελειώσουν μόνο εκείνες τις δουλειές που δεν έπαιρναν άλλη αναβολή, για να πάνε όσο πιο γρήγορα μπορούσαν στα διαμερίσματά τους, να πλυθούν, να φορέσουν καθαρά ρούχα

και με την οικογένειά τους, ανακουφισμένοι, να περιμένουν τη γιορτή, για να ξεκουραστούν τουλάχιστον από την κουραστική ζωή.

Η μισοσκοτεινή αίθουσα της τρίτης θέσεως, η οποία πάντα ήταν γεμάτη ανθρώπους, φασαρία, επίμονες φωνές, βαριά ζεστή ατμόσφαιρα, τώρα ήταν άδεια και συμμαζεμένη. Από τα ανοιχτά παράθυρα και πόρτες έμπαινε η δροσιά της νύχτας του Νότου. Στη γωνιά μελissoκέρια έφεγγαν το αναλόγιο και τις χρυσές εικόνες, ανάμεσα στις οποίες ήταν και η σκοτεινή μορφή του Σωτήρα που κοιτούσε θλιμμένα. Το καντήλι από κόκκινο γυαλί, κουνιόταν μπροστά της, πάνω στο χρυσό πλαίσιο κινούνταν οι λωρίδες του μισοσκοτάδου και του φωτός...

Οι περιπλανώμενοι μουζικοί από το κυβερνείο όπου είχε ξεσιάσει λιμός δεν είχαν να πάνε πουθενά για να ετοιμαστούν για τη γιορτή. Κάθονταν μέσα στο σκοτάδι, στην άκρη της μακριάς αποβάθρας.

Ένιωθαν πολύ άσχημα μακριά από τον τόπο τους, ανάμεσα σε ξένους, κάτω από ξένο ουρανό. Για πρώτη φορά στη ζωή υποχρεώθηκαν να φύγουν από τα μέρη τους για να πάνε μακριά να βρουν δουλειά. Φοβούνταν τα πάντα, ακόμη και μπροστά τους χαμάληδες ένιωθαν άβολα και βιαστικά έβγαζαν τα παλιοκαιρισμένα καπέλα τους. Εδώ και δύο μέρες τους είχε πλακώσει η θλίψη, περιμένοντας πότε θα φανεί η ασθενική και επηρμένη φιγούρα του βοηθού σταθμάρχη (τον οποίο είχαν ήδη προλάβει να του βρουν παρατσούκλι και τον έλεγαν «πετεινάρι») για να ανακοινώσει με ύφος σοβαρό και αυστηρό πότε και ποια εμπορική αμαξοστοιχία θα τους μεταφέρει στην Χαρτσίσκαγια. Η πλήξη τους ήταν τόσο μεγάλη που κοιμόνταν όλη την ημέρα.

Σύννεφα μαζεύτηκαν. Κατά αραιά διαστήματα ένα ζεστό ευωδιαστό αεράκι φυσούσε, φέρνοντας τη μυρωδιά από τις ανθισμένες λεύκες. Χωρίς να σταματάει ούτε για μια στιγμή, ακουγόταν από τον βάλτο που βρισκόταν λίγο πιο πέρα το μοχθηρό χάχανο των βατραχιών και, όπως κάθε συνεχής ήχος, δεν χαλούσε την ηρεμία. Στη δεξιά πλευρά, κάπου μακριά έλαμπε ο ήλιος που έδυε. Από τ' αριστερά είχε πέσει πια το μπλε σκοτάδι. Η μικρή φλόγα του δίσκου κρεμόταν

στην ατμόσφαιρα σαν μοναχικό πρασινωπό μοναχικό αστεράκι. Από εκεί, από τις άγνωστες εσχατιές της στέπας, ερχόταν το σκοτάδι...

– Ωχ, πρέπει, μα όχι γρήγορα!– ψιθύρισε ένας που ήταν μισοξαπλωμένος κοντά στα βαρέλια του σταθμού και χασμουρήθηκε.

– Πρέπει να πας στη δουλειά;– αποκρίθηκε ένας άλλος. – Πρέπει, μα όχι αμέσως. Τώρα δεν είναι ούτε επτά. – Θα πρέπει να περάσει η οκτώ, – πρόσθεσε ένα τρίτος. Όλοι ένιωθαν άσχημα. Μόνο ένας δεν ήθελε να παραδεχτεί τίποτα.

– Αϊ, νοστάλγησες; Α-α-α...– είπε μέσα στα χασμουρητά του, εκνευρίζοντας τον πρώτο. – Κοιτάξτε, παιδιά, θα μας βάλει και τις φωνές!

– Ξύπνα, Κιριούχ, ροχαλίζει,– απάντησε σοβαρά ο πρώτος και με ύφος αυστηρό απευθύνθηκε στο διπλανό του: – Παρμενίτς, πήγαινε να δεις τι ώρα είναι, εσύ που είσαι γραμματιζούμενος.

Ο Παρμενίτς απάντησε με αγαθή ήρεμη φωνή:

– Δεν ξέρω, την μικρή ώρα να διαβάζω στο ρολόι τους, όλο μπερδεύομαι: έχουν τρεις δείκτες.

– Μα δεν είναι το ίδιο;– παρατήρησε ξανά ο Κυρίλλ κοροϊδευτικά. – Θες τράβα, θες μη πας – το ίδιο μου κάνει...

Σώπαιναν για ώρα πολλή. Σύννεφα μαζεύτηκαν κι άλλα, το πυκνό σκοτάδι της ζεστής νύχτας τα σκέπαζε όλα τρυφερά. Ο γέροντας άνοιξε το τσιμπούκι του, σκάλισε με το δάχτυλό του τη φωτιά που είχε κοκκινίσει και ρούφηξε τόσο δυνατά που φώτισε το γκρίζο στρατιωτικού τύπου μουστάκι του και το γιακά από το ζιπούνι του. Για μια στιγμή φάνηκαν μέσα στο σκοτάδι η λευκή πουκαμίσια του ξαπλωμένου μπρούμυτα Κυρίλ και τα μπαλωμένα και σκισμένα ημίπαλτα δύο άλλων ηλικιωμένων μουζίκων. Στη συνέχεια, έκλεισε το καπάκι από το τσιμπούκι του, ζορίστηκε για λίγο και λοξοκοίταξε προς τ' αριστερά, τον ανηψιό του. Εκείνος λαγοκοιμόταν. Τα μακριά αδύνατα πόδια του, τυλιγμένα σε λευκά ποδόπανα, ήταν ακίνητα.

το αδύνατο κορμί του έκανε προφανές ότι ήταν ακόμη πολύ μικρός, εξαντλημένος, ένα παιδί που πρόωρα βγήκε στη δουλειά.

- Φιοντόρ κοιμάσαι;- του φώναξε ήρεμα ο γέροντας.

- Ό-όχι,- απάντησε εκείνος νυσταγμένα.

Ο γέροντας έσκυψε τρυφερά από πάνω του, και, χαμογελώντας, τον ρώτησε ψιθυριστά:

- Μήπως νοστάλγησες;

Η απάντηση ήρθε μετά από λίγο:

- Τι να νοσταλγήσω;

- Έλα τώρα. Πες, μη φοβάσαι.

- Μα δε φοβάμαι.

- Έλα, έλα, μη κρύβεσαι...

Ο Φέντκα σώπαινε. Ο γέροντας χαίδεψε τους αδύνατους ώμους του... στη συνέχεια ήρεμα γύρισε από την άλλη πλευρά.

Είχε ήδη πέσει το σκοτάδι. Τα περιγράμματα των στεγών των κτιρίων του σταθμού μόλις που φαίνονταν στο φόντο του νυχτερινού ουρανού. Εκεί όπου ο ουρανός ενωνόταν με το σκοτάδι της γης, διασταυρώνονταν και αχνοφαίνονταν πράσινες, μπλε και κόκκινες φλόγες. Προσεκτικά, με τους τροχούς της να τρίζουν, κύλησε δίπλα από την αποβάθρα η ατμομηχανή, φωτίζοντας με την κόκκινη λάμψη της θερμάστρας, γύρω από την οποία, σα σε σκοτεινή γωνιά της κόλασης, ήταν μαζεμένοι κάποιοι μαυριδεροί άνθρωποι και μετά, όλα βυθίστηκαν ξανά στο σκοτάδι. Οι μουζικοί για ώρα πολλή έστησαν αυτή προσπαθώντας να ακούσουν πώς εκεί κοντά ξεφυσούσε τον καυτό ατμό.

Στη συνέχεια κάπου μακριά ήχησε απειλητικά η σειρήνα. Μέσα από το σκοτάδι και μέσα από πολύχρωμες φλόγες ξεχώρισε το τρίγωνο των φλεγόμενων ματιών. Είχε ανάψει και πλησίαζε αργά-αργά, ενώ

πίσω του σερνόταν το μακρύ, ατελείωτα μακρύ εμπορικό τραίνο· κινούνταν ολοένα και πιο αργά μέχρι που σταμάτησε. Ένα λεπτό αργότερα κάτι έτριξε, κάτι μούγκρισε, τα βαγόνια τραντάχτηκαν, κινήθηκαν προς τα πίσω και μετά έμειναν ακίνητα. Ακούστηκαν κάποιες φωνές να μιλούν δυνατά, μετά όμως σώπασαν. Κάποιος αόρατος έφερε ένα φανάρι και ο φωτεινός κύκλος, ταλαντευόμενος, μετακινείτο στο έδαφος, κατά μήκος του τείχους που σχημάτιζαν τα βαγόνια.

– Τριάντα τέσσερα,– είπε ένας από τους μουζίκους.

– Πόσα; Βαγόνια; Πιο πολλά είναι.

– Μπορεί να είναι και πιο πολλά...

Ο Φέντκα στηρίχτηκε στο χέρι του και για ώρα πολλή κοιτούσε τον σκοτεινό όγκο της ατμομηχανής, η οποία φωτιζόταν αμυδρά, άκουγε πως κάτι έβραζε και μετά σώπαινε σ' αυτήν, πως στη συνέχεια αποσυνδέθηκε από την αμαξοστοιχία και ανάλαφρα και βαριά αναστέναξε μερικές φορές, χάθηκε στο σκοτάδι και με διακεκομμένα σφυρίγματα πρόσταζε να αδειάσει ο δρόμος... Τίποτα, τίποτα από όλα αυτά δε θύμιζε εδώ ότι ήταν μια μέρα γιορτινή!

– Εγώ πάλι νόμιζα πως στις γιορτές δεν κυκλοφορούν, – είπε ο Φάλκα.

– Μα τι λες! Δεν επιτρέπεται να μην κυκλοφορούν...

Τότε ακούστηκαν δειλές υποθέσεις ότι, ίσως, με αυτό το τραίνο θα ταξιδέψουν κι αυτοί. Είναι δύσκολο να κάθεται μια τέτοια νύχτα στο σκοτάδι των εμπορικών βαγονιών, μακάρι όμως να έφευγαν, δεν θα τους πείραζε καθόλου! Ο γέροντας είπε για τον Χαρτοίζσκαγια. Το μέλλον όμως ήταν απολύτως άδηλο: πού είναι αυτή η Χαρτοίζσκαγια και πότε θα φτάσουν εκεί, τι δουλειά θα έχουν, αν θα έχουν γενικώς; Μακάρι να συναντήσουν συντοπίτες τους για να τους βρουν ένα καλό μέρος! Αλλιώς θα αναγκαστούν ξανά σε μια καταθλιπτική αναμονή, να τρώνε ξερό ψωμί με ζεστό νερό από την τουαλέτα του σταθμού. Η θλίψη και η ανησυχία πλάκωσε ξανά τις

ψυχές τους. Ακόμη και ο Κυρίλ μαζεύτηκε, ξύθηκε ανήσυχος, κάθισε και κατέβασε το κεφάλι του...

– Πώς και μέινετε εδώ;– ακούστηκε μια άτολμη φωνή. – Ας πηγαίνατε τουλάχιστον στην πόλη, όλο κι όλο τέσσερα βέροτια είναι από δω...

– Κι αν μας πουν να ανέβουμε τώρα;– απάντησε σκυθρωπά ο Κυρίλ.
– Αν το χάσουμε, πάλι δέκα μέρες θα περιμένουμε. – Θα πρέπει να ρωτήσουμε...

– Να ρωτήσετε; Ποιον;

– Τον σταθμάρχη....

– Αλήθεια...

– Μα τώρα δεν είναι εδώ....

– Κάποιος θα είναι στη θέση του...

– Τι λέει η υπηρεσία, πάλι τέτοιο θα είναι,– μурμουρίσε σκυθρωπά ο Κυρίλ.

– Δεν θα είναι τέτοιο, μικρό, είπαν, πως θα είναι...και δε θα μπορέσουμε να ανέβουμε...

– Και πώς θα φύγουμε, για όνομα του Χριστού;

Όλοι γύρισαν και κοίταξαν τα κτίρια του σταθμού, με τα φωτισμένα παράθυρα, όπου κάθε οικογένεια έκανε τις προετοιμασίες για τη γιορτή.

Είναι κι οι μέρες τέτοιες, οι μέρες!– είπε αναστενάζοντας με φωνή αδύναμη και εγκάρδια ο γέροντας. – Κι εμείς, λες κι είμαστε τάρταροι, δεν πήγαμε ούτε μια φορά στην εκκλησιά!

Τώρα θα 'σουν στη χορωδία και θα έψαλεις, θείε...

Ο γέροντας όμως δεν άκουσε εκείνα τα λόγια που ειπώθηκαν γλυκά και μελαγχολικά. Καθόταν και μурμουρίζε σκεπτικός: «πρόσωπα

των αγγέλων εμφανίζονται με κάθε αρχή και εξουσία... πρόσωπα κεκρυμμένα ψάλλουν το τραγούδι αλληλούια...»

Και, αφού έμεινε για λίγο σιωπηλός, πρόσθεσε με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, με το βλέμμα καρφωμένο σε ένα σημείο μπροστά του: «και ανέστη εκ νεκρών, του σώσαι τα σύμπαντα...»

Όλοι ήταν σιωπηλοί.

Όλοι σκέφτονταν ένα πράγμα, κοινή ήταν η θλίψη όλων, ίδιες οι αναμνήσεις τους. Να, έρχεται η νύχτα, έρχεται η συγκρατημένη φασαρία των τελευταίων ετοιμασιών για να πάνε στην εκκλησιά. Στις αυλές ζεύουν τα άλογα, κυκλοφορούν οι μουζικοί φορώντας τις καινούριες μπότες τους και ξεκούμπωτες τις πουκαμίσες τους, με υγρά χτενισμένα μαλλιά· μισοντυμένες με τα καλά τους τα κορίτσια και οι γυναίκες γιατί τρέχουν από την ίζμπα στα πηγάδια, στις ίζμπες τυλίγουν στα μαντίλες τα τσουρέκια και τα αυγά... Μετά το χωριό μένει έρημο και ήσυχο... Πάνω από την σκοτεινή γραμμή του ορίζοντα, στο φόντο της δύσης, φαίνονται οι φιγούρες αυτών που περπατούν ή έρχονται εποχούμενοι στο χωριό... Στο χωριό, κοντά στην εκκλησία, τρίζουν μέσα στο σκοτάδι τα βαρυφορτωμένα κάρα · η εκκλησιά φωτίζεται... Στο ναό έχει ξεκινήσει ήδη η ανάγνωση, έχει πολύ κόσμο, συνωστισμό, μυρίζουν τα μελισσοκέρια, τα καινούργια ημίπαλτα και πουκαμίσες... Στον αυλόγυρο και στα μνήματα, από την άλλη πλευρά της εκκλησίας, παρέες ανθρώπων μαζεύονται, ακούγονται φωνές...

Ξαφνικά, κάπου μακριά ακούγεται η καμπάνα που χτυπά. Οι μουζικοί όλοι μαζί σηκώθηκαν και, κάνοντας το σταυρό τους, ασκεπείς, υποκλίθηκαν βαθιά προς την Ανατολή.

– Φιοντόρ! Σήκω!– μουρμούρισε ταραγμένος ο γέροντας.

Το αγόρι πετάχτηκε και σταυροκοπήθηκε γρήγορα και νευρικά. Βιάστηκαν και οι υπόλοιποι, ρίχνοντας στους ώμους τους τα δισάκια τους.

Στα παράθυρα του σταθμού είχαν αρχίσει να τρεμοπαίζουν οι φλόγες από τα μελισσοκέρια. Οι χρυσές εικόνες γίνονταν ένα με τη χρυσή τους λάμψη. Η αίθουσα της τρίτης θέσεως γέμισε με υπαλλήλους και εργάτες. Οι μουζικοί στάθηκαν στην αποβάθρα, στην πόρτα, μη τολμώντας να μπουν μέσα.

Δίπλα τους πέρασε βιαστικά ένας νεαρός ιερέας με τον ψάλτη και άρχισε να κουνιέται μέσα στα λαμπερά από μπροκάρ του άμφια· έβαλε φωτιά στο θυμιατό και κοίταξε διαπεραστικά μέσα στο μισοσκοτάδο τη γεμάτη κόσμο αίθουσα. Τα κεριά που άναβαν φώτιζαν προσεκτικά, το αεράκι έκανε τις φλόγες τους να τρεμοπαίζουν. Από μακριά, κάτω από το σκοτεινό νυχτερινό ουρανό, ακούγονταν οι κωδωνοκρουσίες.

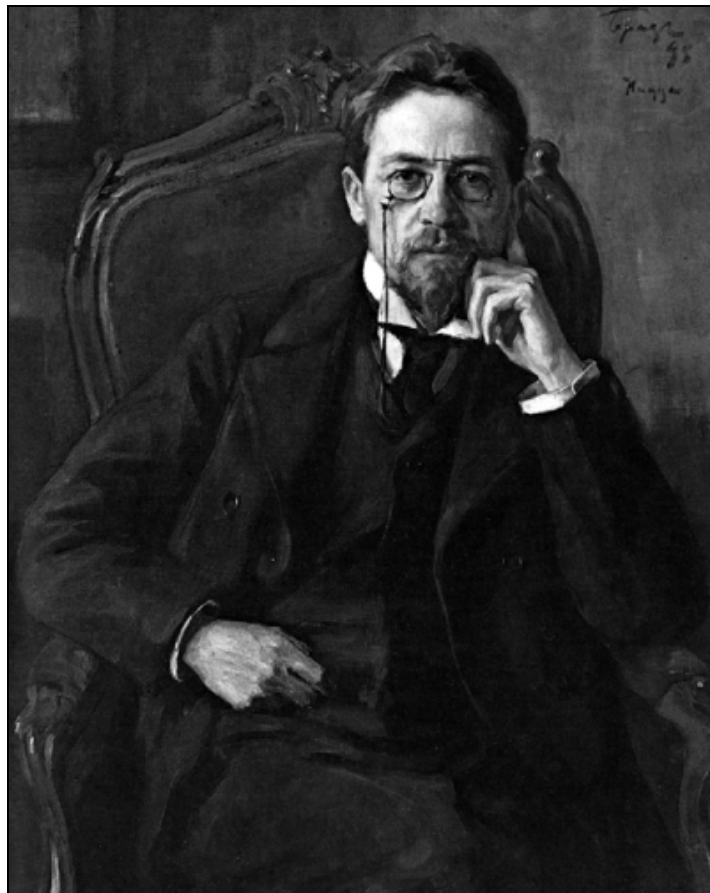
«Την ανάσταση Σου Κύριε άγγελοι εν ουρανοίς ψάλλουν...» – άρχισε να λέει βιαστικά ο ιερέας με φωνή τενόρου.

Μόλις είπε αυτά τα λόγια, αμέσως το πλήθος ένιωσε μια ταραχή, όλοι άρχισαν να σταυροκοπιούνται και να προσκυνούν κι αμέσως φωτίστηκε η αίθουσα, στα πρόσωπα όλων έλαμπε η ανταύγεια των μελισσοκερίων.

Μόνοι οι μουζικοί στέκονταν μέσα στο σκοτάδι. Είχαν γονατίσει και βιαστικά έκαναν το σταυρό τους, τότε μένοντας σκυμμένοι με το μέτωπο να ακουμπάει το κατώφλι, πότε διψασμένα και πένθιμα να κοιτάζουν στο βάθος της φωτισμένης αίθουσας, στις φλόγες και στις εικόνες, σηκώνοντας τα αδυνατισμένα τους πρόσωπα με τα σταχτιά χείλη, τα πεινασμένα τους μάτια...

Αναστήσου ο Θεός, κρίνε την γην.

Αντόν Τσέχωφ

Στη Μεγάλη Εβδομάδα

– Ξεκίνα, χτυπάει η καμπάνα ήδη. Πρόσεξε μην κάνεις αταξίες στην εκκλησία, γιατί ο Θεός θα σε τιμωρήσει.

Η μητέρα μου δίνει για χαρτζιλίκι μερικά μπρούτζινα νομίσματα κι αμέσως, έχοντας ξεχάσει την παρουσία μου, τρέχει με το σίδερο που είχε πια κρυώσει στην κουζίνα. Γνωρίζω πολύ καλά πως μετά την εξομολόγηση δεν θα με αφήσουν ούτε να φάω, ούτε να πιω, γι' αυτό

και πριν βγω από το σπίτι, τρώω με το ζόρι μια φέτα λευκού ψωμιού και πίνω δύο ποτήρια νερό. Έξω στο δρόμο έχει έρθει πλέον η άνοιξη. Τα λιθόστρωτα ήταν σκεπασμένα από γλίτσα, πάνω στην οποία είχαν ήδη αρχίσει να διαγράφονται τα μελλοντικά δρομάκια· οι στέγες και τα πεζοδρόμια ήταν στεγνά· δίπλα στους φράχτες, κατά μήκος του σαπισμένου περσινού χορταριού έχει αρχίσει να ξεπροβάλλει το τρυφερό, φρέσκο χορτάρι. Στα χαντάκια, κελαρύζοντας ζωηρά κυλάει αφρίζοντας το βρώμικο νερό, στο οποίο όμως δε σιχαίνονται να κολυμπήσουν οι αχτίνες του ήλιου. Σκλήθρα, καλαμάκια, τσόφλια από το ηλιόσπορους παρασύρονται με ορμή από το νερό, στροβιλίζονται και αρπάζονται από τον βρώμικο αφρό. Πού, πού πάνε πλέοντας αυτά τα σκλήθρα; Πολύ πιθανόν να πέφτουν από το ρυάκι στον ποταμό, από τον ποταμό στο πέλαγος, από το πέλαγος στον ωκεανό... Θέλω να φανταστώ αυτό το μακρινό, παράξενο δρόμο, η φαντασία μου όμως φτάνει μέχρι το πέλαγος.

Περνάει ένας αμαξάς. Πλαταγίζει το μαστίγιο του, τραβάει τα χαλινάρια μα δεν βλέπει πως στο πίσω μέρος της άμαξάς τους έχουν σκαρφαλώσει δύο αλητάκια του δρόμου. Θέλω να πάω μαζί τους, αλλά θυμάμαι την εξομολόγηση και τα παιδάκια αυτά τα βλέπω πια σαν μεγάλους αμαρτωλούς.

«Στη Ημέρα της Κρίσης θα τα ρωτήσουν: γιατί κάνατε αταξίες και ξεγελούσατε τον φτωχό αμαξά;» – σκέφτομαι – Εκείνα θα αρχίσουν να λένε διάφορες δικαιολογίες, αλλά τα κακά πνεύματα θα τα αρπάξουν και θα τα σύρουν στην αιώνια φωτιά. Αν όμως ακούνε τους γονείς τους και δίνουν στους φτωχούς ένα καπίκι ή ένα κουλούρι, τότε ο Θεός θα τα λυπηθεί και θα τα πάρει στον παράδεισο».

Ο νάρθηκας του ναού ήταν στεγνός και λουσμένος στο φως του ήλιου. Δεν υπήρχε ψυχή. Διστακτικά ανοίγω την πόρτα και μπαίνω στην εκκλησία. Εδώ στο μισοσκοτάδο, το οποίο μου φαίνεται θλιμμένο και μελαγχολικό, όπως ποτέ άλλοτε, με κυριεύει η συναίσθηση της αμαρτίας και της μηδαμινότητάς μου. Το πρώτο πράγμα που βλέπω είναι η Σταύρωση και εκατέρωθεν τις εικόνες της μητέρας του Θεού και του Ιωάννη του Θεολόγου. Οι πολυέλαιοι και τα καντηλιέρια είναι σκεπασμένα με μαύρα, πένθιμα υφάσματα, τα κεριά φέγγουν

θολά και μουντά, ενώ ο ήλιος θαρρείς και σκόπιμα αποφεύγει τα παράθυρα του ναού. Η Θεομήτωρ και ο αγαπημένος μαθητής του Ιησού Χριστού, απεικονισμένοι να στέκονται πλάγια, σιωπηλά κοιτάζουν τα απερίγραπτα βάσανα και δεν προσέχουν την παρουσία μου· νιώθω πως γι' αυτούς είμαι ένας ξένος, παρείσακτος, περιττός, ότι δεν μπορώ να τους βοηθήσω ούτε με τα λόγια ούτε με τα έργα μου, ότι είμαι ένα αποκρουστικό, ανέντιμο μικρό αγόρι, ικανό μόνο να κάνει αταξίες, χοντράδες και κοπάνες από τα μαθήματα. Θυμάμαι όλους τους ανθρώπους που γνωρίζω και όλοι μου φαίνονται μικροί, ανόητοι, μοχθηροί και ανίκανοι να μειώσουν έστω και μια στάλα τον τρομερό καημό που βλέπω τώρα · το μισοσκοτάδο της εκκλησίας γίνεται ακόμη πιο πυκνό και ζοφερό και νομίζω πως η Θεομήτωρ με τον Ιωάννη τον Θεολόγο είναι τόσο μοναχικοί.

Πίσω από το παγκάρι στέκεται ο Προκόφι Ιγκνάτιεβιτς, ο γέρος απόστρατος στρατιώτης, ο βοηθός του εφημέριου. Ανασηκώνοντας τα φρύδια και χαϊδεύοντας τη γενειάδα του, εξηγεί μισοψιθυρίζοντας σε κάποια γριούλα:

– Ο όρθρος θα γίνει απόψε το βράδυ, αμέσως μετά τον εσπερινό. Αύριο, το ρολόι θα χτυπήσει στις οκτώ. Κατάλαβες; Στις οκτώ.

Ανάμεσα στις δύο μεγάλες κολώνες, εκεί όπου αρχίζει το παρεκκλήσι της Βαρβάρας της Μεγαλομάρτυρας, κοντά στο παραπέτασμα, περιμένοντας στη σειρά στέκονται εκείνοι που ήρθαν να εξομολογηθούν... Ανάμεσά τους είναι και ο Μίτκα, ένα αγόρι κακοκουρεμένο με μεγάλα αυτιά, πολύ μικρά μάτια, που φορούσε κάτι κουρελιασμένα ρούχα. Είναι ο γιος της χήρας Αναστασίας, νταής, ένας μικρός κλέφτης που αρπάζει από τους πάγκους στο παζάρι μήλα και ο οποίος πολλές φορές μου έχει κλέψει τα λεφτά μου. Με κοιτάζει θυμωμένα και, νομίζω χαίρεται που δεν θα πάω εγώ, αλλά εκείνος είναι πρώτος πίσω από το παραπέτασμα. Μέσα μου φουντώνει η κακία, προσπαθώ να μην τον κοιτάζω και στα βάθη της ψυχής μου λυπάμαι που σε λίγο θα συγχωρεθούν όλες οι αμαρτίες αυτού του μικρού αγοριού.

Μπροστά του στέκεται ντυμένη στα καλά της μια όμορφη κυρία που φοράει ένα καπέλο με ένα λευκό φτερό. Εμφανώς είναι ταραγμένη, κάτι περιμένει, και το ένα της μάγουλο τρέμει κατακόκκινο από την ταραχή της.

Περιμένω πέντε λεπτά, δέκα... Από το παραπέτασμα βγαίνει ένας καλοντυμένος νεαρός με ένα μακρύ, λεπτό λαιμό, φορώντας ψηλές λαστιχένιες μπότες· αρχίζω να ονειρεύομαι ότι κι εγώ όταν θα μεγαλώσω θα αγοράσω ίδιες μπότες, θα αγοράσω οπωσδήποτε! Η κυρία ταραγμένη πηγαίνει πίσω από το παραπέτασμα. Είναι η σειρά της.

Από την χαραμάδα ανάμεσα στα δύο φύλλα του παραπετάσματος φαίνεται πως η κυρία πλησιάζει το αναλόγιο, κάνει βαθιά, μέχρι το πάτωμα, μετάνοια, στη συνέχεια σηκώνεται και χωρίς να κοιτάζει τον ιερέα, περιμένοντας σκύβει το κεφάλι της. Ο ιερέας στέκεται με την πλάτη προς το παραπέτασμα, για αυτό και βλέπω μόνο τα γκρίζα σγουρά του μαλλιά, την αλυσίδα από τον επιστήθιο σταυρό και την φαρδιά του πλάτη. Το πρόσωπο του δε φαίνεται. Αναστενάζοντας, χωρίς να κοιτάζει την κυρία, αρχίζει να μιλάει γρήγορα, κουνώντας το κεφάλι του, πότε μιλώντας πιο δυνατά και πότε ψιθυριστά. Η κυρία τον ακούει υπάκουα, σαν ένοχη, απαντάει κοφτά και κοιτάζει το πάτωμα.

«Ποια είναι, άραγε, η αμαρτία της;– σκέφτομαι, κρυφοκοιτάζοντας ευλαβικά στο μειλίχιο όμορφο πρόσωπό της. – Θεέ μου, συγχώρεσε τις αμαρτίες της! Χάρισε της την ευτυχία!»

Τη στιγμή εκείνη ο ιερέας κάλυψε το κεφάλι της με το πετραχήλι.

– Κι εγώ, ο ανάξιος ιερέας...– ακούγεται η φωνή του... – με την εξουσία Του που μου εδόθη, συγχωρώ και δίνω άφεση στις αμαρτίες σου...

Η κυρία υποκλίνεται βαθιά μέχρι το πάτωμα, φιλάει το σταυρό και φεύγει. Και τα δύο της μάγουλα είναι κατακόκκινα, το πρόσωπό της όμως είναι γαλήνιο, καθαρό, χαρούμενο.

«Τώρα είναι ευτυχισμένη,- σκέφτομαι, κοιτώντας πότε αυτήν και πότε τον ιερά που έδωσε άφεση στις αμαρτίες της. – Έτσι πρέπει να είναι ευτυχισμένος ο άνθρωπος που του έχει δοθεί το δικαίωμα να συγχωρεί».

Έρθε η σειρά του Μίτκα, αλλά μέσα μου ξαφνικά ξεσπάει το αίσθημα του μίσους εναντίον αυτού του ληστή, θέλω να μπω πίσω από το παραπέτασμα πριν από αυτόν, θέλω να είμαι πρώτος... Παρατηρώντας την κίνησή μου, με χτυπάει με το κερί στο κεφάλι, του απαντώ κατά τον ίδιο τρόπο, για μισό λεπτό ακούγεται το λαχάνιασμα και κάτι ήχοι λες και κάποιος έσπαγε κεριά... Μας χωρίζουν. Ο εχθρός μου τολμηρά πλησιάζει το αναλόγιο, χωρίς να γονατίσει, υποκλίνεται βαθιά μέχρι τη γη, αλλά δε βλέπω τι γίνεται στη συνέχεια· με τη σκέψη ότι τώρα, μετά τον Μίτκα θα έρθει η σειρά μου, αρχίζουν να μπερδεύονται και να διαλύονται τα πράγματα · τα πεταχτά αυτά του Μίτκα μεγαλώνουν και ενώνονται με το σκούρο σβέρκο, ο ιερέας ταλαντεύεται, το πάτωμα νομίζω πως κάνει κύματα...

Ακούγεται η φωνή του ιερέα:

– Κι εγώ, ο ανάξιος ιερέας...

Τώρα πια προχωράω προς το παραπέτασμα. Δε νιώθω τα πόδια μου, θαρρείς και πετάω... Πλησιάζω το αναλόγιο, το οποίο είναι πιο ψηλό από μένα. Για μια στιγμή βλέπω το αδιάφορο, ταλαιπωρημένο πρόσωπο του ιερέα, παρακάτω όμως το μόνο που βλέπω είναι το μανίκι με την γαλάζια φόδρα, το σταυρό και την άκρη του αναλόγιου. Νιώθω την παρουσία του ιερέα κοντά μου, την μυρωδιά του ράσου του, ακούω την αυστηρή φωνή του και το μάγουλο μου, εκείνο που είναι προς τη μεριά του, αρχίζει να καίει... Εξαιτίας της ταραχής μου δεν ακούω πολλά, μα στις ερωτήσεις απαντώ ειλικρινά, με μια φωνή που δεν είναι δική μου, με μια παράξενη φωνή, θυμάμαι πόσο μοναξιασμένοι ήταν η Θεομήτωρ και ο Ιωάννης ο Θεολόγος, θυμάμαι τη Σταύρωση, τη μητέρα μου και θέλω να βάλω να κλάματα, να ζητήσω συγγνώμη.

- Πώς σε λένε;- ρωτάει ο ιερέας, καλύπτοντας το κεφάλι μου με τον ανάλαφρο πετραχήλι.

Πόσο καλά, πόσο χαρούμενα νιώθω τώρα στην ψυχή μου!

Δεν έχω πια αμαρτίες, είμαι άγιος, έχω δικαίωμα να πάω στον παράδεισο! Νομίζω πως ήδη μυρίζω έτσι όπως το ράσο, βγαίνω από το παραπέτασμα και πηγαίνω προς τον διάκο να γραφτώ και μυρίζω τα μανίκια μου. Το μισοσκοτάδο του ναού δεν μου φαίνεται πια σκυθρωπό και κοιτάζω τον Μίκτα αδιάφορα, χωρίς κακία.

- Πώς σε λένε;- ρωτάει ο διάκος

- Φέντια.

- Το πατρώνυμο;

- Δεν ξέρω.

- Πώς λένε τον μπαμπάκα σου;

- Ιβάν Πετρόβιτς.

- Επίθετο;

Σωπαίνω.

- Πόσων χρονών είσαι;

- Εννέα.

Φτάνοντας στο σπίτι, για να μη πάω στο δείπνο, ξαπλώνω γρήγορα στο κρεβάτι και, κλείνοντας τα μάτια ονειρεύομαι τι καλά που θα 'ταν να αντέξω τα βασανιστήρια κάποιου Ηρώδη ή Διόσκουρου, να ζήσω στην έρημο και, σαν τον στάρετς Σεραφείμ, να ταΐζω τις αρκούδες, να ζω στο κελί και να τρέφομαι μόνο με ένα πρόσφορο, να μοιράζω την περιουσία μου στους φτωχούς, να πάω στο Κίεβο. Ακούω πως στην τραπεζαρία ετοιμάζουν το τραπέζι - ετοιμάζονται για το δείπνο· θα φάνε ρωσική σαλάτα, πιροσκή με λάχανο και τηγανητό κυπρίνο. Θέλω πολύ να φάω! Είμαι έτοιμος να υπομείνω κάθε

βασανιστήριο, να ζήσω στην έρημο χωρίς τη μητέρα μου, να ταΐζω τις αρκούδες με τα χέρια μου, μα πρώτα να φάω τουλάχιστον ένα πιρροσκι με λάχανο!

– Θεέ μου, συγχώρα με τον αμαρτωλό,– προσεύχομαι, κρύβοντας το κεφάλι μου. – Άγγελε φύλακά μου, προστατεύσέ με από το πνεύμα το κακό.

Την επόμενη ημέρα, την Πέμπτη, ξυπνάω με ανάλαφρη ψυχή και καθαρή, σαν ανοιξιάτικη μέρα. Πηγαίνω χαρούμενος στην εκκλησία, με τόλμη, για να μεταλάβω, φορώντας μια καλοφτιαγμένη και πανάκριβη πουκαμίσια, ραμμένη από το μεταξωτό φόρεμα της μακαρίτισσας της γιαγιάς μου. Στην εκκλησία όλα αποπνέουν χαρά, ευτυχία και άνοιξη· τα πρόσωπα της Θεομήτορος και του Ιωάννη του Θεολόγου δεν είναι τόσο θλιμμένα όπως χθες, τα πρόσωπα εκείνων που περιμένουν για να μεταλάβουν λάμπουν από την ελπίδα και νομίζω πως όλα τα περασμένα παραδόθηκαν στη λήθη, όλα έχουν συγχωρεθεί. Ο Μίτκα φοράει τα καλά του κι είναι χτενισμένος. Κοιτάζω χαρούμενος τα πεταχτά αυτιά του και για να του δείξω ότι δεν έχω τίποτα εναντίον του, του λέω:

– Είσαι όμορφος σήμερα κι αν δεν κρέμονταν τα μαλλιά του κι αν δεν ήσουν τόσο φτωχικά ντυμένος, τότε όλοι θα πίστευαν πως η μάνα σου δεν είναι πλύστρα, αλλά ευγενής. Έλα σ' εμένα το Πάσχα, θα παίξουμε κότσια.

Ο Μίτκα με κοιτάζει επιφυλακτικά και με απειλεί με τη σφιγμένη του γροθιά.

Βλέπω τη χθεσινή κυρία και νομίζω πως είναι ακόμη πιο όμορφη. Φοράει ένα ανοιχτό γαλάζιο φόρεμα και μια λαμπερή καρφίτσα σαν πέταλο. Τη θαυμάζω και σκέφτομαι πως όταν μεγαλώσω, τότε θα παντρευτώ οπωσδήποτε μια τέτοια γυναίκα, αλλά, θυμήθηκα πως είναι ντροπή να παντρευτώ, θα σταματήσω να το σκέφτομαι αυτό και θα πάω να γίνω κληρικός, όπως ο διάκος που ήδη διαβάζει τις Ώρες.

Βελιμίρ Χλέμπνικοφ

Πάσχα

(Μίμησης του Γκόγκολ)

Πάσχα σήμερα · φόρα το κεντητό μαντίλι · θα ομορφοδείχνεις,– είπε μελαγχολικά η κυρά, που ασχολιόταν με το συμμάζεμα στο τζάκι, απευθυνόμενη στη νεαρή κοπέλα, η οποία καθόταν μπροστά στο παρathyρι, χτενίζοντας τα μαλλιά της με το κεφάλι ριγμένο προς τα πίσω.

- Δεν ξέρω αν θα ομορφοδείχνω- απάντησε εκείνη απρόθυμα, σηκώνοντας το χέρι για να παραμερίσει μια ανυπότακτη τούφα μαλλιών, που σαν φιδάκι της γαργαλούσε το στήθος.

Πάσχα σήμερα · οι μάζες των μικρορωσίδων τη μέρα τούτη είναι οι κόρες της φωτιάς, ντύνεται όπως κι αυτές, και πηγαίνει μαζί τους στην παλιά εκκλησιά πάνω στο ψηλό βουνό, περιτριγυρισμένη από αιωνόβια δασάκια και την μακρινή θέα των λιβαδιών, των χωριών, των ποταμών, όπου πέθανε εκείνος που οι καρδιές τιμούν.

Κι όταν ο γέρος κωδωνοκρούστης με την χρυσή γενειάδα θα χτυπήσει τις μεγάλες και τις μικρές καμπάνες και τα περιστέρια θα πετάξουν πάνω από τον κόσμο, τότε αργά θα εξαφανιστούν η μία μετά την άλλη μέσα από την ψηλή σκοτεινή είσοδο.

Ο έφηβος, μέλος κάποιας σκοτεινής αδελφότητας, στεκόταν και διψασμένα κοιτούσε το νέο, γι' αυτόν, κόσμο. Εκείνοι που πολέμησαν μαζί με τον Ίγκορ και έκλαψαν μαζί με τον Γιαροσλάβ, με γλυκά και αυστηρά πρόσωπα έμπαιναν ο ένας μετά τον άλλον στο ναό και λίγο αφ' υψηλού κοιτούσαν το νεαρό που σχολούσε. Καινούριες κάπες ήταν ριγμένες πάνω στους ώμους τους. Και από μακριά έλαμπαν οι πορφυρές «παναγιές», πάνω σε μαλαματένιες καρδιές, καρφίτσωμένες στους γιακάδες τους. Όλα γύρω οδηγούσαν στο συλλογισμό ... Είχε βρεθεί σε μια παντελώς άγνωστη γωνιά της πανάρχαιας Ρωσίας. Μια και μόνο ερώτηση, σχεδόν για εκατοστή φορά, του ήρθε στο μυαλό. Γιατί δεν φορούν τέτοια ρούχα οι Ρώσοι; Γιατί θα πρέπει οι άριστοι των λαών να αφήσουν μόνο του τον λαό στον αγώνα για την υπεράσπιση των εθίμων και των συνηθειών του; Και θα πρέπει να ντρέπεται γι' αυτά τα ρούχα, για τα οποία πολέμησαν και πέθαναν οι πρόγονοι του; Η εμφάνιση των κουμπιών του, κίτρινων, μπακιρένιων, τα οποία κρέμονταν ομοιόμορφα στις θέσεις του, τον στεναχωρούσε λίγο. Γιατί να μην φορέσει αυτή την κομψή κάπα με την πορφυρή «παναγιά», την οποία φορούσαν και οι πρόγονοί του;

Αμήχανος, έστρεψε το βλέμμα του από το πρόσωπο μιας ομορφούλας μικρορωσίδας σ' ένα άλλο και ξαφνικά συνάντησε το χαμογελαστό βλέμμα της κόρης της φωτιάς. Γύρω από το κεφάλι της ήταν ένα

στεφάνι από χάρτινα λουλούδια και στολισμένο με πυκνές πράσινες και κόκκινες χάντρες, έχοντας κάτι το ουράνια διαβολικό στα μάτια και τα σαγηνευτικά κλεισμένα χείλη της, τον υποχρέωσε να πει: «Ε! Τα πράγματα εδώ δεν είναι απλά. Είτε είναι η ομορφότερη κόρη της Ουκρανίας, είτε είναι κόρη του ουρανού. Όπως και να έχει είναι δύσκολα τα πράγματα». Κάτι σκίρτησε μέσα στην ψυχή του καλού νέου, κάτι μίλησε και ψιθύρισε στα κομμένα φύλλα βελανιδιάς του πνεύματός του. Ρίγησε όμως και διαφορετικά, σαν άντρας, με αυστηρό βλέμμα, κοίταξε στην χωρική μάγισσα. Ψίθυροι και γέλια ακούστηκαν γύρω του. – Κοιτάξτε, το αρχοντόπουλο!– ψιθύριζαν ορισμένες από τις σκανταλιάρες, ενώ άλλες επίσης περιπαικτικά ρωτούσαν: «Και ποιος είναι;» – Και, γελώντας, απαντούσαν: – Μα δεν ξέρουμε ... ποιος είναι!».

Εκείνη τη στιγμή, ευτυχώς, έκανε την εμφάνισή του κρατώντας από το χέρι μια αρχοντοπούλα της πόλης ένα παλικάρι, το οποίο σπούδαζε στην μακρινή και νεφελώδη πρωτεύουσα. Η ουράνια αρχοντοπούλα άρχισε να τρέμει σαν πυροβολημένη, μόλις είδε τους πρωτεύουσιάνους να έρχονται. «Να,– φώναξε εκείνη, δείχνοντάς τον με το χέρι. – Να,– επανέλαβε εκεί, με κομμένη την ανάσα και βγάζοντας την μαντίλα της. Και ξαφνικά άνοιξε τα χέρια διάπλατα και φώναξε: – Μα τι είναι όλα αυτά! Αν είναι δυνατόν εμείς, της Ρωσίας η αυγή, να μην τολμούμε να δείξουμε το πρόσωπο μας εξαιτίας της ουλής, να κοιτάζουμε κατάματα το γερμανικό πρόσωπο; Αν είναι δυνατόν να μην υπάρχει ένα παλικάρι να μας υπερασπιστεί; Γκαϊνταμάκοι! Γκαϊνταμάκοι!» Και έριξε το στεφάνι, και έκρυψε το πρόσωπο με τα χέρια της, και κλαίγοντας έφυγε. Τότε κοιτώντας πάνω τα αυστηρά και θλιμμένα μάτια, την ακολούθησε ο έφηβος, και ήταν προφανές, ότι ενώπιον της, χλωμής και φοβισμένης, στη σκοτεινή σκιά των βελανιδιών έδωσε τον τρομερό όρκο του πολεμιστή: να υπερασπιστεί την πατρίδα και τα έθιμά της. «Σε προσέβαλαν, σε συκοφάντησαν και δεν υπάρχει κανείς να σε υπερασπιστεί»,– έλεγε στον εαυτό του. Και είπε μονολογώντας: «Η Ρωσία για τα ρωσική ήθη».

«Μα ποιοι είστε, δεν είστε παλικάρια;– είπε εκείνη μέσα από τα δάκρυά της. – Κοιτάξτε πώς είστε, κοιτάξτε με τι μοιάζετε». Και γυρίζο-

ντας να φύγει ανέμισε η φούστα της. Τα παλικάρια όμως έξυναν με επιμονή τα δόντια τους και έλεγαν: «Αν κι είσαι κοπέλα, δεν διστάζεις να πεις δύσκολα πράγματα, να πεις την αλήθεια. Μα τω Θεώ, την αλήθεια!».

Στο μεταξύ, καθώς τα σπουργίτια, φώλιασαν στο ανάχωμα οι ντόπιοι σοσιαλδημοκράτες και σοσιαλδημοκρατίσες μιλούσαν ψιθυριστά για τον Κάουτοκι, όπως τα σπουργίτια μια ηλιόλουστη μέρα. Και, περνώντας δίπλα τους, η αρχοντοπούλα οργισμένα τους κάρφωσε με το βλέμμα της και μουρμούρισε: «Δεν είστε καλοί!».

Το ίδιο κιόλας βράδυ της μουρμούριζε η γριά της: «Γιατί άργησες τόσο πολύ; Δεν είναι σωστό! Και θα του φέρει συμφορές, και θα τον βασανίζουν με τιμπίδες πυρωμένες θα τον σημαδεύουν. Εσύ δεν θα πάθεις τίποτα, εκείνος όμως; Έχουν ξαναγίνει τέτοια πράγματα». – «Όχι μάννα!– απάντησε χαμογελώντας η αρχοντοπούλα, – θα τα φτιάξουμε όλα».

Βλαντίμιρ Μαρτσινόφσκι

Πάσχα στη φυλακή

Η νύχτα του Πάσχα... Μόσχα, η καρδιά της Ρωσίας, ριγεί από χαρά... Πυκνά κύματα κωδωνοκρουσιών πλημμυρίζουν με τον χάλκινο ήχο τους τη φυλακή: αυτή, βλέπετε, βρίσκεται στο βουνό. Ο πασχάλιος όρθρος πρέπει να ξεκινήσει στις δώδεκα τα μεσάνυχτα, μα αναβάλλεται εξαιτίας του φόβου των επιδρομών. Μόλις στις έξι το πρωί, όταν άρχισε να ξημερώνει, ξεκίνησαν να μας βγάζουν από τα κελιά. Δεν ακουγόταν ο ήχος της Μόσχας, παρά στους διαδρόμους

κουδούνιζαν οι αρμαθιές των κλειδιών των σωματοφυλάκων μας. Όπως συμβαίνει πάντα το Πάσχα, είχε έρθει πολύς κόσμος. Εκείνοι που ήταν ελεύθεροι μας είχαν στείλει αρχιερατικά άμφια, το χρυσάφι και το ασήμι των οποίων λαμποκοπούσε.

Ο μητροπολίτης Κύριλλος, λάμποντας, φορώντας το βαρύτιμο άμφιο, θυμιατίζει, στέλνοντας προς όλες τις πλευρές όχι μόνο το θυμίαμα, αλλά και σπίθες που πετάγονται από το θυμιατό του. Στο χέρι του κρατάει μια πασχαλινή κόκκινη λαμπάδα...

«Χριστός Ανέστη!» «Αληθώς Ανέστη!» – ακούγεται κάτω από τους θόλους των διαδρόμων της φυλακής. Πολλοί έχουν δάκρυα στα μάτια τους, αν και εδώ κατά κύριο λόγο, βρίσκονται άγριοι άντρες, άντρες που έχουν περάσει πολλά. Αναγιγνώσκεται ο περίφημος πασχάλιος λόγος του Ιωάννη Χρυσοστόμου, ένας χαιρετισμός προς όλους και όλες, και προς εκείνους που νήστεψαν και προς εκείνους που δε νήστεψαν, και εκείνων που ήρθαν την πρώτη ώρα και εκείνων που ήρθαν την τελευταία, την ενδεκάτη ώρα...

Να τα τσουρέκια και τα αυγά. Τα έχουν φέρει από εκεί, από την ελευθερία... Με συγκλονίζει τότε πολύ η ανάμνηση για την μεγάλη αγάπη που μου έρχονται δάκρυα στα μάτια, εκείνη την αγάπη, η οποία ιδιαίτερα αυτή την ημέρα ζέστανε τη φυλακή και τύλιξε τους παγωμένους, μουντούς της τοίχους με την αγκαλιά της αδελφικής τρυφερότητας.

Όλο το Μεγάλο Σάββατο, από πολύ νωρίς το πρωί, όλοι έφερναν, έφερναν, –αυγά, τσουρέκια, τυριά πασχαλιάτικα, λουλούδια, κεριά– και όλα αυτά την εποχή που η Μόσχα πεινούσε.

Έφερναν, ίσως, ό,τι είχαν και δεν είχαν, για να μεταφέρουν λίγη πασχαλιάτικη χαρά και εκεί, στις γκρίζες και θλιβερές στοές.

Κι έτσι, πολλοί έκλαιγαν. «Της αγάπης τα δάκρυα είναι αυτά», έρχονται στο νου τα παρηγορητικά λόγια του σάρετς Ζωσιμά. Ήταν δάκρυα της γλυκιά λύπης που συνορεύει με τη χαρά της Αναστάσεως.

Ο Ορθοδοξία ως ιδανικό είναι η θρησκεία της αναστάσεως, έτσι τουλάχιστον την ομολογεί και τη βιώνει η ρωσική καρδιά.

Η πασχαλινή έκσταση είναι ικανή να μεταμορφώσει τη θλίψη σε χαρά, τα σπαθιά σε άροτρα, να γκρεμίσει όλους τους τοίχους και τα εμπόδια. Ω, να μην περιοριζόταν μόνο στη σύντομη νύχτα του Πάσχα!

Έχει ήδη ξημερώσει. Κατευθυνόμαστε στα κελιά μας. Ο κομμουνιστής Κ., επικεφαλής δεσμοφύλακας είναι πολύ αυστηρός, στέκεται στα κάγκελα της εισόδου και μετράει αυτούς που περνάνε. Ξαφνικά πλησιάζω και του λέω δυνατά: «Χριστός Ανέστη!» και τον φιλάω τρεις φορές. Δεν με αποφεύγει, αλλά μου απαντάει χλιαρά, ίσως, γιατί είναι απασχολημένος με την καταμέτρηση.

Μπαίνω στο κελί μου. Ο δεσμοφύλακας του διαδρόμου μας, μια παλιοσειρά, κάθεται στο σκαμνί, μελαγχολικός. «Τι έχετε;» – «Τίποτα, απλά έχω υπηρεσία. Δεν μπορώ ούτε στο σπίτι, ούτε στο ναό να πάω!» – «Ελάτε σ' εμάς να σας κεράσουμε», του λέω και τον παίρνω μαζί μου στο κελί. Ήρθαν και μερικοί από τα διπλανά κελιά. Στρώνω όλα όσα μου είχαν στείλει από το σπίτι αλλά και φίλοι μου, τσουρέκια και αυγά, ανάβω ένα κερί.

Διαβάζω στο Ευαγγέλιο για την ανάσταση του Χριστού, μετά λέω μια προσευχή με δικά μου λόγια, μια προσευχή πασχαλινή:

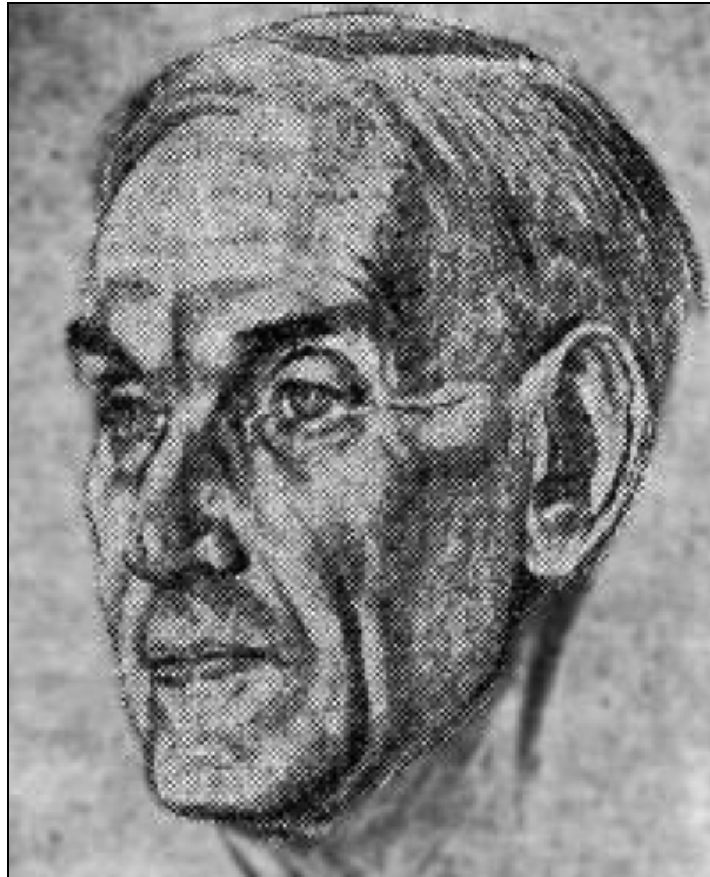
«Την ανάστασή Σου, Χριστέ Σωτήρα, οι άγγελοι ψάλλουν στους ουρανούς και εμάς στη γη, με καθαρή καρδιά βοήθησε μας να σε δοξάζουμε».

Όλοι ανταλλάσσουμε ευχές και φιλιά, χαρίζω στους άλλους αυγά, κατά το έθιμο... Δεν υπάρχει πια ούτε η φυλακή, ούτε οι δεσμοφύλακες, ούτε τα κάγκελα, ούτε οι άντρες της ΤΣΕ.ΚΑ. σήμερα: όλα χάθηκαν και έσβησαν στις αχτίδες του ανατέλλοντος Ηλίου της Αναστάσεως –υπάρχουν μόνο άνθρωποι– αδελφοί, όλοι οι αμαρτωλοί και όλοι οι του Θεού αγαπημένοι... Αρκεί μόνο να στραφούν προς Αυτόν!

Τελείωσε το Πάσχα. Στην εκκλησιά και πάλι λίγοι είναι εκείνοι που έρχονται. Αυτό το ερμήνευσα ως ένα φαινόμενο που έχει σχέση με την απουσία κηρύγματος κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας.

Ο κλήρος μου απάντησε (μάλιστα ο πατέρας Γκεόργκι) ότι δεν κάνουν κήρυγμα επειδή φοβούνται μην απαγορεύσουν τις Λειτουργίες. Τι κρίμα! Χωρίς το ζωντανό Λόγο του Θεού η Ορθοδοξία, ή ακριβέστερα, όλα τα πολύτιμα που υπάρχουν σ' αυτή, το θαυμάσιο στο όνειρο και στην ενατένιση, δεν μπορεί να μετατραπεί σε δίκαιη συμπεριφορά · μόνο ο λόγος του Θεού γεννάει ζωντανές ψυχές · χωρίς τη μετάνοια και την αναγέννηση του ανθρώπου ο ουρανός δεν μπορεί να ενωθεί με τη γη.

Μπορίς Σιριάγιεφ

Πάσχα στα νησιά Σολοβκι

Αυτό μας έλειπε να μη θυμάμαι εκείνο τη μοναδική Θεία Λειτουργία που επιτράπηκε να γίνει στο νησί Σολοβκι, στην παλιά εκκλησιά του νεκροταφείου. Θυμάμαι ακόμη και εκείνο που δεν γνωρίζει ο τυχαι-ος συνομιλητής μου.

Την εποχή εκείνη δε δούλευα στις σχεδίες με τους κορμούς αλλά στο θέατρο, τον εκδοτικό οίκο και το μουσείο. Εξαιτίας αυτής μου της

δουλειάς βρέθηκα ανάμεσα σε εκείνους που ανέλαβαν την προετοιμασία της. Ο μητροπολίτης Ιλαρίων κατάφερε να αποσπάσει από τον Έιχμανς άδεια για να κάνει λειτουργία όχι μόνο για τους ανθρώπους της Εκκλησίας μα για όλους τους κρατούμενους.

Κατάφερε να πείσει τον διοικητή του στρατοπέδου να του δώσει για εκείνη τη νύχτα τα παλιά χερουβικά, τους σταυρούς και τα δυσκοπότερα από το μουσείο, ξέχασε όμως να του ζητήσει άμφια.

Ήταν όμως αδύνατο να πάει να παρακαλέσει για δεύτερη φορά.

Δεν χάσαμε όμως το κουράγιο μας.

Στο μουσείο κλήθηκε εσπευσμένα ένας φημισμένος διαρρήκτης, ο φίλος μας Βολόντια Μπεντρούτ.

Ο αξεπέραστος στις λεκτικές του επιφυλλίδες Γκλουμποκόφσκι απασχολούσε με αυτές την διευθύντρια του μουσείου Βάσκα Ιβάνοβα στο τελευταίο δωμάτιο, την ώρα που ο Μπεντρούτ επιχειρούσε με τα αντικλείδια, βγάζοντας από τα σεντούκια και τις βιτρίνες τα αρχαία πολύτιμα άμφια, ανάμεσα στα οποία ήταν και το πετραχήλι του μητροπολίτη Φιλάρετου Κολίτσεφ.

Το πρωί όλα είχαν επιστρέψει στη θέση τους.

Ήταν μία μοναδική Θεία Λειτουργία. Δεκάδες επίσκοποι ήταν επικεφαλής της λιτανείας. Σαν αόρατα λουλούδια της Άγιας νύχτας έκαιγαν τα αρχαία καντηλέρια και στο φως τους έλαμπαν τα λάβαρα με τη μορφή του Σωτήρα και της Αειπάρθενου Μητέρας Του.

Κωδωνοκρουσία δεν έγινε: η τελευταία καμπάνα, η οποία είχε γλιτώσει από την καταστροφή της μονής το 1921, αφαιρέθηκε το 1923. Λίγο πριν τα μεσάνυχτα όμως κατά μήκος του κατασκευασμένου με κοτρώνες διαφόρων μεγεθών τοίχου του Κρεμλίνου, δίπλα από τους απειλητικούς χιονισμένους πύργους σχηματίστηκε μια ατελείωτη σειρά γκρίζων σκιών.

Λίγοι κατάφεραν να μπουν στην εκκλησιά.

Η εκκλησιά ήταν μικρή και δεν χωρούσε ούτε καν τον κλήρο. Βλέπετε, τότε ήταν περίπου πεντακόσιοι φυλακισμένοι κληρικοί.

Το νεκροταφείο γέμισε με ανθρώπους και ένα μέρος του εκκλησιάσματος στεκόταν κοντά στα πεύκα, κολλητά σχεδόν με τον πευκώνα.

Ησυχία. Οι ταλαιπωρημένες ψυχές διψούν για την ευλογημένη ηρεμία της προσευχής.

Τα αυτιά προσπαθούν να ακούσουν τους ήχους από τις ψαλμωδίες που έρχονται από τις ανοιχτές πόρτες της εκκλησιάς, ενώ στον σκοτεινό ουρανό, εναλλάσσονται τα χρώματα από το Βόρειο Σέλας. Έχουν γίνει πια σαν ένα αδιαπέραστο παραπέτασμα, έλαμψε το φλεγόμενο γαλάζιο και εκτινάχτηκαν προς το ζενίθ του ορίζοντα, σχηματίζοντας, στη συνέχεια, καθώς πέφτουν, πανέμορφα άμφια.

Σαν αυστηρή διαταγή του ιεράρχη που είχε μια απόκοσμη δύναμη, του πανίσχυρου θεουργού ιεροφάντη που κυριαρχούσε πάνω στα στοιχεία της φύσης, ακούστηκε η κατάρα – φωνή του μητροπολίτη Ιλαρίωνα:

– Θα αναστηθεί ο Θεός και θα καταστραφούν οι εχθροί Του!

Από τα κλαριά των γειτονικών πεύκων έπεσαν νιφάδες χιονιού, ενώ στην κορυφή του καμπαναριού έλαμψε δυνατά το σύμβολο του πάθους και της αναστάσεως –ο ιερός Ζωοδόχος Σταυρός, που είχαμε ανεβάσει.

Από την διάπλατα ανοιχτή πόρτα της εκκλησιάς υπό το φως των πολύχρωμων φλογών ξεκίνησε η πρωτοφανής λιτανεία.

Φάνηκαν δεκαεπτά επίσκοποι με τα άμφια τους, περιτριγυρισμένοι από κεριά και δαυλούς, περισσότεροι από διακόσιοι ιερείς και άλλοι τόσοι μοναχοί, και στη συνέχεια η ατελείωτη σειρά εκείνων, οι καρδιές των οποίων και οι σκέψεις ήταν στραμμένες προς τον Χριστό Σωτήρα εκείνη την θαυμάσια, αλησμόνητη νύχτα.

Θριαμβευτικά βγήκαν από την πόρτα της εκκλησιάς τα λαμπερά λάβαρα, κατασκευασμένα από τους τεχνίτες του Μεγάλου Νόβγκο-

ροντ, άναψαν τα πολύχρωμα φώτα των δαυλών, των κεριών που ήταν δώρο του Δόγη της Βενετίας στο μακρινό μοναστήρι, στον αφέντη των υπερβόρειων θαλασσών, άνθισαν απελευθερωμένα από την αιχμαλωσία τα ιερά άμφια και τα καλυμμαύχια, κεντημένα από τα λεπτά δάχτυλα των μεγάλων πριγκιπισσών. «Χριστός Ανέστη!».

Ελάχιστοι άκουσαν τα λόγια του Χαρμόσунου μηνύματος που ακούστηκε μέσα στην εκκλησία, όλοι όμως τα ένιωσαν στις καρδιές τους και σαν ένα μεγάλο κύμα ακούστηκε μέσα στη χιονισμένη σιωπή: «Αληθώς ανέστη!» – «Αληθώς ανέστη!»– ακούστηκε κάτω από τον θριαμβευτικό θόλο των φλογών, κάτω από τον ανοιχτό ουρανό.

«Αληθώς ανέστη» -ακούστηκε στη χιονισμένη ησυχία του αιωνόβιου πευκώνα, μεταφέρθηκε έξω από τα τείχη του Κρεμλίνου, σ' εκείνους που δεν είχαν καταφέρει να μπουν σε αυτά εκείνη την Άγια νύχτα, σ' εκείνους που αδύναμοι από τα βάσανα και στην αρρώστια, ήταν στα κρεβάτια του νοσοκομείου, σ' εκείνους που προσεύχονταν στο δυσώδες υπόγειο κελί του Αβακούμ, στην ιστορική απομόνωση του νησιού Σολοβκί.

Έκαναν τον σταυρό τους οι καταδικασμένοι σε θάνατο φυλακισμένοι μέσα στο πυκνό σκοτάδι της απομόνωσης.

Τα πρησμένα, κάτωχρα χείλη των άρρωστων από σκορβούτο, ψιθύριζαν τα λόγια της αιώνιας ζωής στη Γη της Επαγγελίας...

Με τη νικηφόρα, θριαμβευτική ψαλμωδία για τον ηττημένο θάνατο περπατούσαν εκείνοι που αυτός τους απειλούσε κάθε ώρα και στιγμή...

Έψαλλαν όλοι... η θριαμβευτική χορωδία των «εν τοις μνήμασι» δοξάζοντας και επικυρώνοντας την μελλοντική, αναπόφευκτη, ανίκητη από τις δυνάμεις του κακού Ανάσταση...

Και έπεφταν οι τοίχοι της φυλακής που είχαν χτιστεί με λερωμένα από αίμα χέρια.

Αίμα που χύθηκε στο όνομα της αγάπης, που χαρίζει την αιώνια, χαρούμενη ζωή.

Ας υποφέρει το σώμα στην αιχμαλωσία – το πνεύμα είναι ελεύθερο και αιώνιο. Δεν υπάρχει δύναμη στον κόσμο τούτο που να μπορεί να το εξοντώσει.

Μηδαμινοί και αδύναμοι είστε εσείς που μας έχετε αλυσοδέσει!

Δεν μπορείτε να κάμψετε το πνεύμα, θα αναστηθεί στην αιώνια ζωή του καλού και του φωτός!

«Χριστός ανέστη εκ νεκρών, θανάτω θάνατον πατήσας...» έψαλλαν όλοι, και ο γέρος στρατηγός που μετά βίας περπατούσε και ο γίγαντας Λευκορώσος και εκείνοι που είχαν λησμονήσει τα λόγια της προσευχής και εκείνοι που ίσως τα εξύβρισαν... Με την ένδοξη δύναμη της αιώνιας, άσβεστης Αλήθειας ακούγονταν εκείνη τη νύχτα... «και τοις εν τοις μνήμασιν!»

Η χαρά της ελπίδας πλημμύρισε τις ταλαιπωρημένες τους ψυχές.

Δεν είναι αιώνια, μα εφήμερα τα δεινά και η αιχμαλωσία. Αιώνια η ζωή του αγίου Πνεύματος του Χριστού.

Θα πεθάνουμε, αλλά θα αναγεννηθούμε.

Θα αναστηθεί από τις στάχτες και η ένδοξη μονή – στήριγμα της ζωής στη Ρωσία.

Θα αναστηθεί και η Ρους, σταυρωμένη για τις αμαρτίες του κόσμου, ταπεινωμένη και καταφρονημένη.

Με τα βάσανα θα αποκαθαρθεί, άπειρη στην πτώση της, θα αποκαθαρθεί και θα λάμψει με το φως της αλήθειας του Θεού. Δεν είναι τυχαίο που παρά τη θέλησή της, συγκεντρώθηκαν εδώ οι διωκόμενοι, οι απόκληροι, οι διαγραμμένοι από τη ζωή από όλες τις γωνιές της μεγάλης χώρας.

Εδώ δεν είναι άραγε, η ιερή κιβωτός της ρωσικής ψυχής, αιώνες δεν κουβαλούσε ο ρωσικός λαός το πένθος και την ελπίδα του;

Με τα χέρια του όλων εκείνων που έδωσαν όρκο να έρθουν στην απομακρυσμένη μονή του Βορά για να συγχωρεθούν οι αμαρτίες

τους, προς δόξα των αγίων Ζωσιμά και Σαββάτιου έχουν χτιστεί αυτοί οι προαιώνιοι τοίχοι, εδώ δεν ήρθαν αναζητώντας ηρεμία και ειρήνευση, θέλοντας, αφού γνώρισαν την ματαιότητα του κόσμου τούτου, οι στασιαστές κουρσάροι του Νόβγκοροντ...

«Δεύτε προς με πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, καγώ αναπαύσω υμάς».

Ήρθαν και ενώθηκαν με την ίδια επιδίωξη τούτη την Άγια νύχτα, ενώθηκαν με το αδελφικό φιλί. Έπεσαν οι τοίχοι που χώριζαν στο παρελθόν τον αξιωματούχο της Πετρούπολης και τον μουζικό από την Καλουζσκά, τον πρίγκιπα Ρουρικόβιτς και τον Ιβάν τον Άσημο: στην σκεπασμένη με στάχτη ανθρώπινη ματαιοδοξία, ψεύδος και τυφλότητα έλαμψαν οι σπίθες του αιώνιου και του φωτεινού.

«Χριστός Ανέστη!»

Εκείνη η λειτουργία ήταν η μοναδική που έγινε στο κάτεργο του νησιού Σολοβκί.

Αργότερα έλεγα πως η άδεια δόθηκε επειδή η OGPU ήθελε να δείξει στη Δύση πως είναι ανθρώπινη και ανεκτική στην πίστη των ανθρώπων.

Εγώ δεν πρόκειται να την ξεχάσω ποτέ.